

Werk

Titel: Thesaurus Iuris Executivi Rutgeri Rulant, Icti. Quadripartitus

Untertitel: Quarum Pars Prima exhibet usum verum executivum, mediante Brachio Eccles lastico, Seculari, Regio, Et Militari, Eorumque imploratione. Secunda, exactam praecipuarum Rerum Civilium tractationem ... Tertia, perfectam manuactionem Executioni Rerum Criminalium inservientem. Quarta, Decem Classes Relationum, Actorum ac Votorum Cameralium praedictis materiis accommodatarum ... Atque Ita His Quatuor Partibus, Non Solum Executionis Materia fructuosissima continentur, sed & diversae per totum ius privatum dispersae materiae videlicet ...

Verlag: Author; Weissius

Ort: Francofurti ad Moenum; Francofurti ad Moenum

Jahr: 1624

Kollektion: VD17-Mainstream

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN755514025

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN755514025>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=755514025>

LOG Id: LOG_0034

LOG Titel: Cap. CCCXXI. - Cap. CCCXXX.

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

& Alex. in l. sciendum, col. 10. versic. & certe videtur ff. de verb. oblig. & Calcan. quid late comprobatur, in consil. 25. Titius nobilis, colum. 15. versicu. Non obstat, quod dicitur, cum multis sequentibus. & Socinus in consil. 103. in casu conventionis, colum. 2. versicul. adde quod dictum est. C. de transactio. & Steph. Bertran. in consil. 361. viso consil. rationis themate, in prin. vol. 1. Item Aymon Crauet. in consilio 192. num. 6. inquit, iuramentum ad ius ignoratum non extendi. c. breui. & ibi notatur, extra de iureiuran. & inquit, quod ignorans factum iuramento non ligatur, ut late ibidem prosequitur Crauet. Item Paris. in consil. 12. num. 89. & 91. vol. 2. ubi pariter inquit iuramentum ad incognita non extendi & ignorata, ut voluit etiam Benedict. Capra in consil. 29. col. 4. & subdit non obstat, si dicatur iuramentum vim expressi non habere, quia stante facti errore & ignorantia, vim casus expressi habere non potest, ut ibidem latius per eum. Item quod iuramentum facti ignorantiam non suppleat, tradit iterum Paris. in d. consil. 20. numero 112. volum. 1. per ea, quae tradit Castren. in consil. 70. colum. fin. versic. quarto loco. & Decius in consil. 351. in casu, num. 8. & in consil. 180. in fine, & Socin. in consil. 214. col. 7. versic. postremo, volum. 2. & in consil. 103. colum. 2. & 3. volum. 3. & Gratian. in consil. 7. numero 9. vol. 2. inquit, iusiurandum dispositionem ultra consensum iurantem non ampliare, & ideo vult quod quando iuramentum vim expressi haberet, ut supra dictum est: id tamen in iis locum non haberet, quae à iurantibus cogitata non praesumuntur, ut late tradit Ias. in d. l. si mihi & tibi. ff. de legat. & in l. sancimus, col. 2. C. de testam. & in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. Præterea etiam quod iuramentum non extendatur ad ea, quae verosimiliter cogitata non sint, & tradit Gozad. in consilio 32. numero 5. & Federic. de Senis in consilio 199. numero 2. inquit, neminem iurando ei renunciare credendum esse, quod ignorabat: & ideo inquit, nisi probetur certificatio, praesumendam non esse, cum sit solemnitas extrinseca, quae nisi probetur, non praesumitur. l. quaecunque. §. fin. ff. de public. & iterum Federic. de Senis in consilio 62. numer. 2. inquit, iuramentum generale ad casum non cogitatum, & minus verosimilem non extendi. c. veniens, ubi gloss. 2. extra de iureiuran. & Roman. in consilio 269. num. 2. Et ideo infert ibidem, non tollere beneficium. l. si ynquam. §. C. de reuoc. donat. Præterea quod iuramentum non efficiat, ut ea quae aguntur ad incognita trahantur, tradit Thom. Gramma, in consilio civili 25. numero 7. ubi etiam dicit iuramentum ad illud non trahi, de quo quis verosimiliter tempore praestandi iuramenti non cogitavit, & id confirmavit etiam Socin. Iun. in d. consil. 25. num. 13. volum. 4. Item quod iuramentum non trahatur ad incognita, tradit etiam Alex. in consil. 14. nu. 21. vol. 6. & inquit hanc conclusionem procedere, quando in specie cogitatum non est, nec etiam in genere: at secus esse si saltem generaliter cogitatum sit, per tex. in d. l. sub pretextu, la 2. & quod ibi notant Doct. C. de transactio. & Alex. etiam in loco paulo ante relato infert ad iurantem super facto, quod scilicet super omni iure iurare videatur, quod ab eo facto descendit, cum ius ex facto oriatur. l. ex plagis. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. & l. Domitius Labeo. ff. de testam. & l. responsum. C. de transact. & saepe ex modica facti mutatione totum ius mutatur. l. si ff. de excusa. tuto. & l. hoc legatum. & l. fin. ff. de leg. §. & l. si in emptione, & l. cum ab eo, & l. qui fundum, in

prin. ff. de contrahen. emptio. & quod videatur iurare super omni iure ab eo facto descendente, est text. in l. duobus. §. si quis iuraverit. ff. de iureiur. & tenent Bar. Angel. Raphael. & Rom. in l. sciendum. ff. de verb. obligat. & iterum Bar. Fulg. & Paul. Castren. in l. si duo patroni. §. item Iulianus. ff. de iureiur. per illum tex. & rursum Bar. & Angel. & Castren. in authen. sacramenta puberum. C. si advers. venditio. & Archidiacon. & Ioan. And. in cap. 2. de pact. in 6. & refert & sequitur Bal. in l. 10. in fine. C. de reb. credit. & Ang. in l. 2. C. de rescind. vendit. & in l. qui iure militari. ff. de testam. milit. & Butrius in c. si diligenti, de foro competen. colum. 6. vers. fallit primo. & Paulus Castren. in l. fin. §. fin. ff. ad Senatuscons. Velleia. & optime facit tex. in c. ex rescripto, extra de iureiuran. Item Curt. Sen. in consil. 3. num. 3. pariter dicit, iuramentum nunquam ad incognita extendi, aut trahi: & idem dixit Cassa. in consil. 385. n. 2. & August. Berous in c. 1. nu. 91. extra de in integ. restit. ubi expresse dixit, iuramentum ad incognita non extendi, nec ad ea in quibus iurans non consensit. Item hanc conclusionem sequitur Cephal. in consil. 198. nu. 7. vol. 2. & iterum Alex. in repudianda, num. 5. ff. de acquir. hered. per text. in l. fin. ff. quod quisq. iur. & Afflict. super 3. lib. feudo. in c. vnicuique, num. 12. in tit. de vasal. qui contra constit. Lothar. Impera. feud. alien.

CAP. CCCXXI.

ARGUMENTVM.

Iuramentum an restringatur ob verisimilitudinem.

SUMMARIA.

- 1 Iuramentum non obligat, quando continet non verosimilia.
- 2 Iuramentum generale non comprehendit casum non cogitatum.
- 3 Periculum omne in se suscipiens cum iuramento, non dicitur suscipere casum fortuitum.
- 4 Errantis nulla voluntas.

Præsuppositam materiam prosequendo & addendum est, iuramentum seruari non debere, nec opus esse, quando minus verosimilia continet, ut dixit Aymon Crauet. in tract. de antiquit. tempor. in 1. parte, nu. 218. per ea quae voluit Soc. Sen. in consil. 194. col. 1. versic. tertia ratio est, volum. 2. ubi refert inter alia gloss. in cap. nulli, in verbo, verosimiliter, de elect. libro 6. & Horatius Lucius in consil. 163. num. 25. in 1. volum. consilio crimina. diuers. ubi inquit iuramentum non extendi, nec trahi ad ea, de quibus verosimiliter iurans non disposuisset, si expressum esset, ut est optimus tex. in cap. cum iuramento, & ibi tradit gloss. extra de homicid. cum multis aliis, quos refert Tiraquell. in l. si ynquam, in prefatio, numero 171. cum precedent. & sequen. & id sane generale est, ut quantumcunque generalis dispositio sit, ad ea non trahatur, de quibus specialiter verosimiliter dispositurus non erat. l. obligatione. ff. de pigno. Dixitque Angel. in consilio 249. col. pen. nullam ita generalem dispositionem, quæ ad non verosimilia trahi debeat: Quilibet enim intelligi & restringi debet ex bono & æquo, ut tradit Paul. Castren. in consil. 342. columna 3. volum. 1. & in consil. 385. si cuiusdam. & Panorm. in dicto cap. veniens, columna 3. versicul. secundo membro, extra de iureiuran. ubi etiam est optimus text. & tradit etiam

etiam Agidi. Bellamera in consil. 17. contrahens matrimonium, colum. 3. versic. item iuramentum. & Alber. Brun. in consil. 8. 2. super difficultate, colum. fin. Idque generale est, ut qualibet, quantumvis generalis dispositio sit, ad ea non extendatur, de quibus verosimiliter non fuisset specialiter dispositurus, l. obligatio, ff. de pigno. cum simil. & facit gloss. in l. tale pactum, §. fin. ff. de pact. Vnde infert Tiraquell. verisimile non esse donantem iurando filios suos excludere velle. Item Ripa in d. l. si vnquam, numero 10. in titul. de donatio. & grat. reuoc. inquit † iuramentum generale casum verosimiliter non cogitatum non comprehendere, l. si libertus, ff. de oper. liber. & notatur in d. capitulo Quintauallus, extra de iureiurand. & tradit Bartol. in l. si societatem, §. arbitrorum, ff. pro socio.

3 Et ideo inquit eum, qui suscipit † in se omne periculum cum iuramento, non censi suscepisse etiam casum fortuitum, de quo cogitasse non præsuntur, ut dixit etiam Bart. & communiter scribes, in d. l. sed & si quis, §. quasitum, ff. si quis cautio. & Ioan. And. & communiter Canonista in capit. 1. extra de posit. & Alex. in consil. 28. volum. 1. & in consil. 31. volum. 2. & supra etiam satis late diximus. Præterea quod iuramentum non sit seruandum, ubi verosimiliter non continet, tradit etiam Aymon Crauet. in consil. 249. num. 8. & id quod tradit Paris. in d. consil. 20. n. 119. volum. 1. & tradit Roman. in consil. 379. num. 8. ubi inquit non extendi ad ea, de quibus verosimiliter non est cogitatum. & idem dixit Thomas Grammat. in consilio 25. num. 7. & Corne. in consil. 234. numero 2. volum. 2. ubi infert ad l. si vnquam, C. de reuocan. donatio. Præterea hanc quoque conclusionem sequitur Cardinal. Alb. in l. fistulas, §. frumenta, numero 1. ff. de contrahen. empt. ubi & ipse quoque inquit, eum qui in se casum fortuitum suscepit, de casibus insolitis non teneri, sed de illis tantum qui communiter, & ut plurimum contingere solent, etiam quod adiectum sit iuramentum, propterea quod etiam tunc iurans de casibus insolitis non tenetur, ex quo iuramentum ad non verisimilia non extenditur, ad illos casus qui extra communem hominum æstimationem contingunt, per ea quæ volunt Alexand. in d. consil. 28. & in consil. 173. volum. 1. & in consil. 107. volum. 3. & Fulgo. in consil. 193. & iterum idem voluit Card. Alb. in l. si vna, §. item eum, num. 1. ff. loca. & Decius in consil. 552. & Socin. in consilio 223. volum. 4. & Corne. in consil. 23. & in consilio 28. volum. 2. & iterum Cardin. Alb. in l. admonendi, numero 11. 41. & 43. ff. de iureiurand. ubi primum, num. 11. inquit iuramentum nunquam esse deferendum, quando illud quod quis iurat, non est verisimile, ut inquit Alexand. in consilio 71. colum. fin. volum. 3. & adducit gloss. notabilem & ibi Bald. in l. 1. ff. qui & aduers. quos. & iterum num. 41. inquit Bald. iuramentum nunquam deferendum esse de eo, quod verisimile non est, ut inquit Alex. in consil. 71. colum. fin. volum. 3. & in consil. 39. colum. fin. volum. 5. Item idem voluit Alber. de Rosate in d. auth. sacramenta puberum, n. 9. C. si aduers. vend. Itidem inquit iuramentum non extendi ad ea, de quibus iurantem sensisse verisimile non est, d. l. fin. in princ. ff. ad municipa. & l. adigere, §. fin. de iure patron. & l. in dubitati, C. de non nu. pecu. ideo infert, quod cum verisimile non sit, ut quis iuri & ignorat renunciaret, l. si is, ad quem. ff. de acquir. hered. & l. mater, C. de inoffic. testam. ita etiam si probetur minorem ignorasse beneficium aliquod sibi competere, ei renunciante non videtur, ut ibi latius ipse

prosequitur. Præterea hanc eandem conclusionem sequitur Paul. Castrenf. in consil. 385. num. 2. volum. 1. & loquitur de remissione facta à sorore fratri suo omnium bonorum paternorum. Item hanc conclusionem sequitur etiam Matthæus Afflict. in l. vnica, §. item sacramenta, in vers. tertio noto, nu. 19. lib. 3. feudo. in tit. de pace iuramen. firman. Vnde infert etiam ad minorem non redditurum certiorum de iuribus iuramenti, propterea quod iurando errare videtur: vnde cum errantis nulla sit voluntas, † nec consensu, ut infra dicitur. l. si per errorem, ff. de iurisdic. omn. iudic. merito ut tale iuramentum non obliget, omnino dicendum est. Item hanc eandem conclusionem refert & sequitur Ias. in authent. sacramenta puberum, num. 55. C. si aduers. venditio. & dicit hanc conclusionem esse valde æquam & iure comprobari, & si Bart. contrarium tenere ibidem, & contrarium consuluisset: dicit tamen ita in practica obseruari. Mouetur autem ex eo, quod satis est super facto iurare, quia tunc iusurandum porrigitur ad omnia, quæ ex facto competere possunt. l. si duo patroni, §. item Iulianus, ff. de iureiuran. & late prosequitur Ias. ibidem fundamenta Bartol. sed loquitur in certioratione facta minori vel mulieri. Verum Ias. ibidem sequitur opinionem Bartol. & ita inquit in practica obseruari.

CAP. CCCXXII.

ARGUMENTVM.

Iuramentum an inualidetur ob errorem.

SUMMARI A.

- 1 Iuramentum per errorem præstitum non valet, nec subsistit, nec obligat.
- 2 Aliquid facere per errorem promittens, non compellitur adimplere etiam quod promittat non contrahere.
- 3 Indebitum per ignorantiam promittens, & nullam controuersiam mouere, potest solum repetere.
- 4 Renunciens conditioni indebiti: & sine causa, sibi non præiudicat.
- 5 Absolutio à iuramento non est necessaria, quando per errorem præstat, vel ex falsa causa.
- 6 Iuramentum sine consensu vim non habet.
- 7 Iuramentum ex falsa causa præstitum vitatur.
- 8 Consensui nihil magis contrarium, quam error.
- 9 Error efficit, ut consentiens pro contradicente habeatur, & reddit iuramentum inualidum.
- 10 Iuramentum non impedit erroneam assertionem reuocari.
- 11 Voluntas in errore non dicitur.
- 12 Error vires iuramenti non impedit.

Prime etiam facit ad propositam materiam illud, quod dicitur, † iuramentum non tenere, nec arctare vel subsistere, vbicunq; per errorem præstat, ut inquit Anton. de Burgos in c. cum causa, n. 36. extra de emptio. & vendit. Et ideo dixit, quod quando quis per errorem † inducitur ad aliquem actum, licet promittat non contrahere, ob id sibi præiudicare, ut est text. in l. fin. §. item quasit. ff. de condic. indeb. quo fit, ut si per ignorantiam indebitum soluat, † & promittat nullam controuersiam mouere sibi, quin solum repetere possit per conditionem indebiti, non præiudicare. Et ratio est, ut inquit

inquit Bart. *ibidem*: quia eodem errore, quo ad soluendum inductus fuit, videtur etiam ad eam promissionem faciendam inductus: & subdit ad hoc facere etiam illud quod notat Bar. in l. qui Roma. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. & illud etiam, quod voluit rursus Bar. in d. §. idem quaesit, ubi idē esse arbitratur, si indebiti conditioni renunciaret, † & sine causa: nam praedicta ratione talis renunciatio omnino non praedudicaret. Id tamen, inquit Antonius de Burgos eodem in loco, non affirmare, prout non probat etiam Imo. ibi, quia renunciando conditioni indebiti satis constat de d. indebiti conditione cogitasse, & ideo in specie ei praedudicare debet, ut ibidem latius ipse prosequitur. Præterea hanc conclusionem, quod iuramentum per errorem & ex falsa causa praestitum, non subsistat, tradit Aymon Crauet. in responso pro genero suo, n. 227. vers. consensu plane. & nu. 229. in vers. perituri. idem quoque, voluit Menochius in cons. 24. nu. 6. vol. 1. ubi etiam addit, absolutionem à iuramento † necessariam non esse. & loquitur de eo, qui assertionibus fidem dedit, iuxta gl. in l. 2. in fi. C. quando actio de pecul. est anna. cum multis aliis, quos refert Aymon Crauet. in cons. 157. num. 14. Quibus accedunt ea, quæ tradit Abbas in cap. fin. in fine, extra de confess. & Ruin. in cons. 137. numero 11. volum. 3. & Alba in consilio 9. numero 50. Quo quidem errore admissio, nullus in iurante consensus dici potest. d. l. si per errorem. ff. de iurisdict. omn. iudic. & l. 2. ff. de iudic.

Reiecto autem consensu, † iuramentum vim nullam habet, & ideo absolutione opus non est, ut ibidem latius per eum. Et rursus idem voluit Menochius in consilio 91. numero 43. inquiring iuramentum ex falsa causa vitari, † ut dixit etiam Paris. in consilio 96. numero 24. volum. 1. Item hanc eandem conclusionem sequitur iterum Aymon Crauet. in consilio 144. num. 17. volum. 1. inquiring † consensui nihil magis esse contrarium errore. d. l. 2. De iuramento autem erroneo, quod non noceat, inquit tradere Paul. Castrensis. in cons. 122. viso puncto superscripto, col. 3. in 4. dubio. & iterum in cons. 189. viso testamento, col. fin. & in cons. 377. ad primum videtur dicendum, dispositionem Hebraicam, col. 2. circa medium, volum. 2. & Decius in cons. 350. col. fin. & in cons. 351. etiam col. fin. & in cons. 403. col. 6. vers. Quarto respondetur. Præterea idem quoque sequitur Paris. in consilio 12. num. 66. volum. 2. inquiring, iusiurandum non obstare, propterea quod stante errore & falsa causa, nihil operatur. & idem quoque firmavit Ioan. de Amicis in cons. 13. num. 22. dum vult, errorem efficere † ut ille, qui consentit, pro contradicte habeatur, ut notabiliter tradit Bal. in l. error, in fine. C. ad legem Falcid. & ideo dicit, quod si interueniat iuramentum, illud inualidum redderet, ut inquit Bald. in d. l. vnica. §. item sacramenta, col. 2. in tit. de pace iurament. firan. argum. l. fin. C. plus vale. quod agit. & Socin. iun. in cons. 3. num. 19. volum. 2. inquit, iuramentum † non impedire, quin erronea assertio reuocari possit, ut voluit etiam Bal. in l. error, col. pen. C. de iur. & facti ignor. & Butrius in cap. fin. extra de confess. quos refert & sequitur Socin. Senior. in cons. 97. col. 3. vol. 4. & iterum idem tradit Socin. Iunior in cons. 50. num. 31. cum sequen. si volum. 4. Ratio autem est, quia in errore † voluntas dici non potest, nec consensus. l. cum testamentum. in fine. C. de iur. & facti ignor. & ibi notant Docto. Quinimo, ut supra dicebamus, nihil est tam contrarium consensui, quam error. l. nihil consensui.

§. fin. ff. de regul. iur. Proceditque hæc regula tam in errore facti quam iuris, ut dixit Ias. in l. si per errorem, col. 2. vers. tertio amplia. & idem quoque voluit in d. §. fin. asserens hanc regulam nullam limitationem habere, sed absolute procedere, prout etiam idem eodem in loco firmavit Hieronym. Cagnol. & ideo his ita errantibus subueniendum esse censuit Bald. in d. l. qui testamento, col. 2. in princ. vers. in text. errare. ff. de excusat. tuto. quem refert & sequitur Maynerius in d. §. fin. col. 2. & ideo infert, quod cum iuramentum confirmatorium praestatur, & eo modo per errorem diuiditur, dicitur consensu carere, ex quo in ipsa diuisione propter errorem defuit consensus: nam iuramentum uti accessorium ad ipsam diuisionem eundem defectum continere dicitur, scilicet consensus, qui quidem in diuisione defuit, ut dixit Maria. Soc. Sen. in consilio 40. ex actus gestis, col. 5. vers. secundo responderetur, volum. 1. qui etiam paulo ante dixerat, iuramentum per errorem praestitum nihil operari ea ratione, quod iuramentum inter alia iudicium habere debeat. cap. & si Christus, extra de iureiuran. cum similib. Illud autem in errante dari non potest, ut latius ipse ibidem prosequitur, quem refert & sequitur Ruin. in cons. 190. in primis est videndum, num. 14. vol. 1. Vnde dixit Bald. in d. cap. vnico. §. item sacramenta, in tit. de pace tenen. inter subd. & iuramen. firman. propter errorem iuramenta omnia esse inualida, ex quo error iuramenti effectum impedit: id quod sane aliunde quam ex defectu consensus fieri non potest, qui quidem in errante non datur, & ideo iuramentum ratione erroris sperni potest, ut inquit Bal. in l. si ff. quis satisd. cogan. Hæc autem omnia inde procedunt, quod iuramentum uti accessorium ad argumentum obligationis non adstringit, ut infra latius suo loco dicitur: cum ab ea normam recipiat textus in d. l. fin. C. de non num. pecun. cum aliis concordantibus. ut dixit Bar. in d. l. si quis pro eo, in 8. membro, vers. praedicta, quæ dixi. ff. de fideiuss. prout hæc omnia refert & sequitur Ruin. in consilio 134. quo ad primum dubium, numero 10. volum. 1. Quod autem iuramentum, quin erronea diuisio rescindi possit, non impediatur, satis comprobatur ex eo, quod de erronea assertionem dixit Bald. in d. l. error, col. pen. C. de iur. & facti ignor. cum aliis concordantibus, ut dixit idem Socin. iun. in cons. 3. nobilis iuuenis, Do. Odericus, numero 19. volum. 2. Præterea hanc conclusionem, quod iuramentum non impediatur, quin diuisio per errorem facta retractari possit, tradit etiam Decius in consilio 408. num. 12. part. 3. & quod iuramentum non liget errantem, dixit August. Beronius in dicto consilio 22. num. 42. vol. 2. & loquitur de diuisione late, & quod iuramentum ab errante praestitum non sit seruandum, voluit etiam Iacobus de Arena in l. manumissionis, nu. 2. C. de oper. liber. Item quod iuramentum erroneum non noceat, nec obliget, tradit iterum Bartol. in l. rationes, la secunda, num. 3. C. de probat. & iterum eandem opinionem tenuit Bartol. consil. 90. num. 6. vol. 1. qui loquitur de cessione erronea: & inquit iuramentum ad eam non extendi ob id, quod iuramentum, ut ipse ait, ultra illud non extendatur, quod iurans cōsentit. Et id inquit ex eo satis probari, quod dixerunt Canonistæ, iuramentum tres comites habere debere: veritatem scilicet, iudicium & iustitiam. cap. animaduertendum. 22. q. 4. & notatur in authent. quod eis. C. de nupr. sed in d. cessione non est veritas

ritas narrantis, nec iudicium, hoc est consensus, quia nihil sit tam contrarium consensui, quam error. *d. l. super errorem. ff. de iurisdic. omn. iud. ergo ad erronee inserta referri non debet. d. c. veniens. & cap. Quintauallis.* Præterea quod iuramentum, in quo interuenit dolus, non obliget, tradit Riminaldus Senior in consilio 102. numero 52. volum. 1. & Cephal. in dicto consilio 207. numero 68. volum. secunda, inquit iuramentum ex falsa causa interpositum nihil prodesse, vt late tradit Paris. in consilio 96. numero vigesimoquarto, volum. 1. & Ruin. in consilio 71. numero septimo, volum. 3. Præterea quod iuramentum erronee interpositum non obliget, iterum firmat Ruin. in consilio 190. numero decimoquarto, volum. 1. per ea, quæ dixit Marian. Socinus Senior in consilio 40. ex actis gestis, in tertia quaestio. vbi idem inquit voluisse Baldus in l. fin. ff. qui satisfacere cogant. & in dicto capitulo vnico. §. item sacramenta, columna secunda, in titulo de pace iuramento firman. qui concludit, tale iuramentum sperni posse ratione erroris & ignorantie, vt ibi latius per eum. & idem rursus tenet Ruin. in consilio decimo, numero vigesimoprimum, volum. tertio, dum vult, quod in eo casu posito vt iuramentum erronee præstitum iurantem obligaret, id tamen locum habere non posse, quoties ille, qui iurauit decessisset, & sic illa conclusio in heredibus iurantis limitaretur, cum heredes non obligentur iuramento sui authoris, nec impediuntur quin possint indebite solutum repetere: quia ad heredes iurantem in tali casu iuramentum non transeat, capitul. veritatis, extra de iureiurand. & firmat Baldus in leg. fin. C. plus vale. quod agit. & idem voluit Rolandus à Valle. videlicet vt iuramentum erroneum non non obliget, in consilio decimotertio, numero vigesimoprimum, volum. 1. dum expresse vult errorem iuramentum impedire. & limitat ibidem numero vigesimotertio, vt non possit tamen impugnare iuramentum, quin periurium incurrat. Præterea quod iuramentum nunquam quicquam operetur, quando continet defectum consensus, tradit Franciscus Curtius in l. lecta, numero vigesimo septimo, ff. si certa. pet. & Ioannes Annibal in l. nemo potest, numero 301. ff. delegat. 1. dum inquit, negandum esse, iuramentum adimplere defectum consensus, nec vltra consensum extendi: & ideo si limitatus sit consensus, iuramentum quoque limitatum intelligi, & si consensus deficiat, iuramentum non subsistere, per ea quæ supra diximus: & idem tenuit Carolus Ruinus in l. hoc edicto. §. renunciatio, numero centesimononagesimo quinto, ff. de oper. noui nunc. inquit quod vbiunque in aliqua dispositione iuramentum appositum est, licet alias dici soleat vt operetur, quod actus valeat omni meliori modo quo potest, vt late supra loco suo diximus: id tamen locum non habere, vbi adest defectus consensus ea ratione, quod iuramentum non extendatur, nisi quatenus extat consensus, nec vltra. Item Ioannes Crot. in l. qui Romæ. §. duo fratres, numero 116. ff. de verborum obligatio. expresse dixit, vbi deficit consensus, iuramentum nihil operari, & idem dixit Hieronymus Butigel. in leg. 1. numero 85. ff. de verborum obligatio. & idem firmat Sebastian. Sapia. in l. precibus, numero 65. C. de impub. & alijs substat.

Contrariam autem conclusionem qui firmauerint, non defuere: Nam quod error ¶ vires iuramenti non impediatur, tenuit Alexander in consilio 17.

numero secundo, volum. 3. & de remedio loquitur l. 1. C. de rescind. vendit. verum de hoc suo loco dicitur. Illud tamen adnotandum est, quod Ioannes Lopez in capitulo per vestras. §. 12. post 14. in columna penultima, totius repetitionis, numero 35. loquens de remedio d. l. 2. C. de rescind. vendit. inquit Imol. in capitulo cum contingat, in tertio membro, in fin. extra de iureiurand. inquit etiam quod iuramentum erronee præstitum præsumatur, iurantem tamen obligare ad obseruantiam iuramenti, propterea quod alioquin contrahendo iuramento in periurium incidere, prout etiam de mero rigore obligat iuramentum dolose extortum, vt ibidem latius ipse persequitur. Sed contrarium videtur verius, ex quo deficit consensus, & sic certum est, primam conclusionem magis communem esse, quam ego quoque veriore arbitror, ita vt ab ea recedendum non sit, quicquid dixerint illi, qui contrariam opinionem sequuntur, & satis ex supra deductis manifeste apparet.

C A P. CCCXXIII.

A R G V M E N T V M.

Iuramentum an restringatur ob iracundiam.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramentum calore iracundie præstitum non obligat.
- 2 Iracundia calore factum, vel dictum non obligat.
- 3 Testium depositio si sit primum facta per iocum, vel iracundiam, secunda contraria mente temperata facta standum est.
- 4 Iocose dicta non valent, neque obligant.
- 5 Iracundia calore factum, pro infecto haberi debet.
- 6 Iracundia prætextu quis à mendacio, & periurio excusatur & à dolo, & penam non incurrit.
- 7 Facta calore iracundie si reuocari possunt sine detrimento iniuriam passi, non nocet facienti, si reuocetur.
- 8 Iuramenta si qua concurrant cum iuramento iracundia calore interposito, quod subsistat, licet competat absolutio ab eis.
- 9 Iracundia calor à peccato non excusat.
- 10 Iracundia calor non excusat, & præsertim monachos.
- 11 Iracundia calor est iusta causa minuendi penam.
- 12 Votum per iracundiam factum non ligat vouentem, & quando.
- 13 De tacito furore in dubio statuitur opinioni Ioannis Andreae.
- 14 Blasphemanti per iracundiam pena non remittitur.
- 15 Ebrio pena remittitur.
- 16 Iracundia aliquando prouenit ex iusto furore, aliquando dando operam rei illicitæ, vt puta si in ludo amittat.
- 17 Professio cum sit opus bonum, an vitietur ex dolo.
- 18 Professio ex dolo, quando vitietur.
- 19 Voti essentia requisita & iuramenta.

Cum prædictis sine dubio conuenire videtur, quod iuramentum ¶ præstitum calore iracundie non obliget, propterea quod pariter id à defectu consensus procedere videtur, vt voluit Roma. in fin.

in singul. §. 8. per textum in l. 2. C. ad l. iul. maieft. & per textum in capitulo sicut ex literis, extra de iureiuran. vbi Ioann. Andreas idem tenet. Id autem, vt inquit ibidem Decius, numero primo, intelligendum est, quod tunc iurans a mente, & ratione ob ipsam iracundiam alienatus esset; quandoquidem tunc illud seruare necesse non est, vt notant Ioannes Andreas & Butr. in cap. dudum, de conuers. coniugat. cum similibus, & tradit Felin. in dicto capitulo sicut ex literis, extra de iureiuran. & in cap. Mattheus, extra de Simon. & remissive in d. cap. dilecti filij, extra de pœnis. Item quod iuramentum præstitum calore iracundiæ non obliget, tenet Petrus Duenas in Regu. 292. in prima ampliatione, numero primo. vbi vult ex regula, † quod factum vel dictum calore iracundiæ non obliget dicentem vel facientem, vt habetur in l. quicquid calore, ff. de regule iur. & in cap. si quis iuratus. 2. quest. 3. & in 3. ff. de diuort. & in l. si filia. ibi. si non consulto calore. C. de inoffic. testamen. & in l. si non conuij, C. de iureiuran. & in l. famosi. versicul. lubricum lingue. ff. ad l. iul. maieft. & in cap. quicunque. §. diuortio. de pœnitent. dist. 1. cum alijs, quos refert ibidem Duenas: qui ampliando illam regulam dicit habere etiam locum in iuramento ea ratione, quod iuramentum calore iracundiæ præstitum non obliget, vt est textus in d. cap. sicut. il. 1. extra de iureiuran. vbi tradit Ioannes Andreas & Butr. & Panorm. in 3. notab. & rursus Abb. in cap. si vero, numero septimo, eodem titulo. & Felin. in d. cap. sicut, numero tertio, eandem quoque opinionem tenet, & notabiliter declarat Ioannes de Silua in tractat. de iureiuran. in 3. parte. numero vigesimo sexto, & late Andreas Tiraquell. in tracta. de pœn. in 1. causa, numero vigesimo sexto, per textum in l. 2. ad l. iuliam maiefta. quem vnicum apud Legistas dicit Roman. in d. singul. §. 10. vbi inquit, alium quoque esse apud Canonistas, & illum quidem vnicum, in d. capitulo sicut ex literis, extra de iureiuran. secundum vnum intellectum; & hoc ibi notant Ioann. Andreas & Butr. qui id distinguendo limitat, & Panorm. eius distinctionem reprobandus tenet, tale iuramentum indistincte non valere: vbi etiam ibidem recentissime tradit Felin. & Panorm. in d. cap. si vero, extra de iureiuran. vbi illam distinctionem sibi ipsi contrarius sequitur, prout & Decius in d. l. quicquid. & ex Theologis Diuus Antonius, Archiepiscopus Florentinus. in 2. parte, sua summa, in titulo. 10. capite 5. colum. 5. versic. quartus casus. & ad hanc sententiam optime facit, quod in iuramento deliberatio requiritur, vt post alios tradit Gabriel recens Theologus in 3. sentent. distinct. questionis, secunda columna, versic. secundo notandum. Præterea hanc conclusionem Tindarus in tractat. de testibus, capitulo decimo, numero secundo & tertio, cum sequentibus, inferens & ad testium dispositionem: & vult vt si prima † dispositio facta sit per iocum, vel iracundiam, standum sit secundæ contrariæ factæ, tamen mente quieta & temperata. & inquit probari hanc sententiam optimo iuramento, cum dicta † ioco non valeant, neque obligent. l. 3. in fin. ff. de actio. & obligatio. cum illud, quod calore iracundiæ factum est, pro infecto haberi debeat. d. l. quod calore. ff. de regul. iur. Præterea quod iuramentum † præstitum a valde irato non obliget, tenet Angelus in l. 2. numero primo, C. ad l. iul. maieftat. & August. Berous in consilio 189. numero quarto, volum. 3. & Iason in l. si aliam, numero quarto. C. de

inoffic. testament. & Abb. in dicto capitulo sicut ex literis, numero 2. extra de iureiuran. & Iacobus Butrig. in l. iurifurandi in additione, C. de iureiurando & Aug. Berous in d. consilio centesimo octuagesimo nono, numero quarto inquit, iuramentum seu dictum iuratum ab irato tanquam calore iracundiæ præstitum vel dictum non obligare: † Nam prætextu iracundiæ quis a mendacio & periurio excusatur. d. l. 2. & d. cap. sicut. Quod autem calore iracundiæ quis a dolo excusetur, nec pœnam incurrat, quæ committitur ex eo quod quis scienter & dolose fecerit seu dixerit, est text. in §. notandum, vbi tradit etiam gloss. 2. quest. 3. & in capitulo si quis iratus, eadem causa & questio. & in l. 2. vbi textus notabilis, C. de abolitio. & voluit Alber. post Petr. in l. si non conuij. C. de iur. quod facta † calore iracundiæ si reuocari possunt sine detrimento iniuriam passi facienti non nocere si reuocentur. d. l. quicquid calore. si vero sine detrimento iniuriam passi reuocari non possunt, vt est vituperium, vel dictum aut factum, ex quo quis læsus fuit, aut diffamatus: & tunc ea facienti nocent, vt puniatur, nec pœnitentia tolluntur. l. aut facta. §. causa. ff. de pœnis. & d. l. si non conuij. Item Imola in d. capitulo verum, numero tertio, extra de iureiuran. querendo, an iuramentum calore iracundiæ præstitum obliget. primum, inquit, videri obligare, prout obligat etiam iuramentum præstitum per vanum metum, cum sit aliquid, quod iuranti imputetur. & id inquit expresse voluisse gloss. in summa Rayn. in titulo de iuramento & periurio. in verbo, tria. & facit etiam illud, quod notat gloss. in eadem summa, in titulo de voto, in princip. vbi loquitur de muliere existente in periculo partus, & voto faciente: ac etiam pariter de existente in graui periculo tempestatis in mari: an illud seruare teneatur: & concludit teneri, vt dixit etiam Archidiacon. in capitulo Gonsaldus. 17. quest. 2. Et ideo Abbas in 2. quest. numero vigesimo primo, inquit ita distinguendo, quod quando iuramentum calore iracundiæ procedit, potest tamen seruari sine periculo, vel interitu salutis æternæ, vt puta si quis calore iracundiæ iurauerit quæmpiam non alloqui, vel cum eo non comedere, vel quid simile, de quibus supradictis locis tractauimus: & tunc inquit esse obligatorium, cum discretionem comitem non habeat, nec iustitiam, cap. iurabunt 22. quest. prima, & in capitulo animaduertendum, in eadem causa, quest. secunda, prout subsistunt alia iuramenta, † licet absolutio concedatur vt notatur in c. cum quidā, extra de iureiuran. subdit & tamen satis probabiliter defendi posse, quod si iracundiæ calor talis fuerit, vt deliberate tale iuramentum præstare non potuerit, tunc obligatorium non sit, ex quo voluntas non est discreta, & ideo in eo casu dicimus confessionem calore iracundiæ non præiudicare, nisi iurans perseuerauerit, vt inquit gloss. in dicto capitulo ex literis, extra de diuort. & ad hoc inquit optime facere textus in d. l. quicquid calore. ff. de regul. iur. Non enim omnino voluntarius tunc iurare intelligitur, & ideo Deus talem obligationem indiscretam rescipere non videtur, c. non est. 15. quest. prima. Nisi forte dicamus subsistere, & ideo episcopus facillime iurantem ab huiusmodi iuramentis absolueri debet, argum. d. cap. quidam. Prosequendo hanc eandem declarationem, idem etiam dicendum est sequi Abba. in capitulo si vero, numero septimo, extra de iureiuran. au-

thoritate Butrij in dicto capitulo sicut, videlicet quod si calor iracundiæ talis fuerit, vt deliberatiue iurare non potuerit, tunc obligatorium non sit, eadem ratione quod voluntas non sit discreta, vel si est, de facili commutari debet. Dixit etiam Felin. in d. c. sicut ex literis, numero 3. extra de iureiur. ¶ notandum esse, calorem iracundiæ à peccato non excusare: quinimo temere iuranti pœnam imponendam esse. Vnde ibid. subdit Felin. Bartol. notare, calorem iracundiæ non excusare, ¶ & præsertim monachos, qui humaniter & mansuete viuere debent; & si existimauerit Abb. ibidem, iustam esse causam minuendi ¶ pœnam, & si eam prorsus & absolute non tollat, vt est in §. notandum, in fin. 2. q. 3. & in l. v. nica, C. si quis imper. maledixer. & in l. omne delictum, ff. de re militari. Dicitque præterea ibidem subdere Ioan. And. iuramentum quoque ab iracundia proueniens & emanans obligare: id tamen vt vidimus, temperat Butr. si calor iracundiæ sit magnus, & talis vt illud deliberare non fecerit: Nam tunc, vt diximus, cum illa voluntas sit indiscreta, obligatoria non est, vel saltem ab Episcopo facillime relaxanda. refert tamen se ad ea, quæ notat Raynut. in summa. in titu. de iuramen. in princip. Subdit præterea Felin. Imo ibidem simpliciter dicere, gloss. ibi in tex. Raynut, simpliciter velle huiusmodi iuramentum obligare, ob id quod ita iurans in culpa esse videtur, & ideo sibi imputandum esse, vt habetur in cap. damnatum, de reguliur. libro sexto, & pro opinione Butrij, de qualitate & magnitudine iracundiæ, & c. inquit optime facere illud, quod notant Ioann. And. & Butr. in capitu. dudum, columna quinta, extra de conuers. coniug. vbi dicunt, quod prædictum cap. sunt qui obseruat. 17. quest. quarta, in huiusmodi iracundia non procedit: & ideo inquit intelligendam esse illam gloss. in illo capitu. dudum, in verb. iracundia, dum inquit, votum per iracundiam factum ¶ non tenere: secus si iracundia non sit in tali gradu per se bona, vt votum donandi ad pias causas, & filia, quæ non indigent deliberatione. Hoc dictum sequitur Abb. in dicto capitu. sicut ex literis, extra de iureiuran. & in cap. dudum, extra de conuers. coniug. vbi subdit, ¶ quod ex quo difficillime, talis tacitus furor probari potest, in dubio stetur opinioni Ioann. And. qui ibi concludit, votum calore iracundiæ factum regulariter subsistere ac tenere: hanc autem considerationem difficultatis probationis etiam in hoc casu militare. Propterea pro opinione Ioann. And. quod iracundia regulariter non vitiet iuramentum alias licitum, facit illud quod notat glossa penultima in capitu. 2. extra de voto. quæ vult, vt votum emissum ex facilitate validum sit, sed dispensabile. Ad quod facit etiam illud, quod notat Hostiens. in summa, in titu. de maledic. vbi inquit ¶ blasphemanti per iracundiam pœnam non remitti, per textum in capitu. 2. versicu. & præsumpsit, plane vt plurimum quis non blasphematur, nisi iratus. At Abb. & Ioann. And. in dicto capitu. 2. prædictam conclusionem limitant, nisi ea sit iracundia, quæ mentis alienationem induceret: sicut de ebrio ¶ dici solet, quod ei pœna remittitur. l. omne delictum, ff. de re milit. & ratio est, quia à mente & intellectu alienus censetur. cap. crapula, extra de vita & honest. cler. & præsertim si iracundia à ¶ iusto furore: secus vero si rei illicitæ operam daret, videlicet si postquam ludædo pecuniam amisisset blasphemau-

ret, vt ibi per eos. & adhuc adducit ibidem Felyn. in dicto cap. sicut ex literis, numero quarto, illud quod dixit Innocent. in capitu. cum dilectus, ante fin. extra quod met. caus. & refert & sequitur Imol. post alios ibi, in columna fin. vbi inquit, quod licet professio, ¶ cum sit opus optimum, non vitietur ex dolo dante causam professioni, vt habetur in dicto cap. dudum. vbi inquit, quod licet professio opus optimum sit, merito ex dolo causam professioni dante non vitari, vt habetur in dicto cap. dudum, vt ibidem concordant. Verum vbi oriretur talis dolus, qui prudentem etiam decipere posset: secus esse, propterea quod vbi adest talis dolor, vel mentis & intellectus perturbatio; vtique nullus in profitente consensus daretur, & ideo professionem vitari ob ipsum dolum dicendum esset, prout etiam ex metu vitatur, qui cadere posset in constantem, c. metum, cum sua materia, extra quod met. cau. & ideo ex hac decisione Innocent. inferitur in re proposita, vt ea, quæ vnde quaque consensum vitant, ab errore prouenire dicantur. & ideo dicitur in l. non fatetur, ff. de confess. eum qui errat, non consentire: quo fit vt professio, quæ mente non constante & intelligente fit, non subsistat, vt habetur in dicto capitu. sicut, il. extra de regular. & ideo pariter vt iuramentum emissum calore talis iracundiæ, vt mentis cæcitatem inducat vi consensu carens, non obliget: secus vero si non sit talis iracundia, propterea quod tunc vt leuis dolor & perturbatio obligat, cum tunc requiruntur liberum consensum non impediunt, vt ex exemplis deductis satis manifeste apparet.

Subdit tamen ibidem Felyn. Abbatem ibidem ab ea opinione recedere, & indistincte concludere, iuramentum per iracundiam præstitum vel ex abrupto consensu careat, & ideo non obliget, & si ad cautelam absolutio peti consueuerit, Mouetur autem ad id ex notatis in capitu. literarum, extra de voto, vbi tradit Ioannes Andr. post Dionum Thomam ¶ & requisita deducit ad voti essentiam, videlicet deliberationem & propositum & expressionem, quorum altero deficiente, votum non obligat: & ideo idem putat Abb. in iuramento, æquiparando iuramentum voto: verum adhuc prædicta subsistere dicendum videtur, vi etiam cum eis cõcordat Abb. in c. si vero, col. 6. extr. de iureiur. & in d. cap. dudum. & optime facit illud, quod notat Archidiaconus. in capi. procliuius. 20. questio. 3. vbi de voto loquens inquit, quod licet calor iracundiæ ipsum vitiet quo ad Deum: attamen quo ad ecclesiam non vitare: Non autem ob id quod ex quo semper exprimitur semper etiam cogatur vouens illud seruare, & præsumat ecclesiæ deliberationem & propositum in dubio, secundum eum, & ideo subdit inde præsumere Felyn. idem in iuramento. vbi autem apparer consensus, locum habet intentio & declaratio Abba. Ecclesia enim militans de gradu furoris incerta & iurantis possessione, an ab ira, à mente & intellectu alienus sit, tutiorem partem eligit, vt in simili declarat Abbas in d. c. si vero, in fin. extorto iuramento loquens per meum, cuius dicti plurimum faciunt ad propositam materiam, vt subdit Felyn. ibi, & multa alia quæ ad iracundiam pertinent, tradit Felyn. in d. capitulo sicut ex literis, numero quinto & 6. extra de iureiurand.

CAP. CCCXXIV.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Iuramentum defectum veritatis non supplet.

CONuenit cum præcedentibus illud, quod dixit Hieronymus Butigella in l. sciendum, numero trigesimo primo, ff. de verborum obligation. inquit Bald. in l. qui pecuniam, columna secunda, versicul. sed pone. ff. si cert. per. † velle ac determinare iuramentum defectum veritatis non supplere. & ratio est, quia iuramentum veritatem comitem habere debet. capitul. & si Christus. §. Iacobus, extra de iureiurando. Nec inquit obstat prædicta Angeli auctoritatem. in d. l. penultima, quia responder Alexander post Imol. in capitulo cum contingat, extra de iureiurando, eam non subsistere, propterea quod fundatur in doctrina Bartoli in d. l. si quis pro eo. quæ ad propositum nostrum non facit, quia loquitur quando iuramentum interponitur super eo, quod futurum est, id est de seruanda donatione, quæ seruari potest sine interitu salutis æternæ, vt habetur in dicto capitulo cum contingat. in fin. sed in casu nostro non est super præterito vel præsentis, & ideo non dicitur iuramentum, sed potius periurium, ex quo extat legis præsumptio, quod iuramenta non dicantur, sed periuria, quæ contra ecclesiasticam libertatem sunt.

CAP. CCCXXV.

ARGUMENTUM.

Iuramentum an inualidetur ob temeritatem iurantis.

SUMMARIA.

- 1 Iuramentum temerarium non obligat.
- 2 Promittens se curaturum & facturum, &c. ad quid teneatur. & quid si promittat facere quicquid potest.
- 3 Iuramentum temerarium, quando dicatur.
- 4 Iuramentum temerarium, quando inducat periurium.
- 5 Statuta de periurio loquentia non includunt temerarie iurantem.
- 6 Periurium proueniens à iuramento temerario, neminem à testimonio repellit vel promotiue, si penitentiam agat.
- 7 Iuramentum temerarium, & contra laudabilem consuetudinem, non est seruandum.
- 8 Promittens quod quispiam aliquid faciet, & id se facturum & curaturum vt faciat, non dicitur promittere factum alienum, sed proprium.
- 9 Impugnans etiam temerarium iuramentum, in periurium incurrit.
- 10 Iurans temere & male, de temerario iuramento penitentiam agere debet, quia ita temere iurando peccat.
- 11 Iuramento temerario & illicito contraueniens, non fit infamis. & num. 14.

- 12 Iuramentum temerarium dicitur, si prælatus alienando bona ecclesia de non contraueniendo, nec petendo restitutionem in integrum, iurat.
- 13 Iuramentum præstitum ab aliquo in præiudicium suæ dignitatis, non iuramentum, sed periurium censetur.

PRAEDICTIS quoque addendum est, iuramentum temerarium † iurantem non obligare, vt inquit Matthæus Afflict. in decisio. ducentesima nonagesima quinta, numero quarto, & ideo ita iurans ad illud obseruandum non tenetur, vt inquit Ioannes Andreas in dicto capitulo sicut ex literis, extra de iureiurando, prout etiam idem voluit Diuus Antoninus, Archiepiscopus Florëtinus, in secunda parte sue summa, in titulo decimo, capitulo quinto, vbi infert ad quendam, qui iureiurando promiserat curare ac facere ita vt faciendo quicquid potest non excusetur, vt vxor sua renunciaret fratri propter dotem ab eo receptam, bonis tam maternis quam paternis, sub pœna & iuramento: Nam cum esset controuersia, an maritus à pœna excusaretur, ex quo fecit quicquid potuit, & id satis constat: & licet peccatum dicatur potius ita iurando quam contrafaciendo, ex quo fecit quicquid potuit: attamen tenuerunt tale iuramentum vt temerarium non ligare, nec obligare iurantem, & ideo iurantem ad obseruantiam talis iuramenti non teneri per prædicta. & ideo dixit Butrius in capitulo Gemma. columna 4. extra de sponsal. quod si fortasse quispiam se obliget † curaturum & facturum, &c. valere & subsistere talem promissionem.

Verum si ita promittens fecerit quicquid potuit, & vxorem suam ad effectum perducere non potuit, excusandum esse, propterea quod difficultas excusat à pœna. l. 2. ff. si quis caut. & notatur in l. continuus. §. illud ff. de verborum obligat. & l. si post tres. ff. si quis cautio. & l. si vehenda. §. item iuris. ff. ad l. Iuliam de iactu. & tradit Federic. de Sen. in consilio centesimo decimo septimo. & optime facit illud, quod notatur in l. si pupillus. §. videamus. ff. de negoc. gest. & ita consuluit Aret. in consilio centesimo quadragesimo secundo, ex facto proponitur, & ibidem latius ipse prosequitur. Præterea huiusmodi iuramentum vt temerarium sine superioris auctoritate infringi posse tradit Lucas de Penna. in lege decimatercia, columna 8. C. qui etiam se excusant. libro decimo, & Imola in capitulo tua nos, numero primo, extra de iureiurando, inquit iuramento temerario neminem à beneficio deponendum esse, sed pro tali iuramento penitentiam imponendam esse. Iuramentum † autem temerarium est, vt inquit Tindarus in tractat. de testibus, capitulo vndecimo, de teste variante in eadem instantia, numero decimo quarto, & quod iurans temerarie in testem admittatur, voluit Abbas in capitulo constitutus, il primo, numero quarto, extra de testibus. Dixit enim Tindarus eodem in loco, iuramentum quo temere & illicite emanat, vt puta si quæris factum vel dictum contrarium necessarium tollat, non autem id quod solum dolum vel malignitatem in se continet: & quatenus pertinent ad testem, vbi testis fuit semel periurus in diuerso dicto vel facto, hoc non recte dicimus iuramentum temerarium quo ad hoc, vt secundum valeat: quia ad id non ordinatur, & nihil valeat secundum ob illud dubium, ne testis falsum

asserat in secundo dicto, prout asseruit in primo, ut habetur in d. cap. testimonium, extra de testib. & c. sicut, in fin. 6. q. 1. uel. & in cap. semel malus, de reg. iur. in 6. ubi autem periurus fuit super eodem facto, quia prius periurus directo contrarium asseruit eius, quod tunc dixit, & tunc proprie primum iuramentum periurium dici posse, quia directo tendit ad tollendum secundum, hoc est veritatem contrariam, ut ibidem latius pereum, quem videas.

Præterea Lopus à Castellioncio in allegatione 21. n. 3. pariter inquit iuramentum temerarium seruandum non esse, & ibidem alios referet quædam additio in verbo, temerarium, videlicet Philip. Franchum in c. 1. ante nu. 8. de iureiuran. lib. 6. & Bellencium in tract. de chari. subfi. quest. 45. nu. 6. versic. similiter. & idem voluit Paris. in cons. 92 pro primo, nu. 4. volum. 4. inquit enim Franchi. eo in loco, quod licet iuramentum ¶ temerarium seruandum non sit, illud tamen late accipiendo periurium inducere.

¶ Et ideo infert ad statuta ¶ de periurio loquentia, & inquit temerarie iurantem non includere, ut voluerunt ipse Lopus & Domini. dicentes, etiam tale periurium ¶ quemquam à testimonio vel promotione non repellere, si pœnitentiam egerit. & pro hoc facit optime illud, quod dicit gl. in c. definitio, in fin. 22. qu. 4. & in c. Florentinum. 85. distinctio. & in c. sicut nostris, de iureiur. lib. 6. & Paris. in d. consil. 92. nu. 4. volum. 4. inquit Lopus voluisse in materia propria statuta iuramentum temerarium ¶ seruandum non esse, vel etiam contra laudabilem consuetudinem: & ideo potius pœnam ipsius periurij temerarij iuramenti timendam esse.

Præterea idem Paris. in cons. 109. n. 12. volum. 1. tenendo quod iuramentum temerarium non obliget contra ea, quæ supra ex Afflict. vidimus, inquit eum qui promittit ¶ quempiam aliquid facturum, ac etiam se ut faciat facturum & curaturum, factum alienum promittere non videri, sed proprium. Et præterea Bald. in c. tua nos, nu. 2. extra de iureiur. quarens, an ille qui transgreditur temerarium iuramentum, ¶ sit periurus, inquit respondendo in periurium incidere, si cum causa iurauerit, ut habetur in d. c. tua nos. Secus vero si indistincte & temerarie, ut puta per iocum, secundum Bart. & August. Beroum in c. 1. nu. 153. & 154. extra de integr. restit. inquit, ¶ Prælato temere iuranti iuramenti temerarij pœnam iniungendam esse, propterea quod in eo quod temerarie iurat, peccare dicitur. c. qui sacramento. 22. q. 4. & c. cum quidam, extra de iureiur. iuncto d. c. quanto, in fi. cum gl. extra de iureiur. & tradit gl. in d. c. definitio. 22. q. 4. quam ad hoc refert & sequitur Abb. in d. c. sicut ex literis, extra de iureiur. subens iuramentum illicitum ¶ & temerarium iurantem, si contraueniet, infamia non afficere. Appellat autem August. Berous ibidem, iuramentum temerarium, ¶ si prælatum alienando bona ecclesiæ iurat talem alienationem non retractare, nec petere in integrum restitutionem ob enormem læsionem: & ideo inquit illud iuramentum seruandum non esse. Quinimo eundem prælatum, qui iurauit, vel alium tali iureiurando non obstante in integrum restitutionem ecclesiæ nomine, non autem suo petere posse, ex quo contractus est ipso iure nullus ut tradit Thomas Gram. in decisio. 93. & Grat. in consilio 17. numero decimosexto, volum. 1. & in consilio nonagesimo primo, numero decimotertio, eodem volum. 1. & iterum ibi-

dem Berou numero quadragessimono, in fin. inquit & notatis à gloss. in capit. intellecto, per illum textum extra de iureiur. colligi iuramenta ¶ præstita in preiudicium suæ dignitatis, non iuramenta, sed potius periuria seu temeraria iuramenta esse censenda.

Et ideo iurans propria autoritate etiam quod absolutionem non receperit, contra ipsum iuramentum ire & male alienata reuocare potest. & iterum Domin. à sancto Geminiano in d. capit. cum contingat, nume. 15. extra de iureiur. inquit, iuramentum temerarium etsi seruandum non sit: attramentum periurij pœnam producere, si late illud accipiamus, & ipse quoque id ad interpretationem statutorum notandum esse arbitratur, quæ de periurio loquuntur: nam huiusmodi periuria comprehendere non videntur. & pariter inquit Abbatem Lapi autoritatem non tollere, si pœnitentiam egerit de eo delicto, per ea quæ notat gloss. in d. cap. definitio. 22. questio. 4. & in cap. Florentinum. 85. distinctio. & facit illud, quod notat Ber. in capit. sicut nostris, extra de iureiurando. Hanc præterea conclusionem sequitur Abb. in cap. 1. numero 10. extra de his, quæ fiunt à maio. parte. cap. dum ibi dicit, eum mortaliter peccare, & ideo pœnitentiam agere debere. & iterum idem voluit Abbas in d. cap. cum contingat, numero septimo, extra de iureiur. dum inquit dari hanc theoreticam, quod quantumcumque iuramentum temerarium sit, seu illicitum, ubi non est contra bonos mores naturales, nec si obseruetur, continet peccatum, semper obseruandum sit: & sic cum nonnullis ex supra relatis concordare videtur. Item quod iuramentum temerarium ¶ non infamet, tenet iterum August. Berous in consilio 8. numero 27. volum. 3. videas de iuramento non alienandi res ecclesiæ Calder. in consil. 11. per totum, in titul. de iureiurando. Item quod iuramentum excuset à calumnia, non à temeritate, tradit Card. Alb. in l. qui solidum. §. etiam, numero secundo, ff. de leg. 2.

CAP. CCCXXVI.

ARGUMENTVM.

De iuramento impuberis an firmet contractum.

SUMMARIA.

- 1 Iuramentum impuberis, an firmet contractum.
- 2 Auth. sacramenta puberum, multipliciter declaratur. C. si aduers. vendit.
- 3 Votum solenne, an cadat in impuberem.
- 4 Pupillus, an obligetur iuramento.
- 5 Iuramentum impuberis solum Deum habet ultorem.
- 6 Impubes non seruans iuramentum, peccat.
- 7 Auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. locum habet in doli capace, & sic in proximo pubertati.
- 8 Proximus pubertati, quis dicatur, & quid in criminalibus.
- 9 Auth. sacramenta puberum, an odiosa sit vel fauorabilis.
- 10 Auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. an habeat locum in distractibus.
- 11 Iuramentum interpositum super contractu, tria operatur.

- 12 Prodigium iuramentum non obligatur.
 13 Impubes in iis obligari non potest, quæ à sola voluntate procedunt.
 14 Impubes doli capax ad pias causas testari non potest.
 15 Differentia quænam sit inter promissorium & confirmatorium iuramentum.
 16 Pueri qui dicantur, & de eis multa, & perspicuitate eorum ingenij.

PRædictis & materiæ propositæ videtur conuenire, quod si iuramentum impuberis contractum ab eo factum non confirmet, nec etiam procedat dispositio illius authent. *sacramenta puberum*. C. si aduer. venditio. vt voluit gloss. ibi, in verbo, qui iurans. & pariter declarat gloss. prima, in corpore. & ita inquit tenere in eadem authent. & Petr. & Cynum, vt refert Philippus Corne. in ipsa authent. *sacramenta puberum*, numero octauo, C. si aduer. vendit. subdit tamen Corne. in d. authent. eorum rationem non subsistere, si cum dispositio illius authent. sit odiosa, prout voluit etiam Bald. in corpore, vnde illa sumitur ibi, nam in omnibus infirmum est iudicium impuberum. l. qui ætate. ff. de testamen. & l. fina. de manu. vindic. lex namque ætatem definit, nec nos sane possumus addere vel detrahare legi, vt ipse inquit in corpore, & si Jacob. Butriga, aliter dicat in impubere doli capace, videlicet quod accedente decreto iuramentum sit seruandum: si vero non interueniat, sit nullum, nec contractum confirmet. Verum prædictis non obstantibus eius opinionem non subsistere arbitratur Corne. *ibidem*. dum inquit iuramentum religionis vinculum esse, quæ in pupillo nõ cadit. Præterea sudit iuramentum in authent. obligationi & executioni substantiam & esse tribuere, vt est magis communis opinio: quo fit vt traditio, quæ subsequitur, sit irrevocabilis. Et ideo cum hæc in iuramento pupilli fieri non possint, etiam quod iuraret cum autoritate tutoris, merito in eo textu ponitur illa dictio, *puberum*, vt inquit Baldus *ibidem*. Et hanc opinionem tenere omnes vsque ad Bartolum subdit Corne. *ibidem*, per ea quæ voluit Raphael. Sed sic est, quod doli capax delicto obligatur. l. impuberem. ff. de furt. cum similibus. & tradit Innocent. in capitulo primo, extra de delict. puer. merito vt impubes iuramento quoque obligetur, dicendum videtur, prout communiter dicunt Doctor. secundum Bartol. quia ita loquendo pertransit in dicta authent. & tenet eam locum habere in sacramentis impuberum doli capacium. & hanc opinionem subdit *ibidem* Cornæus esse verissimam de iure canonico, nec non etiam de iure ciuili, & vult prædictam authent. *sacramenta puberum*, procedere etiam in contractu alias nullo. Ratio autem est, quia impubes doli capax puberi equiparatur in delictis, tum etiam quia iuramentum efficit vt maior censeatur, & præsertim quia de iure canonico obligatur & iudex secularis illud obseruare compellitur, capitulo licet mulieres, de iureiurando. libro sexto. Et ideo sanctius videtur ius ciuile cum canonico concordare, vt scilicet, dum de pubere loquitur, ad impuberem extendatur, habentem tamen vim & effectum pubertatis, prout dixit Salycetus in his residens. subdit tamen Corne. eodem in loco, consuetudinem id non seruare, propterea quod tam ius ciuile quam canonicum pubertatem excipiunt, & ideo nos ex-

tendere non debemus, & ita fuisse publice disputatum inquit Angel. prædictis subsistens. & licet hæc conclusio tam de iure canonico quam ciuili, vt sentit Ange. subsistere videatur, prout etiam firmat Raphael, inquitens quandoq; impuberem doli capacem iurando se diabolo obligare, vt puta si iuret super re præterita mendacium dicens, & ita loquatur text. in d. cap. i. extra de delict. puer. Quandoque vero non peccare, scilicet quando iurat super obseruantia contractus liciti & sic iurat de re tura: nam tale iuramentum non ligat, prout etiam non ligat contractus, & ideo transgressio iuramenti periurium non induceret: & præsertim quia iuramentum debet habere discretionem iurantis. cap. & si Christus, extra de iureiurando, quæ non videtur dari in impubere etiam proximo pubertati. d. l. qua ætate. ff. de testamento, & l. pupillus. ff. de acquir. hered. prout etiam videmus de iure canonico si impuberes vouere non posse quampiam religionem. capit. vestra, & capit. significatum, de iureiurando libro sexto. Pariter etiam iuramento adstringi non possunt, cum vtrunque Deo præstetur, vt voluit idem Raph. qui subdit his rationibus non dubitare gloss. opinioni prædictæ authent. *sacramenta puberum*, adhærendum esse tam de iure ciuili quam canonico. Verum subdit Corne. in d. cap. primo. extra de delict. puer. simpliciter loqui, nec magis de iuramento assertorio ex præterito, quam promissorio in futurum: & ideo simpliciter intelligendum esse. Nec tenendum pupillum si iuramento non obligari, cum ex contractu naturaliter obligetur. l. prima. ff. de nouatio. & tradit Bald. in l. pactum quod dotali. C. de collatio. inquitens iuramentum si impuberis solum Deum vltorem habere, & ex consequenti etiam vult, si vt impubes non seruans iuramentum, peccet: id quod dixit etiam Ang. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. Nam licet impuberis iuramentum contractum non firmet, contraueniens tamen peccat, vt *ibidem* ipse dicit: & ideo fundamentum Raphael. non subsistit. Quod autem de iure canonico idem sit in iuramento impuberis doli capacis, quod in iuramento puberis, tenuerunt etiam Hostiensis, Ioan. Andr. Butrius & Imola in d. capit. cum contingat, extra de iureiurando. & idem voluit Raphael. in dicto capitulo quamuis, de pact. libro sexto, & voluit etiam Baldus in authent. quo ad ius canonicum, per textum, in capitulo ex his, il secundo, extra de sponsa. & facit etiam generalitas d. c. cum contingat, & dicto capitulo quamuis. & dicto cap. licet mulieres, de iureiurando, libro sexto.

Nec refert vt votum solemne si in impubere locum nõ habeat, propterea quin votum non solemne locum non habeat consequens non est, vt est iuramentum: & ideo subdit Corn. eodem in loco Bartol. opinionem tenendam esse de iure canonico, quod sane in foro etiam ciuili seruatur, vt est textus in dicto cap. licet mulieres. Hoc tamen ius canonicum inter Iudeos & infideles non attenditur, vt est tex. in dicto cap. gaudemus, vt dixit Baldus in corpore, qui tamen idem esse subdit in excommunicatis & hæreticis, id quod, vt *ibidem* inquit Corne. est valde notabile, si procedit. Verum prosequendo rem propositam, Menochius in cons. 29. num. 37. inquit iuramentum impuberem non ligare, vt dixit etiam Ias. in d. authent. *sacramenta puberum*, num. 15. 19. & 20. C. si aduer. venditio. vbi numero decimo:

8 Quinto, quærit Iaso. de impubere † doli capace, & sic proximo pubertati, an in eo locum habeat dicta auth. & inquit id esse valde ambiguum & valde necessarium, & ideo inquit Corn. eum dici proximum † pubertati si sit masculus à 10. annis cum dimidio supra. in fœmina vero à nono cum dimidio, vt declarat gl. in §. pupillus. instir. de inutil. stipulatio. & alibi, inquit ipsa gl. id in causis ciuili. b. intelligendum esse: secus vero in criminalib. & præsertim acriter puniendis, in quibus nunquam est doli capax proximus pubertati, etiam quod agat decimum quartum annum, vt notat Bal. in l. excipiuntur. ff. ad Sillaniam per illum tex. iuncta. l. in fi. ff. de lib. exhib. & rursus idem Bald. in l. properandum. §. sin autem. C. de iud. verum, vt subdit Ias. in hac dubitatione gl. in d. auth. sacramenta puberum, & in d. §. item sacramenta, videtur innuere illam authent. in impubere locum non habere, etiam quod pubertati proximus sit, dum indistincte dicunt illam authent. locum non habere in impubere, & eam opinionem tenere inquit Petr. Cynum & Iacob. Butrig. moti per illum text. in verbo, *puberum*, quo ostenditur secus esse in impubere, & ideo cum illa auth. sit odiosa, & correctoria, extendi non debeat ultra casum suum, *iuribus vulgaribus*. Accedat etiam, quod discretionis ratio tam in pubere quam in impubere validior multum est: attamen quicquid sit, subdit Ias. quod in iure æquiparentur satis probabiliter disputando defendi posse, siue quis sit pubes vel proximus pubertati. d. §. pupillus, vbi est etiam de hoc gl. Nec dicendum esse eam authent. esse odiosam, sed potius fauorabilem, & extendendam & ideo gl. & Doct. in 10 versic. *contractibus*, extendit illam auth. † de contractu loquente, vt etiam in distractibus locum habeat, & quasi contractibus. Accedat etiam quod vbi agitur de obseruantia iuramenti, dicitur materia fauorabilis & extendenda, vt inquit Butr. in cap. fina. in prima fallentia, extra de consuetud. & tradunt Anchar. & Imol. in cap. quamuis, de praben. lib. 6. & Gem. in cap. 1. extra de tempo. ordin. in 6.

Præterea confirmatur, quia quando tractatur de animarum fauore, extensio etiam iuris pœnalis fieri debet, vt notat gl. in c. sciatis cuncti, de elect. libro 6. & in c. fina. eod. tit. & Abb. in cons. 114. in questione mouenda inter Antonium, in fi. vol. 2. Eandem opinionem inquit tenere eundem Bald. in d. authent. sacramenta puberum, & in d. l. pactum, quod dotali. C. de collat. & in d. §. item sacramenta. Mouetur autem ex eo quod in hac materia iuramentum est quoddam vinculum ad obseruantiam adstringens: ergo impuberem ligare non debet, etiam quod sit doli capax.

Præterea hanc opinionem confirmari subdit Ias. ibidem, num. 17. ex eo quod iuramentum † super contractu appositum plura operatur. Primum enim conualidat contractum, secundo beneficium restitutionis in integrum tollit, vt est text. in d. authent. sacramenta puberum, iuxta intellectum Martini communiter approbatum.

Præterea addit forum foro, vt notat Ioan Andr. in cap. fina. de foro competen. lib. 6. Merito prædicta in proximo pubertati locum habere non debent. Eandem quoque opinionem tenet Ang in d. authent. sacramenta puberum, inquit ita vidisse Bononiæ in publica disputatione teneri, & in d. l. qui iurasse, & in d. l. si quis pro eo, in princ. ff. de fideiussor. & eandem opinionem inquit tenere Fulg. ibi, qui generalius

tenet prædictam authent. in pupillo doli capace locum non habere, siue de iure canonico per illum text. in verbo, *puberum*, vt supra diximus, siue de iure ciuili.

Præterea idem firmat per fundamentum, quod Bart. obiectum tollere videtur: nam licet pupillus doli capax obligetur delinquendo, vt dixit Bart. in l. impuberem. ff. de fal. & c. 1. extra de delict. puero. & in l. auxilium, in fi. ff. de mino. id tamen verum est, & locum habet, cum dolus præsens committitur, nam tunc propter dolum præsentem obligatur, prout etiam obligaretur, si falsum præsens iuraret.

Vbi vero dolus præsens non committatur, vt est quando iurat in contractu: quandoquidem si diceremus eum obligari, vtique propter dolum præsentem non obligaretur, sed ob consensum. Sed sic est, propter consensum obligari non potest, propterea quod tunc vnum deficit adiacentibus iuramento enumeratis in auth. *ei qui. §. discretio. de nupt.* ergo? Præterea inquit Iason confirmari optimo simili, & est huiusmodi. Prodigus plane iurando † non obligatur, vt notatur in l. is, cui bonis. ff. de verbor. obligat. at si delinquat obligatur, vt puta si inuadat propria authoritate, vt tradit gloss. & sequuntur Doctor in l. si quis in tantam. C. vnde vi, sed de hoc late suo loco dicitur.

Videtur præterea, vt ipse inquit, facere text. in cap. paruuli. 22. q. 2. Item hanc eandem conclusionem sequitur Feder. de Senis in consil. 31. minori. & Castren. in d. l. qui iurasse, in princ. & latius in consil. 216. in Christi nomine. motus: nam licet proximus pubertati obligetur ex delictis vt iuribus præallegatis, punitur tamen tanquam impubes, non autem vt pubes, & ita etiam respondet, ad text. in d. capitulo 1. extra de delict. puer. & ideo licet, vt ipse inquit, doli capax sit proximus pubertati, debet tamen & potest ad iuramenti obseruantiam compelli. d. capit. 1. extra de delict. puer. & cap. ex literis, il secundo, extra de sponsal. id tamen, vt ipse inquit, verum est in aliis casibus non autem in hoc, in quo iuramentum interponitur ad confirmandum contractum nullum, cum text. in d. authent. sacramenta puberum, non sine ratione dicat, *puberum*, & concludit quod etiam de iure canonico illam auth. puberem doli capax non cōprehendat. Vnde subdit Ang. ibidem, nu. 20. omiſſis leuioribus, vnum satis vrgere, & esse valde notabile, propterea quod ad hoc vt illa auth. locum habeat, vt iuramentum in partis præsentia præstetur opus non esse, cum etiam absente parte præstari possit, siue tempore contractus, siue ex intervallo, propterea quod quædam est ratificatio, vt concludit Bart. in d. auth. in 2. col. & Bald. in penult. ac ceteri omnes ibidem, per regulam. l. Pomponius. ff. de neg. gest. si ergo absente parte præstari potest, ergo est actus, qui à sola vnus voluntate dependet: sed regula est, quod licet alias pupillus doli capax obligari possit, vt pubes: attamen id procedit & locum habet in iis, quæ à sola voluntate procedunt. & ideo voto non obligantur. l. 2. §. voto ff. de pollicitatio. & per illum textum infert Bart. ad notabilem limitationem, † vt voluit Iason in d. authent. sacramenta puberum, in l. prima, questio. secunda, C. de sacrosanct. eccles. & iterum tradit Bartolus in l. 1. §. 2. ff. de tur. dum inquit † impuberem doli capax ad pias causas testi- 14 ri non posse, propterea quod testamentum à sola vnus voluntate pendet, vt in obligationi-

tionibus pupillus doli capax non obligatur. si igitur illud Bartol. fundamentum verum est, necessario concludendum est, ut opinio Ias. procedat, ut ipse inquit eodem in loco. Nec sane tenendo hanc conclusionem, quam Legistæ, communiter tenent, responderi potest obiectis: & ideo subdit Iason singulariter limitandam esse, ut non procedat, quando impubes pubertati proximus contrahit cum aliquo, qui eum maiorem esse dubitet: & ei dolose persuaferit, quod esset adultus, propterea quod si deinde iuraret, utique prædicta authent. *sacramenta puberum*, locum haberet. & ratio est, quia concurreret dolus, qui efficere ut ipse iurans ex delicto obligaretur, & ita singulariter limitat Guilhelm. de Cuneo in d. l. qui iurasse, in princ. motus potissimum per textum in l. 3. in fin. C. si minor se maior dixerit, & ratio est, quia in eo casu dolose persuadendo, delinquere dicitur, & delinquendo obligatur, prout inquit etiam Angel. licet de Guilhelmo mentionem non faciat, prout ibidem tradit etiam Paul. Castrensis. & Alexand. qui Paul. inquit non recordari legisse. & idem concludit Guido de Suza. in d. authent. *sacramenta puberum*, ubi arguit pro utraque parte.

Hæc tamen limitatio sublimitatur, nisi contrahens cum eo sit illi coniunctus, propterea quod in eo casu verisimile non esset, eum ignorare, ut est text. in l. octavi. ff. unde legit. & in l. qui tutela. C. de integ. restit. & hanc conclusionem Hippolyt. Marf. 125. numero 38. ad infantem, & furiosum, & eorum contractum non conualidare concludit. & Curti. Iun. in consilio 53. numero quarto, vult, ut prædictum iuramentum contractum impuberis non suppleat. & querit etiam quid dicendum sit, si unus ex fratribus sit pubes, alter vero impubes. Querendum etiam est, quid de iuramento impuberis, si deinde pubes fiat, an contractum confirmet & observari debeat & adimpleri, in l. fin. §. fin. ff. de liber. caus. & gl. in capitulo penultimo. in versicul. ut rate. in fin. 22. quæst. quinta, vide de hoc Afflict. in d. cap. unico. §. item sacramenta, in titulo de pace iuramen. firman. de feud. & Ioan. Baptistam Bon. in tractat. de statu. vrb. præscript. gloss. 19. numero 276. cart. 87. ubi vult: quod iuramentum præstitum à pubere vna cum impubere in re communi, non subsistat, & ideo pubes gaudet privilegio impuberis.

Contrariam vero opinionem, quod immo dicta authent. *sacramenta puberum*, in pupillo doli capace, sicut in pubere, locum habeat, tenet ibi Bar. & in d. l. qui iurasse, in princip. & ut supra retulimus, ex eo præcipue movetur, quod delinquendo obligatur. Ergo etiam pariter non observando iuramentum, propterea quod etiam in eo casu delinquere dicitur. Dicit tamen Ias. animadvertendum & recenter considerandum ob illud fundamentum, quod ex quo proximus pubertati aliter dicitur in delictis, aliter in civilibus, quomodo conclusio nostra intelligenda sit, & quando, & quomodo pubertati proximus dicatur, videlicet an prout in civilibus de decem annis cum dimidio, ut supra intelligendum sit: & ideo subdit Iason credendum esse Docto. ita intellexisse, & præsertim quia in delictis acriter puniendis proximus pubertati non dicitur, nisi per sex menses pubertati proximus, non autem prius: & ideo magis inquit Iason diligenter considerandum esse, quod à nemine tactum invenit: id quod si verum est, maxime limitat, & restrin-

git dictam authent. *sacramenta puberum*, id tamen dicit Iason pro constanti non affirmare. Verum ad rem propositam redeundo hanc eandem conclusionem firmat Salycetus in d. l. iurasse, in princip. cum ea tamen limitatione, per quam partim sequitur hanc conclusionem, partim vero aliam: Nam inquit ipse, quod si contractus erat validus, utputa quia interuenerit tutoris autoritas & decretum iudicis, & tunc sequitur Bartol. opinionem: at si contractus sit inualidus, & tunc adhæret contrariæ opinionem: plurimum tamen in hoc vacillare videtur. Præterea hanc opinionem Bartol. sequitur Castrensis. sibi contrarius asserens, de iure civili verum esse, quod impubes licet sit proximus pubertati, non obligatur civiliter, sed naturaliter. At in eo dictam authent. *sacramenta puberum*, locum non habere, quod respicit ius civile, cum dicta authent. in pubere fundetur. Nam verum non est, proximum pubertati in omnibus puberi æquiparari, & si quo ad hoc ut efficaciter obligetur, cum obligari dictum possit, ut est in faciendo testamentum, cum pubes testari possit, proximus vero pubertati nequaquam. l. qui astate. ff. de mino. Quinimmo proximus pubertati testari non potest etiam ad pias causas, ut voluit Bartol. in l. 1. in 2. quæst. in princip. C. de sacrosanct. eccles. Præterea proximus pubertati non exit de tutela, pubes autem exit, ut habetur toto titulo. Institut. quib. mod. tute. finia. Sed de iure canonico, quod potissimum animæ periculum respicit & peccatum, quæ non solent respicere iura civilia, utique proximus pubertati non observans iusiurandum delinquit, & peccat, propterea quod eo ipso quod iuramentum non servat, peccat, & ideo habet locum dicta authent. *sacramenta puberum*. Hanc præterea conclusionem subdit Iason probari in text. & gloss. d. c. ex literis, il secondo, extra de sponsal. iuncto. c. 1. extra de delict. puer ac iunctis notatis à Ioan. And. in d. c. cum contingat. de iure iuran. lib. 6. & Arch. in c. 2. de pact. lib. 6. text. enim in dicto capitulo ex literis, principaliter in hæc materia adducitur. Præterea eandem conclusionem subdit Iason tenere Ludovic. Roman. in d. l. 1. cui bonis, motus principaliter per text. in d. capitulo ex literis, il secondo, & idem voluit Andreas de Isern. in d. l. unica. §. ite sacramenta, in titulo de pace iurament. firman. de feud. & Hostiens. & Ioannes Andreas in d. cap. cum contingat, & Archid. in cap. quamvis, de pact. in 6. & eandem opinionem tenet Abbas quem omnino videas, in consilio 108. volum. 2. illud in effectu queritur, an pax facta. Hanc eandem conclusionem sequitur Ioan. de Imol. in d. c. cum contingat, in secundo membro principali, col. 10. ver. iuxta prædicta potest queri, ubi inter cætera in eo fundatur principaliter, per text. in d. c. ex literis il secondo, & idem voluit Alex. in d. l. qui iurasse in prin. ubi inquit, quod licet Legistæ communiter contrariam opinionem sequantur, hæc tamen inquit de iure tueri ac defensari posse: & movetur, quia d. authent. *sacramenta puberum*, cum respiciat favorem animæ, extendenda est & ideo gloss. & Doct. ibi eam ad distractum extendunt, & quasi contractum, dicit tamen Ias. huic argumento responderi posse, quod in distractu vel quasi contractu semper discretio adest, quæ in iuramento requiritur, & in impubere non reperitur doli capax, licet, capacitas doli talem discretionem admittere videatur. Item movetur ex eo, quod ubicunque agitur de iuramenti observantia, de materia favorabili

agi dicitur, & ideo extendenda, vt *supra dictum fuit*, tum etiam, quia in materia iuramenti iuri canonico standum est. c. 2. *extra de iureiur. in 6.* De iure autem canonico impubes doli capax iuramento obligatur. d. capit. ex literis, il 2. Præterea vltra prædicta subdit Iason plurimum facere hro hac opinione, quia iudicando in dubiis opinionibus, prout est hæc de qua agimus, illi opinioni inhærendum est, quæ animæ fauet, & religioni. *sunt persona, vbi late dixi. ff. de relig. & sumpt. fune.* Vnde subdit Iason cogitandum esse, propterea quod hæc conclusio fundatur in text. in d. c. ex literis, *extra de sponsa.* & iterum subdit ibidem Iason cogitandum, an ita disputando responderi possit, vt scilicet text. in d. capi. ex literis, ad rem nostram non faciat, propterea quod in diuersis terminis loquatur, scilicet in iuramento promissorio de futuro: nos vero de iuramento confirmatorio loquimur, ac litis decisorio. Magna namque est differentia † inter iuramentum promissorium vel confirmatorium, vt declarat Bartol. in d. authent. sacramenta puberum, & notat Bald. in d. l. vnica. §. item sacramenta, in tit. de pace iuramen. firm. in feud. id tamen non probat ibidem Iason propterea quod talis differentia à iure ciuili procedit, non à canonico, quo iuramentum promissorium de futuro ita est obligatorium, vt sunt alia iuramenta. Præterea hanc conclusionem de proximo pubertati, sequi videtur Ioannes Igneus in d. authent. sacramenta puberum, num. 14. & 15. C. si aduer. vend. vbi etiam inquit, quem dici pubertati proximum à 10. anno cum dimidio, per text. in d. §. pupillus, Institut. de inutilib. stipulatio. & Anton. de Petrutia in l. 1. numero 41. ff. de iureiuran. vbi vult sceminam ab anno nono cum dimidio proximam dici pubertati. vbi etiam numero 139. voluit, proximum pubertati obligari ob id quod in dubio animæ fauendum sit & religioni: nam tenenda est illa conclusio, quæ fauet animæ & religioni, vt etiam hac eadem ratione tenuit Ioannes Igne. in d. authent. sacramenta puberum, numero 14. & 55. C. si aduer. vend. Videtur igitur in hac conclusione cōcludendum, iuramentum impuberes non ligare, cum iura illud potissimum velle videntur, impuberes iudicium & consensum non habere. Vnde Paulus iureconsultus in l. cum prætor, vers. quidam enim. ff. de iud. inquit, quosdam lege impediri, ne iudices sint, quosdam moribus, quosdam natura. Natura, vt surdus, mutus & perpetuo furiosus, & impuberes, quia iudicio carent. Cum igitur impuberes perpetuo furiosis comparentur, vtique dicendum est, Iureconsultum præsupponere vt durante impubertate iudicium non habeat, & ideo proculdubio iuramento non ligetur: cum vt *supra vidimus, & infra latius suo loco dicetur*, iudicium sit vnum ex illis tribus quæ in iuramento concurrere debent. Verum animaduertendum est, aliquando etiam in infante consilium ac iudicium considerari, vt inquit Vlpianus in l. sed & si. vers. sed & si infans. ff. ad l. Aquilam. dum inquit, sed & si infans damnum dederit, idem erit dicendum quod si impubes id fecerit, Labeo ait: Quia furti tenetur, teneri & Aquilia eum, & hoc inquit text. putare verum, si sit iam iniuriæ capax. & gloss. ibi in verbo. capax, exponit proximum pubertati, vt habetur in l. pupillum. ff. de regul. iur. & l. impuberem. ff. de furt. & §. fin. Inst. de oblig. ex delicto. & l. si ex causa. §. nunc videndum. ff. de mino. Posset fortasse

etiam ad hoc considerari illud, quod inquit Vlpianus in l. 1. §. si. ff. commod. vel contra. cum ait, impuberes commodati actione non teneri, quoniam nec consistit commodatum in pupilli persona, sine tutoris autoritate, vsque adeo vt etiam si pubes factus dolum aut culpam admiserit, hac actione non teneatur, quia ab initio non consistit. & in l. 1. §. 1. ff. de pecul. vbi dicitur, si cum impubere filio familias, vel seruo contractum sit, ita datur in dominum vel patrem de peculio actio, si locupletius eorum peculium factum sit. & Bartol. in hoc textu opponendo quod immo videatur pater vel dominus teneri quatenus est in peculio, vt habetur in leg. prima, in princip. ff. de pecul. soluit ex eo, quod ibi sit speciale: eam autem specialitatem rationem esse posse arbitratur, quod cum pater vel dominus granentur in vno, vt scilicet quod si seruus vel filius familias minor lædatur ob eorum facilitatem non restituerentur, vt l. 3. §. fin. ff. de minor. in hoc releuetur, vt de peculio non teneatur, sed tantummodo quatenus peculium est locupletatum, argumento. l. eum, qui. in princip. ff. de iureiuran. d. Et hac de causa dixit Papinianus in l. fin. ff. de iur. & facti ignor. impuberes sine tutore agentes nihil posse, aut scire intelligendum esse. Et Caius Iureconsultus in l. ex tipiantur. ff. ad senatusconsult. Sillanian. & Claudius etiam inquit, excipiuntur in eodem senatusconsulto Sillaniano impuberes serui. Trebatius autem Germanus legatus etiam de impubere sumi iussit supplicium, & tamen non sine ratione. Nam is puer nec multum à pubertate aberat, & ad pedes domini cubuerat, cum occideretur, nec postea eadem eius prodiderat. Vt enim opem ferre eum non potuisse constabat, ita silentium præstitisse etiam postea certum erat, & iis duntaxat impuberibus senatusconsulto parci credebatur, qui tantum sub eodem tecto fuissent: qui vero ministri vel participes cedis fuissent, & eius ætatis (quamquā nondum puberis) vt rei intellectum capere possent, iis non magis in cæde domini quam in nulla alia causa parci oportere. Et sic patet ex hoc text. Iureconsultum ad illud potissimum respexisse, quod impuberes rei intellectum capere possint, & ideo quia id difficile est, ex quo alij sunt perspicaciores in minori ætate, alij rudiores in maiori: merito leges statuerunt tempus pubertatis 16. annorum: nam illius ætatis viri iudicium habere præsumuntur, ac etiam eorum cognitionem, quæ agunt, & ideo notat ibi Bartol. impuberes puniri, vbi cunq; eorum dolus euidentissime apparet, vt ibi habetur. Dici igitur fortasse potest pro clariori rei propositæ interpretatione iuramentum eos ligare & obligare, vbi cunq; tales contractus vel actus peregerint, in quibus peragendis appareret impuberis intelligentia ac iudicium. Et ideo Vlpianus in d. l. impuberem. ff. de furt. inquit, impuberem furtum facere posse, si iam doli capax sit, Iulianus libro 22. Digestorum scripsit. Item posse cum impubere damni iniuria agi, & furtum ab impubere fit, sed modum esse adhibendum ait: nam in infante id non cadere nos putamus. cum impubere culpæ capace, Aquilia agi posse. Item verum est, quod Labeo ait, nec ope impuberis furto facto teneri eum. Item rursus Vlpianus. l. 2. §. doli mali, vers. in impuberem. ff. vi bono rapt. inquit in impuberem, qui doli mali capax non est, non dabitur, nisi seruus ipsius vel familia eius admisisse

misisse proponatur, & pariter in l. verum. ff. de instit. et habetur, q. pupillus, ppositus vt institor, tenetur tantummodo quatenus est effectus locupletior. Confirmatur præterea cōclusio prædicta & declaratur ex iis, quæ dixit Aulus Gellius libro decimo, capite 28. Noctium Atticarum, dum ibidem inquit: Tuberio in historiarum primo scripsit Tullium Regem populi Romani, cum illas quinque crasseffes iurium census faciendi gratia institueret, † pueros eos esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: & inde ab anno decimo septimo quot
 16 idoneos iam esse reipublicæ arbitraretur, milites scripsisse, eosque ad annum quadragesimum sextum iuniores supra eum annum seniores appellasse: Eam rem subdit Gellius ideo notasse, vt discrimina quæ fuerunt iudicio moribusque maiorum, pueritiæ, iuuentæ, senectæ ex ista cessione Seruij Tullij prudentissimi Regis nosceretur. Patet ex prædictis Seruium pueros extimasse minores annis septemdecim & tales, qui iudicium & rerum peritiam non haberent: sunt autem nonnulli ita perspicaces, vt talia optime perspiciant, & sciant, quid agunt. Nam Plutarchus in vita Catonis iunioris inquit. Puer adhuc cum esset Cato, Latini summo studio conati sunt vt in ciuitatem reciperentur. Qua de causâ cum Pompeius Sylo vir militaris summæque inter socios autoritatis propter amicitiam, quæ sibi cum Druso erat, domi eius multos dies obuersaretur, puerisque familiarior factus eos rogasset, vt Socios populi Romani in impetranda ciuitate apud auunculum iuarent, Capione id se facturum comiter significante: Catone vero nihil ad hoc respondente, sed oculis torue in hospites fixis & intentis: Quid tu, inquit Pompeius, ad hæc iuuenis respondes? nunquid non iuuare hospites apud auunculum quemadmodum frater potes. Vbi vero nihil Cato respondisset, sed taciturnitate & vultu negare videretur,prehendens iuuenem Pompeius per fenestram inde habiturū, si illum, nisi precibus annueret comminatus est: atque ita manibus suspensum efferens minaci vultu & acerba voce concussit. neq; tamen ab incæpto mouere illum potuit. Itaq; deponens eum Pompeius ad socios reuersus, gratulemur inquit nobis hunc esse puerum, qui si vir esset, nullo modo ciuitatem sperare liceret. Item subdit à quodam ex cognatis ad cœnā natali vocatus, cum ceteri pueri in quadam parte ædium luderent, admixti simul minores & maiores natu (erant autem eorum ludi iudicia, & accusationes & detrusiones in carcerem) vno ex pueris forma insigni, qui à maiore in cubiculum ductus & per vim exclusus erat vociferante: Cato intellecta rei fæditate currit ad ostium, atque iis, qui aditum prohibebant vi deiectis, puerum eduxit, itaque incensus domum abiit, cæteris pueris vna Scium abeuntibus, ita vero inter pueros clarus erat, vt cum Lucius illum equestrem ludum, quem Troiam vocant, edere statuisset, ac delectis patritiis pueris duos præfecisset, alterumque pueri acceptarent gratia matris (erat enim filius Metellæ vxoris Sillæ:) alterum vero, qui Pompeij nepos erat, Sextum nomine, nec recipere, nec sub eo ludere vellent: interrogati à Silla, quem sibi ducem optarent: omnes vno ore Catonem deposuerunt. Quin etiam ipse sextus sese vltro Catoni submisit. Erat l. Silla Catoni ac fratribus paternus ami-

cus: quare sæpe illos ad se vocabat, & inter suos habebat, paucissimis hunc honorem familiaritatis per insolentiam tribuens. Grate igitur hoc accipiens Sarpedon pædagogus, plurimumque existimans huiusmodi amicitiam pueris cum ad honorem, tum ad securitatem cōducere frequenter ducebat eos ad Sillam, cuius domus per id tempus nihil à carnificina quadam differebat. Erat tunc Cato quatuordecim annorum, videntque ceruices clarorum virorum ad Sillam deferri, atque eos qui aderant clanculū misereri à Sarpedone: quæsiuit, cur hanc talem virum nemo trucidaret. Respondente autem Pædagogo, quia plus timent Sillam homines quam oderint: Quamobrem mihi inquit gladium non dabas, vt patriam sæuo huius dominatu liberarem. Hæc cum audisset Sarpedon & simul acritatem vultus conspexisset, vsque adeo territus est, vt reliquo tempore diligentissime puerum obseruaret, ne quid temere contra Sillam moliretur paruulus, quem maxime amaret. Rursus ac sæpius eodem modo interrogatus, semper fratrem respondendo interrogantem flagitauit. Item Suetonius Tranquillus in vita Tiberij, capite sexto, inquit, nouem natus annos defunctum patrem pro rostris laudasse, & deinde pubescentem Aetiaco triumpho currum Augusti comitatum esse sinisteriori funali equo, cum Marullus octauiae filius dexteriore veheretur. Præfedit & Aeticiis ludis & Troianis circensibus ductor turmæ puerorum maiorum. De pubertatis autem tempore tradit Modestinus in l. Mella ait. ff. de aliment. & cibis. legat. vbi inquit Modestinus. Mella ait, si puere vel puellæ alimenta relinquantur, vsque ad pubertatem deberi, sed hoc verum non est: tamdiu enim debebuntur, donec testator voluit: Aut si non appareat, quid sentiat, per totum tempus vitæ suæ debebuntur. Cæterum si vsq; ad pubertatem alimenta relinquantur, si quis exemplum alimentorum quæ dudū pueris & puellis debebantur, velit sequi, sciat Adrianū constituisse, vt pueri vsq; ad decimum & octauum annum, puellæ vsq; ad decimum quartū annorum alantur. & hanc formam ab Adriano datam obseruandā esse Imperator noster rescripsit. Sed & si generaliter pubertas non sic definiatur, tamen pietatis intuitu in sola specie alimentorum hoc tempus ætatis esse obseruandum, non est inciuile, sed si alimenta, quæ viuus præstabat reliquerit, ea demum præstabuntur quæ mortis tempore præstare solitus erat. Quare si forte varie præstiterit, eius tantum temporis præstatio spectabitur, quod proximum eius morti fuit. Quid ergo, si cum testaretur minus præstabat plus mortis tempore vel contra? Ad hoc erit dicendum, eam præstationem sequendam, quæ nouissima fuit. & sic patet ex eo textu apparere Modestinum voluisse adolescentium alij hebetiores, alij perspicaciores: adolescentium enim nonnulli ita perspicui ingenij sunt, vt cum attingerint. 10. vel 12. annum, ea intelligant quæ rustici & alij hebetiores, etiam quod essent 20. annorum, nō intelligerent: & ideo cum habeamus regulam etiam de iure canonico. de qua supra vidimus, quod vbi datur error, iuramentum non liget, merito etiam in re proposita dicendum videtur. & pro regula ponendum, impubere regulariter iuramento non ligari: illi autem, qui talis sunt perspicacæ & inge-

ingenij, ut ea quæ agunt, perfecte cognoscunt & intelligunt, ligentur & obligentur, & ita procedant ea, quæ supra dicta sunt.

C A P. CCCXXVII.

A R G V M E N T V M.

De impuberi ætate & eius delictis & differentiis.

S Y M M A R I A.

- 1 Impubes, an exheredari possit.
- 2 Impubes ingratus esse non potest.
- 3 Corporis habitus diuersi.
- 4 Aetatis multi gradus, & qui sint.
- 5 Infantes, qui non fuerint.
- 6 Iuuentutis ætas.
- 7 Pubertati proximus quod sit ille, qui est 10. annorum.
- 8 Pupilli ætas non suppletur ita, ut pupillus proximus pubertati testamentum facere possit.
- 9 Impubes, quando religione iuramenti adstringatur.
- 10 Iuramentum, an confirmet contractum pupilli.
- 11 Pupillus etiam doli capax, non dicitur deierare, nisi in casu speciali.
- 12 Iusiurandum illud, quod iuramentum requirit, non cadit in pupillum, licet sit proximus pubertati.

Verum redeundo ad principalem conclusionem, Ioannes Corasius in l. si testamento, numero 52. C. de impuber. & aliis substitutio. querendo, an impubes et exheredari possit, inquit, quod cum exhereditatio ingratitudinem præsupponat, authent. non licet. C. de liber. præter. impubes autem ingratus esse non possit. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffic. testament. ut impubes exheredari non possit, dicendum videtur. & ideo subdit Corasius ex sententia Accursij dicendum esse in §. quacunque, Institut. de pupill. substitutio. & ex iis, quæ tradunt Oldradus & Bartolus in l. moribus. §. quisquis. ff. de vulg. & pupillar. verum esse, et impuberem doli incapacem ingratum esse non posse. d. l. si quis in suo. §. legis. C. de inofficio. testament. & ideo neque exheredari. Cæterum si proximus pubertati & doli capax sit, nihil impedire quominus ob impium facinus exheredetur: nam & apud Caium laudatur Tiberius, quod de impubere (qui non multum à pubertate aberat) sumi fecit supplicium. d. l. excipiuntur. ff. ad Sillan. Ex his enim verbis duo colliguntur: vnum est, ut non sufficiat quod sit proximus pubertati, sed etiam quod sit doli capax, id quod plerumque accidit: Nam regulariter et diuersi sunt habitus corporis: alij namque citius, alij tardius pubescunt. Videtur igitur hæc duo concurrere debere, ut dicitur in d. l. excipiuntur. ibi, non multum à pubertate aberat. Nec inquit intelligere de eo, qui est annorum novem cum dimidio: nam (ut inquit Corasius in l. precibus numero 26. cum sequent. C. de impube. & aliis substitut.) et multos ætatis nostræ gradus apud veteres inueniri certum est, videlicet septem supremus ille medicorum Antistes Hipocrates fecit. Horum primus est ad septimum usque annum, secundus ad quartumdecimum, Tertius ad duodeviginti, Quartus ad 35.

Quintus ad duodequingagesimum, sextus ad quinquagesimum sextum. Septimus & postremus ad extremum humanæ vitæ annum perducit. Seruius vero Grammaticus diuidit in quinque, videlicet infantiam, pueritiam, adolescentiam, iuuentam & senectam. Accursius vero quatuor tantum ætatis gradus facit in l. hereditatem. ff. ad l. Falc. Glof. vero in proœmio sexti, quam sequitur Corasius in loco supra relato, atque ex Iureconsultorum aliorumque Legumlatorum perite ita partiendas esse ætates dicit, ut scilicet primum nascantur infantes, quia ita vocantur ad septimum usque annum, siue mares, siue femine sint. l. si infanti. C. de iure deliber. & cap. i. extra de despons. impub. lib. 6. & tradit gl. in l. prima, ff. de leg. tertio. Quamquam subdit Corasius, se non fugere latine infantes interdum grandiores dici, qui tamen indiferti sunt, Cicero de claris Oratoribus: et Scipionem ipsum accipimus non infantem fuisse: & paulo post atque etiam Libonem non infantem video fuisse, ut ex eius orationibus intelligi potest. Et sic ponitur pro eo, qui non est eloquens & facundus indicendo. A septimo vero usque ad quartumdecimum in masculis, & duodecimum in feminis, impuberes siue pupilli dicuntur. §. nostra autem maiestas. Institut. quib. mod. tute. finia. & l. si. C. quando tute. vel cur. desin. & l. pupillus. ff. de verb. signif. Ab ea autem ætate usque ad 25. annum, puberes, siue maiores passim vocantur, ut habetur in toto tit. ff. de mino. & §. fin. Inst. quib. ex caus. man. nō licet. & §. 1. Inst. quib. mod. tute. finia. & hanc ætatem plerique adolescentiam appellant, quod cum sanguine simul perturbationes animi effrenatius crescant & adolescant. Quarta ætas et iuuentus dicitur, quæ ab ætate 25. annorum usque ad 50. durat, in qua ætate qui sunt, robustæ ætatis esse dicuntur, ut tractauimus de pban. morte Filiatio. & Tabelliona capite & de hoc habetur in l. si maritus. §. lex Iulian. ff. ad Iuliam de adult. hanc etiam ætatem perfectam quandoque Iureconsultus appellauit. l. minor ex aspectu. ff. de mino. de qua extat Vlpij Marcelli Iureconsulti elegantissima constitutio: Iuuenis (inquit ille in l. non aliter. §. Titius. ff. de leg. 3.) is extinari potest, qui adolescentis excessit ætatem quo ad incipit inter seniores numerari, ut est text. in capitulo iuuenis, extra de desponsal. & tradit Bartolus in l. prima, C. de emendatio propinquo. Ab ea vero ætate usque ad annos septuaginta, senectus durat, ut inquit ibidem Corasius. capit. 1. & 2. de renuntiatio. libro 6. & d. l. non aliter. §. finia. & ibi tradit Accursius. Quod sane scire non est infructuosum tam ad rem propositam, quam ad alias: nam à septem annis, quibus durat infantia usque ad quartumdecimum annum sunt multi anni, ita ut à decimo cum dimidio, usque ad quatuordecim, sit tres cum dimidio, in quibus annis cum homo perficiatur, de momento ad momentum sit magna & notabilis mutatio. Et ideo videtur quod sint proximus pubertati, cum sit prope pubertatem per annum vel citius, prout etiam dicitur, quod de proximo accedendus habeatur pro accincto. Vltima vero ætas abinde, quæ est sexta dicitur aliarum ætatum tantquam fabulæ, ut Cicero lib. de senectute inquit, operatio & terminus ad centum usque annos perdurans: nempe is est finis vitæ longæuæ hominis. l. an ususfructus. ff. de ususfruct. & l. vi inter diuinum. C. de sacrosanct. eccles. ut diximus late in tracta. probande mortis, ubi multa deduximus de longæua vita hominis,

nis, multos referendo, qui multos alios ultra centum annos exceſſerunt, *in capite*..... & ideo qui eam meram attingunt in cymba Charontis alterum pedem (vt eſt in prouerbio) habere dicuntur, & apud nos in fouea. & ideo Capulares ſenes appellantur, id eſt capulo intimus, vel morti contiguus, & mox capulo efferendus, reumque capularem dicebant, quod capulo dignus eſſet. Illud tamen eodem in loco ſubdit Coraſius prætereundem non eſſe ab ætate 25. annorum vſque ad extremum humanæ vitæ diem à Iureconſultis hoc ſolo nomine maiores appellari. Verum ad rem propoſitam redeundo, & eos qui pubertati proximi dicuntur. Rolandus à Valle *in conſil. 57. num. 25. volum. 1.* inquit, proximum

7 ¶ pubertati eum eſſe, qui eſt annorum 10. cum dimidio ſupra: nam hæc ætas cõmuniter dicitur proxima pubertati in maſculo, vt dixit Ang. *in d. §. pupillus, in ſt. de inutilib. ſtipul. & la. in l. properandum. §. & ſi quidem, col. 1. C. de iudic. & Bar. in l. 1. colum. 2. ff. de nouat. & Corne. in conſil. 240. vol. 1.* Illud autem ad hoc prædictis addendum eſt, quod inquit Dilectus Durans *in tract. de arte teſtandi, in tit. de his, qui non habent factionem teſtamen. caut. 5. num. 1. & 2.* dum inquit, quod licet pupillus teſtamentum facere non poſſit. *ff. de teſtamen.* & malitia quo ad hoc non ſuppleat,

8 adeo vt ¶ pupillus doli capax teſtamentum facere poſſit *l. ſina. C. de teſtam. mil. vbi per Dd. & tradit Barba. in c. Rainutius, colum. 28. extra de teſtamen.* & procedit etiam ſi pupillus velit teſtari ad pias cauſas, vt inquit Bart. *in l. 1. quaſt. 2. C. de ſacroſanct. eccleſ.* attramen ſi detur cauſis, vi videtur honeſtum, vt pupillus de bonis ſuis diſponendi poteſtatem habeat, ad hoc vt pupilli diſpoſitio poteſtatem habeat, illud remedium adhibendum inquit, vt pupillus doli capax de bonis ſuis in euentum mortis donando diſponat ſub ea conditione, ſi deceſſerit in pupillari ætate, & huiusmodi diſpoſitione iureiurando confirmet, nam tunc talis diſpoſitio omnino ſubſiſtet, vt voluerunt Bart. & Alexan. *in l. qui iuraſſe ff. de iureiuran. & la. poſt Bart. in authen. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ. venditio & tradunt etiam Canoniſtæ in c. 1. extra de delict. puero.* propterea quod etiam talis

9 impubes ¶ religione iuramenti aditringitur *l. ſina. ff. de liber. cauſa. & cap. paruuli, 22. quaſtio. 5. & late ſupra dictum fuit & probatum vltra eos, quos ſupra retulimus.*

Præterea quatenus pertinet ad rem propoſitam, Franciſcus Marci *in quaſtio. 122. vſque ad finem,*

10 hanc concluſionem declarâs, & ideo quærens, ¶ an iuſiurandum confirmet, & robur det contractui pupilli, ſeu impuberis pubertati tamen proximi doli que capax, & quando quis dicatur proximus pubertati, & quid iuris de iureiurando iudiciali, inquit in primis dubium aliquod facere *tex. in d. c. ex literis, l. 2. extra de ſponſalibus,* vbi habetur, ſponſalia impuberum iureiurando confirmata ſubſiſtere, & ſponſos obligare, & inquit ad hoc facere *tex. in c. 1. & 2. vbi habetur, pueros grandiores & doli capaces, vt deierent dici poſſe & delictum committant,* inquit autem gloſ. *in d. cap. 1. grandiuſculus ille dicitur, qui ſeptem annos excedit.* & id potiſſimum de iure canonico locum habet, & præſertim quando iuramentum ſine interitu ſalutis æternæ ſeruari poteſt, cum iuramentum ſit de iure diuino, vt *ibidem per eum.* Subdit tamen Franciſc. Marci in contrarium facere, ¶ quod pupillus etiam doli capax deie-

rare non dicitur, & quod plus eſt eidem iuramentum deferri non poſſe in eius præiudicium. *l. qui deierare, & iuſiurandum. §. pupillus. ff. de iureiuran. & l. videamus, in princ. ff. de in litem iuran.* niſi in caſu ſpeciali præſtationis operatum. *l. ſi. ff. de liber. cauſa.* & pro hac concluſione inquit facere. *d. authen. ſacramenta puberum. & text. in cap. 1. §. item ſacramenta, in tit. de pace iuramen. firman.* vbi ſpecifica ſit mentio de impuberum iureiurando puberum, & ideo inferitur ſecus eſſe in iureiurando impuberum, & ſubdit *ibidem Franciſc. Marci, num. 10.* hanc concluſionem eſſe magis æquam, & Andreas de Iſernia *in d. cap. 1. §. item ſacramenta, in titulo de pace iuramento firman.* differentiam eſſe inter proximum pubertati, & doli capax, vt & nos quoque ſupra ſatis concludenter oſtendimus, quia vbi non eſt doli capax, etiam ſi ſit minor. 14. annis, etiam vno die, actum & contractum impuberis non confirmat. At ſecus ſi doli capax dicatur, ex quo malitia ſupplet ætatem. *l. 1. & 2. C. de his, qui veniam ætatis impetra.* Et ideo inquit in tali caſu potiſſimum officium iudicis verſari & attendendam & inſpiciendam eſſe perſonæ quælitatem, vt notat gl. quæ ſequuntur Doct. *in d. c. puberes:* & voluit etiam Abbas Panorm. *in d. cap. 1. extra de delict. puero.* & pro hac parte inquit facere gl. *in d. c. quamuis, de pact. lib. 6. in verbo, obſeruari.* Quæ quidem inauere videtur oportere quem eſſe puberem ad hoc vt eius iuramento ſit locus & ſeruari debeat, id quod *ibidem* tenet Georgius Natta *in d. c. quamuis, in quarta fallentia, ſuper d. gl. in verbo, ſeruari,* quando contractus alias eſſet nullus. Quo vero ad iuſiurandum iudiciale, vbi tractatur de commodo pupilli, & iuramentum deferretur à parte parti, poteſt pupillus & impubes iurare. *d. l. qui iuraſſe, in princ. ff. de iureiuran.* ſecus vero in iuramento iudiciali, quod deferretur à iudice parti. *l. videmus. §. 1. ff. de in litem iuran.* At ſi quæramus de iuramento de veritate dicenda in caſu criminali, & tunc pupillus vel impubes doli capax licentia tutoris vel curatoris vtique iurare poteſt, vt notant Doct. *in l. clarum. C. de author. præſtan. & in l. certum. §. ſed an & ipſos. ff. de confeſ. & ibidem Bartol. in ſi. & idem tenet gloſ. in dicto capitulo paruuli, vigefima ſeunda, quaſtio. quinta.* ſiue loquamur de iuramento credulitatis calumnie, ſiue de iuramento veritatis, vt inquit gloſ. *ibidem.* Nam ab impuberibus & timidis ſumitur initium quaſtionis. *l. vnus, in princ. ff. de quaſtio.* & impubes etiam pro veritate dicenda ferula cædi poteſt. *l. 1. §. impubes, & l. excipiuntur. ff. ad Sillaniam.* & id ad inquirendum, non autem ad puniendum, vt inquit gloſ. *in l. ſina. C. de his, qui vt indig. de quo ibidem tradit Bart. & cateri.* An autem in hoc caſu in integrum aduerſus confeſſionem, habetur *in d. l. certum. §. ſed an & ipſos, & tradit iterum gloſ. in d. cap. paruuli.* licet in atrocioribus minor nõ reſtituatur aduerſus propriam confeſſionem, vt inquit Bart. *in l. auxilium. ff. de minor. & de hac materia, an pupillus vel adultus de credulitate iurare poſſint, tradit gloſ. & ſequuntur Doctores in l. 2. §. quod obſeruari. C. de iuramentum. & l. 1. apud quem. C. de eden. & quid in teſtimonio, habetur in l. inuiti, la ſeconda, cum l. ſequenti. ff. de teſtibus.*

Præterea hanc eandem concluſionem, videlicet quod impuberum & præſertim doli non capacium iuramentum non teneat, tradit Portius *in conſil. 19. num. 39. & 46. volum. 1.* dum *ibidem* in eo

vim facit, quod illæ filia prorsus impuberes essent, & earum maior pars doli non capaces. Idem hanc eandem conclusionem sequitur Menochius in *consil.* 29. num. 36. & 37. dum inquit, tale iuramentum non ligat, quia deficit vnum ex requisitis in iuramento, videlicet iudicium: nam pupillus quicquid videt, ignorat. l. 1. §. impuberes. C. de falsa moneta. Et id etiam inquit locum habere in proximo pubertati, & ideo dixit Corne. in *consil.* 240. num. 5. volum. 1. licet antea, num. 4. contrarium dixerit, iudicium tamen illud quod requiritur in iuramento, in pupillo non dari, etiam quod sit proximus pubertati: attamen, num. 5. dicit contrarium esse verius in impubere doli capace. Vnde videtur differentiam facere, an sit doli capax, nec ne, licet sit impubes pubertati proximus, & rursus idem tenuit Corne. in *consil.* 187. num. 7. volum. 3. ubi expresse vult, ut doli capaces liget & iuramento teneantur, & Augustus Berous in *consil.* 22. num. 21. volum. 2. Contrariam vero opinionem, videlicet quod iuramentum impuberum eos non liget, tenuit Corneus sibi contrarius in *consil.* 178. num. 12. volum. 3. & si ibi dicat fortasse non fuisse proximos pubertati, item & Stephan. Bertran. in *consil.* 177. num. 3. 4. & 5. volum. 2. & Afflict. in cap. 1. §. item sacramenta, nu. 7. in tit. de pace iura. firman. Hanc conclusionem limitat Socin. iunior in *consil.* 55. numero 5. volum. 3. in matrimonio, propterea quod iuramentum impuberis de matrimonio contrahendo seruari debet, ut est text. in d. c. ex literis, il 2. extra de sponsali.

C A P. CCCXXVIII.

A R G V M E N T V M.

Iuramentum metu factum an valeat.

S U M M A R I A.

- 1 Iuramentum non conualidat actum per metum gestum.
- 2 Iuramentum, quando confirmet actum ipso iure nullum.
- 3 Testibus centum quid factum esse deponentibus duo alii de metu deponentes præferuntur.
- 4 Conatu, vel ipsius metu fieri, paria sunt.
- 5 Instrumentum à carcerato initum est inualidum.
- 6 Carcer, iustus metus & tortura species est.
- 7 Mortuus in carcere, in cruciatu mortuus dicitur.
- 8 Tortura etiam si non probetur, satis est detentum probare, ut confessio tormentorum metu facta dicatur.
- 9 Carceratus, quæ agit, metu facere dicitur.
- 10 Contractu corruente, & iuramentum in eo appositum corruit.
- 11 Accessorium etiam ipso principali dignius, naturam illius sequitur.
- 12 Iudicium in inuitum reddi.
- 13 Mala omnia ferre conducibilis est, quam malo consentire.
- 14 Iuramentum per metum extortum, an & quando obliget.
- 15 Iuramenti assertorii & promissorii differentia.
- 16 Absolutio à iuramento concedenda est, si metus iustus fuerit.
- 17 AEstimationis, seu dignitatis periculum seu iactura, vita comparatur.

Adendum prædictis præterea est, ut inquit Berous in *questione* 100. num. 14. volum. 1. t. actum per metum gestum, etiam quod deinde iuramentum accedat, non subsistere nec confirmari, ut post alios quos ipse supra adduxit, & nos retulimus, inquit voluisse Felin. in cap. 2. colum. penult. post principium, versic. & declara primo, extra de sponsalib. & Imola in d. cap. cum contingat, colum. 8. ubi tradit Abbas, in colum. 2. extra de iureiuran. & Philip. Franchus in c. quamvis pactum, colum. 5. versic. in glos. in verbo, non vi, de pact. lib. 6. & Paul. Castren. & Franc. Aret. in l. interpositas, ut ibidem ipse latius prosequitur. & ideo Vitalis Cambanus in tracta. clausula. in cap. fina. incipiente, videamus, numero 1. pag. 488. inquit, Hostien. in summa, in tit. quod met. causa, in §. in hac autem, voluisse ut iuramentum vi vel metu extortum neminem obliget, argumento c. inter cetera. & c. Lotharius. 31. quest. 2. & c. 1. 15. quest. 6. Alanus vero ita distinguebat: Aut iurans animum & intentionem implendi habet, & tunc obligetur: alioquin autem non obligetur, ut habetur in cap. 1. in §. extra de obligatio. ad ratio. Item hanc conclusionem similiter Iodocus Damhouderius in tractatu patrocini pupillo, cap. 7. num. 49. sequitur & voluit, iuramentum vi & metu extortum & præstitum non cõualidare, nec confirmare. Et hæc conclusio maxime procedit de iure ciuili, ut habetur in d. authen. sacramenta puerum. C. si aduers. venditio. & voluerunt inter Legistas Cynus, Bart. Castren. Salicet. & alii communiter, & Bald. in d. cap. 1. §. item sacramenta, in tit. de pace iuramen. firman. Hanc præterea opinionem tenuit Guido Papæ in *consil.* 175. num. 5. dum inquit iuramentum mero iure ciuili nõ obligare, cum vi vel metu extorquetur, & idem voluit Benedict. Capra in *regul.* 87. num. 120. & Menochius in lib. 2. sent. 4. casu 336. num. 32. per text. in d. c. ad audientiam, extra quod met. causa. & Afflict. in d. decis. 322. num. 6. & voluit Raphael. Cuman. in *consil.* 180. videtur prima fronte, & Zabarel. in *consil.* 126. Fuit questio Regis Cypri. & rursus idem voluit Guido Papæ in *consil.* 209. num. 3. versic. & licet interuenerit. Item hanc eandem conclusionem sequitur Porrius in *consilio* 101. num. 6. inquit in huiusmodi factorum speciebus ecclesiam ipsam spirituales iuramenti vinculum relaxare debere, ut latius ibidem ipse prosequitur. Et ideo inspectis prædictis Menochius in *consil.* 1. num. 302. vult periculum non esse timendum, quando per vim & coacte populus iurat, propterea quod propria autoritate contemni potest, ut voluit Ias. in d. authen. sacramenta puerum, num. 29. C. si aduers. venditio. & Afflict. ut supra vidimus, in decis. 322. num. 6. & in decisio. 393. num. 11. Imo idem Afflict. in decis. 263. refert Consilium Neapolitanum in ea opinione fuisse, iusiurandum metu extortum quo ad ipsum extorquentem non obligare ex sententia Diui Thomæ in secunda secunda, questio 89. artic. 7. nec multum dissensit Cardinal. Zabarella in d. consilio 137. colum. secunda, dum asserit, hanc conuentionem quo ad Deum non inducere mortale peccatum, & optime ad hoc facere inquit Menochius in l. nec si volens. C. de liber. cau. dum inquit, quod si Rex Francorum urbem aliquam liberam fateri esse ipsius Regis compellendo eam ad iurandum fidelitatem, talem confessionem non subsistere, & tale iuramentum nihil operari, & cum Bal. idem voluerunt Ias. in preliudis feudo. num. 53. & Catellianus Cotra in suis memorialibus, in verbo, Imperator vel Papa. & Thom.

Gram.

Grammat. in consil. 31. num. 13. in criminalib. Præterea hanc eandem opinionem sequitur Natta consil. 305. num. 10. volum. 2. dum inquit; quod licet iuramentum metu extortum obliget de iure canonico, est tamen nullum de iure civili, per eundem tex. in d. authen. sacramenta puberum, vt ibidem latius per eum. Et idem voluit Rolandus à Valle in consil. 2. num. 76. volum. 1. & respondendo prædictæ opinionem, quod iuramentum conualidet instrumentum metu extortum, contrarium tenet, vt habetur per Innoc. & alios in c. super hoc, extra de renunciatio. & voluerunt etiam Panormitan & alii in c. verum, extra de iureiur. & Brannus in consil. 82. vbi inquit tale iuramentum non subsistere, si renunciatio metu facta sit, ob id quod metu extortum præsumitur, id quod confirmatur etiam ex iis, quæ norat Card. in consil. 137. colum. 2. dum inquit, quod licet gl. in d. cap. verum, velit iuramentum metu extortum obligare, ac etiam pariter gl. in cap. verum, extra de iureiuran. id tamen simpliciter verum non esse, nec iuramentum simpliciter obligare, nam extorquentem obligare, non arbitratur, vt inquit tenuisse Beatum Thomam in secunda secunda, questio. 89. artic. 3. in responsio. ad tertium argumentum, dum inquit ex iuramento exacto duplicem oriri obligationem, vna est, qua homini obligatur, & talis obligatio ipso conatu impeditur, propterea quod ille qui metum infert, vt sibi promissa non sequatur meretur, vt est text. in l. qui carcerem. ff. quod met. causa. secunda autem est obligatio qua quis Deo obligatur vt illud impleat, quod per eius nomen promissit & talis obligatio in foro conscientie subsistit. Quinimo, subdit ibidem Cardinal. gl. supra paulo ante relatas in foro poenitentiali procedere, & locum habere, non autem in iudiciali. Idem etiam respondet illud, quod dicitur iuramentum contractum inualidum confirmare, tunc verum esse, cum contractus super quo interponitur, non est prorsus nullus, vt ibi latius ipse persequitur. Rursus etiam eodem modo respondit Rolan. à Valle in consil. 7. num. 40. volum. 3. quod licet tale iuramentum metu extortum obliget, id tamen intelligendum esse, nisi actus super quo iuramentum interponitur per metum, nõ est nullus: secus vero si ex seipso sit nullus, nam in eo casu nõ subsistit. Vnde etiam infert quod sicut confessio sine iudiciis per metum facta nulla est, & inualida. pariter etiam & iuramentum superueniens, cum metuculosum præsumatur, inualidum & nullum dicitur, vt inquit Angel. in consil. 160. colum. 2. dum inquit, quod si contractus sit ipso iure nullus, iureiurando confirmari non potest, ex quo dicitur impossibilis confirmatio, nisi aliquod confirmabile subiectum præsupponatur, vt habetur in c. auditis, extra de electio. & in cap. prudentiam, vbi idem dixit Imola, extra de offic. delegati. & Barbat. in consil. 21. colum. 5. volum. 1. & Ruin. in consil. 135. num. 12. volum. 1. & in consil. 60. num. 4. volum. 4. & Marfil. in consil. 125. col. 4. versic. quia respondo, & Socin. iunior in consil. 48. num. 17. volum. 1. & in consil. 44. num. 17. volum. 2. dum inquit, quod licet hæc conclusio in practica parum sit tuta, cum habeat quamplures contradictores: eam tamen restringendo ad casum, in quo contractus sit prorsus inualidus de iure communi videatur omnino procedere. & subdit hanc opinionem esse magis communem, & eam tenuisse etiam Salicet. in d. authen. sacramenta puberum, vbi eam quo-

que sequitur Ias. in septima col. vers. tu responde. Vbi inquit veram resolutionem ad l. non dubium. C. de legib. esse, vt procedat quando contractus de iure communi reprobatur, propterea quod in eo casu iureiurando non confirmatur: at secus esse si actus iure aliquo speciali inualidus sit: & ita decusum fuisse in Cappel. Tholosana refert Stephan. Aufr. in decisio. dictæ Capelle, quest. 282. † Verum de hoc quando iuramentum confirmet contractum ipso iure nullum, infra latius loco suo dicitur. Hanc præterea conclusionem, quod scilicet iuramentum extortum, quando actus super quo interponitur non est nullus, tenuit idem Rolandus à Valle in consil. 57. num. 57. volum. 3. secus vero, si ex seipso sit nullus, & suapte natura: nam tunc iureiurando non confirmatur, vt vltra prædictos tenuit etiam Neuihanus in consil. 52. num. 51. & rursus idem Rolandus à Valle in d. consil. 60. num. 74. volum. 4. eisdem iuribus & rationibus motus. Et iterum idem Roland. licet in consil. 100. num. 130. volum. 4. contrariam opinionem sequi videatur. Item quod iuramentum metu extortum quæpiam mero iure non obliget, vt habetur in d. authen. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & cap. quamuis. de pact. in 6. à contrario sensu arguendo. tradit iterum Ruin. in consil. 170. num. 18. volum. 1. & Socin. iunior in consil. 77. num. 129. volum. 1. & Cephal. in consil. 209. num. 76. & in consilio 295. nu. 18. volum. 2. & Iacob. Emilia. in consil. 73. num. 78. Nec ob stare dicendum est, si forte replicetur, quod ex quo fortasse posset esse metus reuerentialis, talis metus ad contractus rescissionem non sufficiat, nisi minæ præcedant, propterea quod responderetur eam conclusionem non procedere, vbi datur enormis læsio, vt infra suo loco latius dicitur. & ideo dixit Matthæus Afflictus in decisio. 322. numero 6. in eo casu ab omnibus conclusum fuisse & determinatum, vt iuramentum extortum per vim & metum, ideo non subsisteret, nec actum confirmauerit, quia in eo casu iurans fuit acriter verberatus, ad hoc vt illam promissionem faceret. Vnde Benedict. Capra in reg. tract. in conclusione, seu regula. 87. numero 120. inquit, satis esse etiam quod metus non ita atrox sit & probabilis & à iusta causa proueniat. Præterea hanc conclusionem, quod iuramentum vi extortum non obliget, tenet etiam Vincentius Paleotus in l. 2. num. 89. C. de resind. vend. Item hanc eandem opinionem sequitur Alba in consil. 77. numero 17. vbi de quadam donatione loquens inquit, non ob stare quod iuramentum donationi accesserit, quia si præsupponamus donationem vi vel dolo, iuramentum ipso iure non subsistit. d. c. quamuis, de pac. lib. 6. & Ripa in capite 15. colum. 2. num. 6. volum. 3. & loquitur de reuoc. donatio. si vero metu tantummodo facta dicatur, & tunc iuramentum ipso iure obligare existimat. d. c. ad audientiam, & c. Abba. extra de his. quæ met. caus. prout etiam dixit Capra in consil. 29. num. 18. vbi vult, vt iuramentum metu extortum non obliget nimia reuerentia interueniente vel metu, vt habetur in d. c. cum contingat, extra de iureiur. & d. cap. quamuis, de pac. lib. 6. arguendo à contrario sensu, & ita inquit tenuisse per eadem iura quendam Vincentium de Mediolano, prout refert Nicolaus in d. c. cum contingat, idem tenens, vt latius ibidem per eum. inquit quod si iuramentum sit metu extortum in casu à l. prohibito ipso iure non obligat, propterea quod ob legis repugnantiam, vt

sponte præstetur opus est, ut ibidem Capra latius prosequitur, & ideo ad ea, quæ supra retulimus, redeundo inquit, quod si apponatur iusiurandum in contractu à iure non prohibito, tunc ipso iure liget, ita ut absolute opus sit, ut tenent communiter Doctores per ea, quæ habentur in d. c. verum, & in d. c. si vero, extra de iureiur. sed de hoc infra, cum de contraria opinione tractabimus, latius dicetur. Item Parisius in consil. 99. num. 18. vol. 1. pariter vult, de iure civili tale iuramentum non subsistere, ubicunque per vim & metum extorquetur, & idem tenet Hieron. Grat. in consilio 61. numero 12. & numero 24. volum. 1. qui prius, num. 12. inquit, quod ex quo illud iuramentum metu extortum fuit & pariter etiam contractus metu Tyranni initus, licet actus metu celebratus ipso iure nullus non sit, sed rescindi debeat, at tamen etiam quod interponatur iuramentum, actum esse ipso iure nullum, ut est casus, & ibi notant omnes, in d. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vend. ibi, nullus momenti, qui tex. licet loquatur in minore, idem tamen esse in maiore: unde videtur firmari conclusio, de qua supra diximus, quod ideo iuramento non confirmetur, quia actus legis dispositione nullus est. Dixit tamen Gratus ibidem, num. 13. animaduertendum esse, quemlibet metum non sufficere, ut notatur in c. si. extra de appellatio. & in c. cum dilectus. extra quod met. caus. & præsertim ne sit vanus quidam timor, propterea quod vani timoris nulla est excusatio. l. vani timoris. ff. de reg. iur. & l. metum. ff. quod met. causa. Unde ibidem pro iusto timore ponit quod odio à Tyranno habetur, & uti inimicus reputetur, ob id quod sit contrariæ factionis. Aduersarius vero contra Tyranni amicissimus sit, ac etiam quod ipse Tyrannus contra inimicos latere solitus sit, & velit solo nutu intelligi, ut peculiare est & proprium ipsorum Tyrannorum, & ideo si præceptum officialis, qui consuevit adimplere, iustum metum habere vel habuisse dicitur, ut notat Bar. in l. metum. C. quod met. causa. & l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori, vers. quinto quæro. ff. de oper. noui nuncia. & tradit Abb. & sequuntur alii in d. c. fina. extra de appellatio. utique multo magis id in eo casu dicendum est: Præterea iustus metus ex solo toruo vultu Principis induci videtur, ut inquit eodem in loco Grat. & notant recentiores Hispani in Apostil. ad Decretum, in l. in omnibus causis, colum. 3. ff. de reg. iur. & referunt ea, quæ notat Alexan. in l. 1. ff. quod met. causa. Hisstantibus Thom. Grammat. in consil. 91. num. 5. & 6. in civilibus, iuncto principio, num. 1. infert ad huiusmodi exemplum iusti timoris, ut scilicet quod ex quo fuit contractum cum quibusdam officialibus Gallis, & pro eis præstita fideiussio, contractus illicitus, imo nullus sit inter ipsos officiales & subditos iurisdictionis, ut est text. in l. fina. C. de rescind. vendit. & late tractatur in l. principalibus, & ibi Dd. ff. si tert. pet. & licet officiales illi dumtaxat metum inducentibus aduersus ipsos fideiussores vti sint, nec ad vllum facti actum meticulosum detenerint: at tamen, inquit Gramma. ibidem, non solum verba, sed etiam preces superioris iustum metum inducere, ut tradit gl. notabilis in l. 1. ff. quod iussu. & in clem. 1. in verbo, extortam, extra de testib. & tradit Andr. de Iser in c. si quis miles, in tit. de feudo sine culpa non amittit. concurrente potissimum consuetudine Gallorum, & eorum insolentia & audacia, ut optime dixit Abb. in c. insinuante, extra qui clerici, vel vover.

in si. & ibidem gl. & in capitulo secundo, colum. 1. extra quod met. causa. & late tradit Alexan. in consilio decimo sexto, volum. 3. Et ideo si detur, quod quispiam per metum fideiussit, & seipsum obligauerit, consequens est, ut cum metus ipse actum nullum reddat, iusiurandum in eo appositum non obliget, sed & illud quoque nullum sit, ut inquit Felin. in c. si vero, colum. fina. extra de iureiur. & Abb. in c. 2. extra de eo, qui duxit in matris. & c. Nam cum actus sit à iure prohibitus, iuramentum non obligat, ut dixit Abbas in d. cap. cum contingat, ubi notatur, extra de iureiur. & in d. cap. cum sit generale, extra de foro competent. & subdit ibidem Thom. Gramma. num. 6. absolutionem impetrare opus non esse, si vis & dolus concurrant. & ratio est, quia in eo casu iuramentum est ipso iure nullum, ut habetur in cap. sacris, cum ibi notatis, extra quod met. caus. & tenet Ioan. Andr. in c. verum, extra de iureiur. & ita dixerunt Paul. Castren. & Ias. in d. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. venditio. omittendum etiam non est, metum inferri semper ab officiali eius subdito præsumendum esse, ut dixit Cyn. & post eum Bal. in l. nouissime. ff. quod falso tutò. & consuluit Ancharan. in consil. 24. visa inquisitione, & Alexan. in consil. 52. colum. fina. volum. 7. & ideo dixit text. in l. 2. C. ne rusti. ad vllum officium, quod officialis dicitur terribilis ob suum officium, & ideo non solum eius facta, sed etiam eius verba tantum iustum metum inferre. l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acquiren. heredit. & ideo ex parte iurantium dicitur metus, ex parte vero compellentium, si compellantur, vis dicatur, ut declarat Bartol. in l. prima, in vers. metus. ff. quod met. causa. Omittendum præterea non est, quatenus ad metus probationem pertinet, illud quod dixit Thom. Gramma. eodem in loco, numero 10. non ob stare, quod in instrumento dicatur, quod sponte, & c. propterea quod quando etiam centum testibus quid factum esse probaretur, si alii duo testes de vi & metu deponant, illi duo tantum aliis centum præferendi sunt, ut dixit Innocen. in cap. super hoc, in gloss. incipiente, & hoc vult, extra de renunciat. Et ratio est, quia illi centum deponunt de intentione, quæ soli Deo nota est: alii vero duo de eo deponunt, quod oculus vidit, argumento tex. in capitulo primo, extra quod met. causa, & idem voluit Abbas in capitulo primo, eodem tit. & Bal. in consil. schismaticis, & Ang. in l. si quis ad se fundum. C. ad Iuliam de vi publica. & Ludovic. Roman. in rubric. de arbitr. colum. 7. & voluit Alexan. in consilio 156. colum. secunda, volum. quinto, ubi loquitur de instrumento notarii, qui licet in eo apposerit illa verba, sponte, & c. præferuntur duo testes de vi & metu deponentes, prout voluit etiam Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. ff. de noui oper. nuncia. & tradit etiam Bald. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offici. proconsul. & Paris. de Puteo in tract. sindic. versic. tortura, in c. quia sape iudices, & sequitur Amod. Instit. in tract. de sindic. in versic. supradictus dominus, colum. 2. fol. 11. Quinimo huiusmodi verba, videlicet quod sponte & voluntarie, & c. prolata tempore metus, non solum non purgant metum, sed eum potius geminant, ut inquit Bald. in dicto consil. schismaticis, argumento l. doli. §. diuersum. ff. de nouatio. & refert & sequitur Alexan. in d. consil. 156. volum. 5. Accedant prædictis ea, quæ ibidem subdit Grammat. n. 13. quando scilicet quid dicatur sponte factum vel per metum, & præsertim, an talis metus iustus dici possit vel

vel iniustus, propterea quod id iudicis arbitrio relinquendum est, ut dixit Innoc. in d. c. cum dilectus, extra quod met. causa, & tradit glos. in l. interpositas, C. de transact. & Bal. in l. 2. C. de his, quib. per met. & in rubri. C. de rescind. vendit. Et licet alias iuxta quandam opinionem, Imperium seu dignitas superioris ad metum probandum non sufficiat, ut dixit Ioan. Andr. in d. c. insinuante, extra qui clerici, vel vouen. attamen quando consuevit superior suos subditos male tractare, si suis præceptis non pareant, vel precibus, satis dicitur probatus iustus metus, ut dixit Io. Andr. in prædicto loco, quem refert & sequitur Alexan. in consil. 124. vol. 1. & in consil. 16. vol. 3. ubi etiam subdit, metum quoque verborum sufficere, ut notatur in c. conuenior, 23. q. 8. & c. fuerunt, 7. distinct. & in l. si per impressionem ff. quod met. caus. & alibi etiam inquit, Domini rogatum vim præcepti habere, ut inquit gl. in l. 1. in princ. ff. quod iussu. & tradit Bald. in l. si mandator. C. quod cum eo. & Andr. de lser. in c. si quis naturales. de seu. si cul. non amit. & ideo communiter dici solet, Principis nutum, præceptum ac iussu esse: ac etiam Ducum rogatum, iubendi speciem violentam esse, ut concludit Alexan. in d. consil. 124. volum. 1.

Præterea eandem conclusionem, quod quando actus est ipso iure nullus, iuramentum in eo per metum appositum & extortum sit nullum & non obliget, tenuit idem Thom. Gramma. in consil. 95. num. 37. & 38. cum seq. ubi etiam circa prædicta inquit, nihil referre quod notarius in instrumento dicat eum sponte iurasse, vel talem actum seu contractum fecisse vel promississe, & ibidem pariter dixit Legistarum conclusionem, de qua supra diximus, esse communem, videlicet quod iuramentum metu extortum indistincte non obliget, & pariter etiam inquit iuxta prædicta, n. 41. plus credi duobus testibus de metu deponentibus quam mille deponentibus de spontanea voluntate, per ea ultra prædicta, quæ dixit Ias. in §. quadrupli. col. 9. Instit. de actio. & Bal. in l. obseruare. §. proficisci. q. 13. in 1. elect. ff. de offic. procons. Quandoquidem quis aliquid velle dici non potest, qui per metum vult, ut inquit Bal. in tit. de pace Constans. in ver. item volentib. ac etiam ibidem, num. 29. idem Gramma. inquit, quod quando sumus in materia metus vel conatus, paria sunt aliquid fieri per conatum, vel per metum conatus. l. si rem. & ibi Bald. ff. de leg. 3. & iterum tradit Bal. in l. nouissime. ff. quod fal. tut. authore. Item hanc eandem conclusionem sequitur Alciat. in consil. 442. num. 2. & inquit non ob stare iuramentum, ex quo per metum præstitum fuit, & ideo in effectu non obligare, ut habetur in d. c. cum contingat, vers. siue vi, & dolo sponte præstita, extra de iureiur. & idem voluit Corn. in consil. 167. num. 6. volum. 2. & pariter inquit, quod iuramentum dolo vel metu præstitum non ligat. & rursus idem voluit iterum Corn. in consil. 124. nu. 2. vol. 3. & Curr. lunnior in consil. 141. num. 6. pariter inquit, quod licet renunciatio facta à filia patri ob dotem ei datam à patre, licet de iure canonico subsistat, si accesserit iuramentum, id tamen limitatur, si tale iuramentum sit vi, vel dolo extortum. & licet nonnulli Dd. illam text. restringant, ut solum in dolo ex proposito locum habeat, attamen magis communis conclusio est Doctorum à recentioribus relatorum, ut ille text. procedat etiam in dolo re ipsa, qui ab enormissima læsione provenit & descendit, de qua in se-

quenti conclusione dicendum est. Item, quod iuramentum vi vel metu extortum non obliget, voluit etiam August. Berous in consil. 37. n. 24. vol. 1. & iterum in consil. 51. num. 2. eod. vol. 1.

Dixit etiam Cephal. in consil. 295. num. 18. vol. 2. iuramentum, ubi est iustus metus, contractus rescissionem non impedire, ut voluit etiam Crauetta in consil. 111. num. 12. & ibi alios refert. & iterum ibidem, num. 11. volum. 2. inquit eum esse iustum, qui provenit à minis superioris. Præterea redeundo unde discussimus, an scilicet iuramentum vi vel metu extortum subsistat. Idem Marthæus Afflict. in c. unico. §. item sacramenta, num. 12. in tit. de pace iuramen. firman. pariter voluit, ut huiusmodi iuramenta vi vel metu extorta, de iure civili & secundum opinionem Legistarum non conualidare actum seu contractum, super quo apponitur, ut ibi dixit, in 7. notabili, num. 6. Item Hippol. Marfil. in consil. 125. numero 27. pariter inquit, quod si iuramentum sit metu extortum, vel à carcerato præstitum super contractu in carcere confecto, tunc licet satis ampla & perplexa sit altercatio, an iuramentum metu extortum obliget, ut supra late diximus, attamen in eo casu talem altercationem discutere non oportere, propterea quod cum instrumentum à carcerato initum non subsistat, sed sit nullum & inualidum. l. qui carcerem. ff. quod met. causa, & habetur in l. qui neque. ff. de verborum signific. & habetur in l. non interest. C. quod met. caus. & in l. metum. §. sed licet. ff. eodem tit. & in l. si donatione. C. eodem, cum similibus. Ratio autem ea fortasse esse potest, quia carcer est iustus metus, ut dixit Bart. in l. qui in carcerem, in primis verbis. Quinimo carcer dicitur species torturæ, ut dixit Bald. in l. si clericus, in 2. colum. vers. & primo sequitur. C. de episcopali audien. & iterum idem Bald. in l. prima, C. qui ad libert. prouoc. non poss. dum inquit, quod qui in carcere moritur, in cruciatu mortuus dicitur, ut est text. in c. nulli dubium, in fin. 3. quest. 1. & ideo dicimus, satis esse quempiam detentum probare, quod & si tortura non probetur, ad hoc ut confessio metu tormentorum facta dicatur, ut dixit Barba. in c. si confiteri, colum. 5. extra de accusatio. & ideo quod omnia quæ carceratus egit, per metum fecisse dicitur, Cynus in l. 2. C. quod met. caus. & Bal. in l. falsus, colum. penult. in fin. C. de furt. Vnde inquit in tali casu Canonistarum dicta attingere opus non esse, propterea quod cum illud instrumentum, ut supra vidimus, nullum sit & iure non subsistat, merito de viribus iuramenti in eo apppositi quærendum non est, ut est regula trita & vulgatissima, quod corrumpente principali, corrumpit etiam accessorium, ut habetur in c. accessorium, de regul. iur. lib. 6. & in l. fina. C. de non numerat. pecun. & l. fina. ff. de constitut. pecun. & in l. cum principalis. ff. de reg. iur. & §. liber. Instit. de pupill. substit. & habetur in l. non dubium. C. de legibus. Comprobatur quia data inualiditate contractus, corrumpit etiam constitutum seu precarium in eo appositum, ut ait Bald. in l. ex testamento. C. de fideicommissis. & in capitulo primo. §. si quis, in colum. fina. in tit. de feud. dato inuicem legis commissio. & est de intentione Bart. in l. quod meo, in principio. ff. de acquiren. possessio. & voluit iterum Bald. in rubrica extra de prescriptio. colum. 3. & iterum Bald. in dicta l. non dubium, colum. 9. vers. similiter dico, C. de legibus & Ludovic. Roman. in repetitio. l. si vero. §. de viro, in falent. 33. ff. soluto matrimon. & Alexan. in consil. 82. perspectis his, colum. 5. volum. 2. & in consil. 51. perspectis, colum. 3.

colum. 3. volum. 6. & in consil. 305. lecto & discusso. colum. 7. in fi. & Roman. in consil. 42. visis egregie, in princ. & in consil. 246. clarissime assessor, post principium. & voluit Cepoll. in consil. 4. visa querela, colum. 2. & Barba. in consil. 22. viso puncto, colum. 5. volum. 4. & comprobatur ex iis, quæ dixit Bal. in l. assertis, colum. 5. C. si certum petat, dum inquit, quod si non subsistit contractus principalis, minus etiam subsistit præceptum guarantee, vel confessio in ea appositæ: & id inquit probari per text. in d. c. fina. ff. de constitut. pecun. & idem dixit rursus Bal. in l. in contradiis, in fi. princ. C. de non numer. pecun. & Alexan. in d. consil. 305. Pro quibus faciunt etiam dicta Bal. in additio, ad Specul. in tit. de confes. in additione incipiente, quandoque processus. Vbi pariter voluit, quod si processus non tenet, itidem etiam & confessio in eo facta non subsistit. Præterea facit etiam illud, quod dicitur quod si principale est nullum, pariter etiam & clausula renunciationis in eo appositæ nullæ sunt, ut voluit Cynus in authen. si qua mulier. C. ad senatusconsult. Velleian. quam refert & sequitur Bald. in l. si quis in conscribendo, colum. penult. in fi. C. de pact. Itidem facit: quia aliquo reprobato, reprobato quoque intelligitur quicquid inde cōsequitur, siue lucrum, siue pœnam contineat, ut dixit Bal. in l. pactum, in princip. C. de collatio. quem refert & sequitur Cepolla in d. consil. 4. Præterea ultra prædicta, in propriis terminis iuramenti, quod quando contractus est nullus & inualidus, † & ex consequenti quod quando corrumpitur contractus, corrumpatur etiam ipsum iuramentum in eo appositum, voluit Roman. in consil. 293. præsupposito. & idem expresse probatur in d. l. non dubium. Cod. de legib. & voluit Socin senior in consil. 40. ex actis, colum. 5. volum. 1. Item facit etiam illud, quod dixit Roman. in consil. 330. circa primum, colum. 5. ubi etiam dixit, † accessorium sequi naturam principalis, etiam quod accessorium principali ipso dignius sit. l. c. si non sint. §. perueniamus. ff. de auro & argen. legato, per quæ tex. Barr. in l. 1. ff. de pecul. legato, reprobatur gl. ibidem contrarium firmantem. Nec subdit Marfilius, ob stare illud qd dicitur iuramentum contractum cōualidare, quia ad hoc respondet, obiectum procedere, quando contractus super quo iuramentum interponitur, non est in totum & penitus nullus, sed ob aliquem defectum tātum: At secus esse, si sit ipso iure nullus, & ex consequenti in totum & vnde quaque: quandoquidem tunc etiam qd super eo iuramentum apponatur, talem contractum non conualidat, imo nihil prorsus operatur, ut dixit Francus in c. quamuis, de pact. lib. 6. & est de hoc glos. singularis in authen. si qua mulier, in princip. C. ad senatusconsult. Velleian. quæ inquit iuramentum non confirmare contractum ipso iure nullū, & eam gl. ad hoc notat Roman. in l. 1. car. 3. vers. & adde duos notabiles tautelas. ff. de vsucap. & hoc idem firmat Angel. in consil. 160. pro decisione questionum, colum. 2. & faciunt iterum ea, quæ tradit Roman. in consil. 12. viso facto, colum. 2. & iterum Angel. in consil. 177. visis actis prædictis, duo examinanda sunt, in fi. & eam gl. in d. auth. si qua mulier, refert Castren. in consil. 219. causa, qua vertitur. & facit etiam gl. in l. emptione. C. plus valere, quod agit, quæ vult, ut contractus simulatus, ex quo est nullus, iureiurando non confirmetur, & eam glos. dixit Roman. in consil. 293. præsupposito, & c. eandem etiam glos. citat Socin. in consilio sexagesimo quinto, circa primum, colum. antepenult. volum. primo, & Cardin. in cap.

ad nostram, in 2. questio. extra de emptio. & venditio. & Cepoll. in tract. simulatio. colum. 26. & Marfil. in cap. at clerici. num. 169. extra de iudic. & faciunt etiam ea, quæ dixit Roman. in consil. 517. in casu, colum. penult. ubi inquit, iuramentum contractum infantis vel furiosi, qui est prorsus nullus, non conualidare, & id confirmat per text. in l. obligationum substantia. ff. de actio. & obligatio. & faciunt etiam ea, quæ tradit Socin. senior in consil. 77. in presenti consultatione, colum. 7. volum. 1. & Bauerus in 30. privilegio iuramen. & faciunt etiam ea, quæ late dixit Marfil. in l. penult. colum. 8. & 9. ff. de questio. & ideo subdit, redeundo ad rem nostram & inferendo ad instrumentum à carcerato cōfectum, vult quod ex quo est ipso iure nullum, iuramento conualidari non possit: Quinimo vult Marfil. ut non possit iurans compelli ad obseruantiam, etiam ab episcopo, ut dixit Bal. in l. §. filius autem. C. de bonis, qua liber. Imo inquit etiam opus non esse, ut petat absolutionem à iuramento, quia quando iuramentum est nullum, ut in d. casu, licet ei contrauenire absque eo quod absolutio præcedat, ut inquit Paul. Castren. in consil. 216. circa primum, colum. 3. post principium. & Bal. in l. nec patronus. C. de oper. liber. & in l. 1. in fin. Cod. de inoffic. donatio. Item hanc eandem conclusionem tenuit Ias. in d. authen. sacramenta puberum, num. 42. & 60. C. si aduers. vend. qui ibidem n. 5. pro clariori intelligentia inquit, aliud esse quod iusiurandum contractum nullum validetur: aliud vero quod iuramentum seruetur: cōtractus autem in sua validitate remaneat. Si igitur quærat, quæ nā effectu differentia sit, quod contractus valeat, vel iuramentum seruetur. Respondet, magnam quidem esse vtilitatem: quandoquidem si ipsa auth. disponat, iuramentum seruari, & contractum in sua validitate relinquatur: utique minore defuncto cum iuramentum sit mere personale, ut infra late suo loco dicemus, hæres iurantis contrauenire poterit: si vero dicamus iuramentum contractum conualidare, vel restitutionem rollatur: utique nec hæres contrauenire possent. Secundus autem effectus est: quia si dicimus, iuramentum tantummodo obseruandum esse, tunc minor impleto contractu, tanquam læsus repetere potest, ut diximus de eo, qui vsuras soluere iurauit: quandoquidem eas ob ipsum iuramentum soluere tenetur, & si eas deinde repetere possit. d. c. debitores, extra de iureiur. Est etiā præterea animaduertendum, dum Ias. in d. authen. sacramenta puberum, n. 29. inquit de iure civili quilibet actum per metum gestum ipso iure valere posse, tamen actione quod metus causa rescindi, si tamen iuramentum per metum interponatur, nullum reddi: ratio autem est, ut dixit Bal. in l. vnica. §. item sacramenta, col. si. post gl. in tit. de pace iuram. firmam. ibi propter reuerentiam iuramenti, in quo libera & absoluta voluntas interuenire debet, ut dixit Castr. in l. etura. Constituit autem magnam differentiam inter iuramentum per vim interpositum, vel per metum, attento iure canonico, de quo paulo infra dicemus: quandoquidem de iure civili nulla est differentia, an per vim vel metum interponatur. Nam si per vim interponatur, est ipso iure nullum. c. sacre, cum ibi notatis, extra qd met. cau. & tradit Io. Andr. in c. verum, extra de iureiur. Si vero iuramentum metu extorqueatur, & si de iure civili nullum sit, ut habetur in d. authen. sacramenta puberum, propria tamen autoritate spernendum nō est, sed absolutionem petere

petere oportet, ut notatur in cap. ad audientiam, extra quod metus causa. & ante Paul. Castrenf. ita declaravit Salycet. in dict. authent. sacramenta puerum, col. 5. & voluit Innocent. in cap. venerabilis, extra de elect. & in cap. ad aures, eodem tit. extra quod metus causa. & Archidiaconus in cap. 2. de pact. lib. 6. Præterea subdit ibidem Iac. num. 31. quod si post iuramentum vi vel metu extortum quis de huiusmodi vi non conqueri iurando promiserit, hoc iuramentum, ut voluerunt Salycet. Paulus Castrenf. in dicta authent. sacramenta puerum, non subsistere. Id tamen verum esse existimant, si eo tempore, quo secundum iurandum præstitum fuit, idem metus eademve vis aderant & subsistebant, alias secundo iuramento præcedens purgari, ut habetur in l. 2. ubi gloss. ff. quod metus causa. Nam, ut supra dictum est, iuramentum non querulandi de maleficiis, non valet, ob id quod ad delinquendum inuitaret, contra ea, quæ habentur in l. conuenire. ff. de pac. dotal. & optime facit regula. l. si iure. §. illud. ff. de pact. & illud quod notat Innocent. in d. cap. ad nostram, extra de iureiuran. ergo autem, quare idem non fit, si vis vel metus cessauerit, propterea quod quando verum esset, ut ad delinquendum non inuitaret, prout à principio inuitare videtur, cum iuramentum extorqueretur, & contractus perficitur: dubium tamen non est, quin efficiat, ut delicta impunita remaneant: id quod præterquam quod videtur contra bonos mores, datur etiam delinquendi occasio, & ideo talis declaratio iis, quæ supra diximus repugnare videtur. Accedat quod consensus excludi videtur, qui maxime ad validitatem promissionis facere videtur, ut supra late diximus, & Corne. in d. authent. sacramenta puerum, num. 130. & num. 132. vult tale iuramentum esse ipso iure nullum, non solum si à minoribus 25. annis metum passis extortum sit, sed etià à maioribus annis prædictis, & præsertim si ad hoc ut non conqueratur de maleficiis commissis, appositum fuerit, nedum de ipsa vi, metuve illato, prout dixit Bald. sed etiam generaliter de quibuscunq; maleficiis, ut tradit gl. in corpore d. authent. sacramenta puerum, in verbo, extort. & ideo autoritate Bald. ibid. inquit, quod si forte quispiam iurauerit maleficium non denunciare, iuramentum hoc non subsistere, propterea quod iniquitati ad delinquendum via aperienda non est, seu ad poenam de delictis non sumendam, & hanc esse regulam generalem memoriamq; mandandam. Est præterea nullum iurandum illud etiam, quod per vim & metum præstitum non sit, ut late ibidem prosequitur Corne. Quia motor publicæ disciplinæ maleficia puniri vult. l. nullus. C. de iudeis. & l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Præterea hanc conclusionem disputat Curt. in d. authent. sacramenta puerum, num. 13. C. si aduer. vendit.

Facit præterea differentiam Guido Papæ in consil. 156. nu. 2. inquit enim ipse Doct. & Iac. de Butrig. in d. authent. sacramenta puerum, decidere, ut si minor iuret in iudicio non modicum differre à iuramento in contractu appposito, propterea quod illud quod in iudicio præstat, spontaneum ac voluntarium non dicatur, cum dici soleat, iudicium in inuitum reddi. l. inter stipulantes. §. 1. ff. de verbor. obligat. et si ibi non esset metus cruciatus corporis. Præterea eandem conclusionem, quod scilicet iuramentum instrumenta metu confecta non continent, sequitur Ioan. Maria. Riminald. ob id quod

iure reprobata, & mouetur ex eo etiam quod iuramentum in eis appositum non liget, & aliter fortasse de iure canonico, ut paulo infra dicitur, concludendum videatur, ut habetur in d. c. debitores, extra de iureiur. & in cap. Abba. extra quod metus causa. c. di iuri canonico, quod ad hoc in dubio standum est, cum de peccato agatur, ut supra diximus. Et ideo ad Iudæos inferendo inquit, cum eis ius canonicum spiritualitatem non perficiat, cum animarum salutem respiciat, & de his quæ foris sunt, nihil ad nos pertinet. c. si peccauerit. 2. quæst. 1. & cap. gaudemus, extra de dinor. & in cap. de fidelibus, extra de consang. & aff. fin. & ita propriis terminis decidit Pet. de Anch. in cap. ea quæ, in quæst. de reg. iur. in 6. in sua repetit. & Paul. Castrenf. in consil. 98. visa quadam scriptura, & Imola in cap. 1. extra de constitution. & ideo inquit Roman. voluisse in consil. 154. præmissum laudum, in fin. ut Iudæi cogi non possint ac obseruandum tale iuramentum, cum iuramentum ob animarum periculum inductum sit. d. cap. cum contingat, & d. cap. si vero, extra de iureiuran. & tradit Bald. in d. cap. unico. §. item sacramenta, in tit. de pace iuram. fir. & ideo patet iurantem absolutionem petere non teneri, sed de hoc infra latius dicitur, cum de iure civili tale iuramentum contemni possit. d. l. non dubium, cum aliis supra deductis. Quatenus vero ad rem nostram pertinet, expresse apparet à iudice Ecclesiastico absolutionem impetrandam non esse. Illud etiam animaduertendum est, prædicta locum habere, ubicunq; Iudæi iurant: at secus si sint Christiani, qui iuramentum in contractibus vel instrumentis apponant, quæ iniunt cum Iudæis, propterea quod tunc militat eadem ratio ex parte ipsorum Christianorum iurantium, cum tractetur de præiudicio suarum animarum. Sed si fortasse Iudæi in adhibendo tale iuramentum, utantur formula iuramenti Christianorum, de quo supra diximus, & fortasse infra dicemus, sed refero me ad ea quæ in dictis locis dicuntur, & Capra in consil. 29. num. 18.

Accedat etiam pro declaratione prædictorum illud, quod dixit Ioan. Maria. Riminald. in consil. 341. num. 31. cum sequen. volum. 2. inquit, quod si quis per vim & metum iurauerit omnia & singula vera esse: nam in eo casu inquit excludi, ita ut factum per metum dici non possit, propterea quod tunc in periurium incideret, prout etiam talis clausula pariter quancunq; aliam voluntatem, ut dicunt Doct. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & tradit Anr. à Butrio, & sequuntur alii in d. cap. cum contingat, in 8. memb. sua distinctionis, extra de iureiuran. & eandem conclusionem tenuit Rota in decis. 18. in nouis, de restitut. spoliarum alias 401.

Contrariam vero opinionem, quod imo iuramentum sit obligatorium, & præsertim de iure canonico, tenuerunt quam plures alii: nam Guil. Nazo in cap. merito. 15. quæst. 1. & in cap. ad aures, extra quod met. cau. & in c. constitutus, extra de iureiur. inquit, iuramentum semper obligatorium esse. At si impugnet iuramentum vi vel metu præstitum, & sic contra illud præstitum sit, ei qui iuravit poenitentiam iniungendam esse, uti pro peccato veniali, ut habetur in c. verum, extra de iureiur. Verum id procedere dixit Berous in loco supra deducto, quando esset quædam absoluta coactio, ut puta si fortasse quispiam, exempli gratia, in manu alicuius violenter & eo inuito thus posuerit, ut illud idolo subincenderet, & adeo

ut velit nolit, thus illud in ara idoli apponere coactus sit. *cap. presbyteros. 50. dist. & c. constar. 1. q. 1. & 32. quest. 5. quasi per totum, & cap. 1. 16. quest. 1. & tradit Anch. in cap. eos. de consecrat. dist. 4. & l. 1. ff. de authorit. prastan.* si vero sit conditionalis à tanto, sed à toto excusat, quia culpam seu pœnam attentat. *cap. sacris. extra quod met. cau.* huiusmodi enim compulsio, seu coactio metus appellatur, de qua dicitur, † conducibilis ac salubrius esse omnia mala ferre, quam malo consentire, *cap. ita ne. 32. q. 5.* Si vero ad illud cogatur, quod peccatum mortale non inducit, ut puta quod rebus suis renunciet, & tunc si cadere potest in constantem virum, tunc indistincte contra secundum iurandum venire posse. Illud tamen dubitationem aliquā facit, si fortasse iurauerit quispiam aliquid tantum resignare, vel nō petere: nam si tantummodo resignare iurauerit, tale iuramentum seruandum est, beneficio tamen directe resignato posse rescriptum ad eum repetendum impetrare, illudve actione quod metus causa repet. quæ quidem in rem datur, licet personalis sit, & ita intelligendum videatur illud, quod dixit Abb. in *cap. ad audientiam. extra quod metus causa*, si vero iurauerit non repetere, si deinde ei iterum cōferatur, utique illud recipere potest, & deinde ex secunda receptione agere. *cap. cum inter P. extra de renunc.* unde Imol. in *c. ad audientiam. nu. 2. extra de his. quæ vi metusve caus.* inquit iuramentum de renunciando beneficio facta renuntiatione iurantem nō obligare ad non reperendum. Et ideo infert, iuramentum de renunciando beneficio solū ad ius competens obligare, scilicet tempore præstiti iuramenti, non autem respectu iuris superuenientis, prout habetur in *cap. cum inter. extra de renuntiation.* Verum si à summo Pontifice fortasse absolutus sit, etiā ex prima concessione, seu collatione agere poterit, & ita intelligi posse arbitratur tex. in *dict. cap. cum inter, & in cap. si vero. extra de iureiuran.* si vero iurauerit non impugnare iuramentum, nec ei contrauenire: & tunc contrauenire, vel illud impugnare non posse. Præterea hanc eandem conclusionem tenet Augustin. Berous in *consil. 51. num. 5. vol. 1.* dum vult, ut iurans illud obseruare teneatur, possit tamen ab eo absolutionem petere: & ideo dicit, metum qui in constantem etiam virum cadere potest, iustam causam petendi & concedendi absolutionem à tali iuramento continere: & ideo vult, ut solum patrius absolutionem petendi, non autem actum annullare, ut ibidem late ipse prosequitur. Et ideo dixit iterum Bald. in *cap. verum. num. 2. extra de iureiuran.* quærendo, † an iuramentum per metum extortum obliget: illud de iuris rigore obligare, at de æquitate naturali vel prætoria iurantem absolvendū esse. Ratio autem, quare de iuris rigore obliget, ea est, quia coacta voluntas, utique voluntas est, licet coacta & oppressa ab ipso conamine. Præterea Bald. in *c. si vero aliquis. num. 3. eodem tit. extra de iureiuran.* eodem modo quærendo, an iuramentum per metum extortum in foro conscientie obliget: inquit obligare, licet ut absolutionem humiliter petat, ei permittatur, non autem ad debitum soluendum. *l. metum. §. volenti. ff. quod metus causa. & l. nouissime. ff. quod falso tutor. authore.* Iterum Bald. in *cap. peruenit. il. 1. num. 2. extra de iureiuran.* quærendo an iuramentum metu extortum sit aliquid ipso iure, inquit nonnullos dicere, nihil esse quoddam

vero aliquid, propterea quod tale iuramentum in cōsensu peccare nō dicitur, sed in qualitate cōsensu, ut supra diximus, cum voluntas & consensus coactus consensus sit, licet recipiat qualitatem illam conatus, ut habetur in *cap. authoritatem. 15. quest. 6. & in cap. inter cetera. 22. quest. 4.* Præterea, quod iuramentum vi vel metu extortum non noceat, tenuit etiam Salyc. ut supra retulimus, in *d. authen. sacramenta puberum. num. 3. C. si aduer. vendit.* ubi cum loqueretur de text. in *d. authen. sacramenta puberum*, inquit eum procedere de iure ciuili, non autem canonico. Unde Philippus Franchus in *d. cap. licet mulieres. num. 6. de iureiuran. in 6. super gloss. in versic. non vi, in fin.* inquit animaduertendum esse text. ibi singulariter notare in omni casu, in quo contractus prohibitus est, nullum esse de iure ciuili, de iure tamen canonico seruandum esse: & ideo vult, ut si huiusmodi iuramentum vi vel metu extortum sit ipso iure nullum dicatur, & ideo absolutione opus non sit, ut ibi probatur, & in *cap. 2. extra de pact. & tradit etiam Niconitius in d. cap. cum contingat. in princ.* Præterea Imol. in *d. cap. cum contingat. nu. 3. extra de iureiuran.* inquit Canonistas tenere, quod de iure canonico obliget, sed peti posse absolutionem: & ideo ex quo etiam in foro laicorum in materia iuramenti & iis, quæ animam concernunt, ius canonicum attendendum sit, merito & in foro sæculari illud attendere debeamus: & intelligit illum text. de utroq; foro, videlicet tam re ipsa, quam ex proposito. Præterea Imola in *d. cap. ad aures. num. 7. extra de his. quæ vi metusve causa*, tenendo ut iuramentum etiam metu extortum obliget, quando seruari potest sine interitu salutis æternæ, inquit de hoc varias extitisse conclusiones in *cap. si vero, & in cap. verum. extra de iureiuran.* Nam Bazianus antiquus glossator, tenuit illud non obligare. *per text. in l. 1. ff. de iureiur.* Alii vero distinguendo dixerunt, quod si iurans habet animum se obligandi obligetur, alioquin autem non obligetur. *cap. maiores. extra de baptisma.* Tertia autem est opinio, quæ communiter recipitur à gloss. Doct. ut iuramentum obliget, etiam quod metu fuerit extortum, ex quo coacta voluntas, utique voluntas est. *d. cap. merito. 15. quest. 1. & l. si mulier. §. penult. ff. de iureiuran.* & ideo cum dolo præstitum, turpiter præstitum dicatur: vel etiam dolo, sed non super re turpi, tunc dicatur obligatorium, cum hoc tamē ut propria autoritate contrauenire non liceat, nisi prius à superiore absolua- tur: in qua tamen impetranda animaduertendum est an iustus fuerit metus, qui cadat, vel cadere possit in constantem virum, vel non, ad quod optime facere illud inquit, quod habetur in *cap. penult. extra de iureiur.* Dicit tamen Innoc. ibid. quod ubi alia via prouideri potest, ita ut iureiurando non contra- fiat, eam potius attendendam esse. Exemplum ponit de eo, qui vsuras soluere iurauit: nā cū eas soluere, & deinde eas repetere possit, ut supra diximus, & est text. in *cap. debitores. extra de iureiuran.* subdit tamen non censere iuri repugnare, si aliis viis omissis à iuramento absolua- tur, ex quo tale iuramentum dolo vel metu extortum fuit, ad quod inquit optime facere illud, quod habetur in *d. cap. si vero, & in c. 1. & in cap. debitores.* At Ioan. And. in *d. cap. verum*, existimat iuramentum metu extortum eum qui contrafacit, vel venit solum ad peccatum veniale obligare, non autē ad mortale, & si antequam absolua- tur

tur contrafaciat, vel veniat, de quo refero me ad ea, quæ ipse dicit. Butrius vero in *d. c. aures*, velle videtur, ut si constet eum qui iuravit, animum faciendi illud quod iuravit habere, tunc si antequam absolueretur contrafaciat, mortaliter peccare: at secus si non constet, quia tunc procedet dictum Ioan. And. Subdit tamē Imola, tale dictum non probare, quia ex quo iurat aliquid facere, videtur habere voluntatem ita faciendi, licet metum, & sic (ut ipse inquit) non videtur procedere talis differentia, propterea quod licet nō faciat sponte, seu ob metum, videtur ut in utroque casu militet eadem ratio. Ego autem ex eo non probo dictum Butrii, qui etiam quod non constet in foro fori, quin in foro conscientie constet, negari nō potest, & ideo existimare potius distinguendū esse, an loquamur de foro conscientie, vel de foro fori, & præsertim cum (ut supra dictum est) Deo iuretur, qui hominum corda perscrutatur. Præterea etiam contra illud dictum Butrii notandum est, quod si præsupponamus iurantem animum exequendi promissa habere, utique tale iuramentum per vim & metum extortum, dici non posset, sed potius libera voluntas dici deberet, & ideo extra terminos nostros esse mus, & sic ex his dictum Butrii impugnari posse existimo. Item quod iuramentum per vim & metum extortum, sit obligatorium, tenuit iterum Imola in *cap. non sine multa*, num. 11. *extra de arbitr.* & ideo dixit absolutionem necessariam esse. Vnde dixit Abbas in *cap. significavit*, num. 5. *extra de eo, qui duxit in matrimonium eam, quam polluit per adulter.* notandum esse singulariter illum tex. iuncta gloss. quia inquit nescire alibi metum sufficientem impedire, ne matrimonium contrahatur, etiam quod accedat iusiurandum: & ideo inquit ibi esse casum, quod iuramentum metu præstitum non sit obligatorium; id autem ex eo fortasse accidere potest, quod sit contra bonos mores, ac etiam contra substantiam matrimonii, quod in libero consensu & voluntate consistit: iuramentum namq; metu extortum consensus libertatem non dat. Nullus igitur est consensus coactus intercedente iuramento, cum matrimonium libero consensu contrahatur. Hoc autem dictum Abbat. quod metus ad impediendum matrimonium sufficiat, sequitur Ias. in l. Titia, in princ. col. 3. versic. quinto amplia. ff. de verborum obligat. Præterea Abbas in *d. cap. si vero*, num. 9. & 10. *extra de iureiuran.* declarando præcedentem materiam † in primis ponit differentiam ipsorum iuramentorum, scilicet assertoriorum & promissoriorum, & inquit assertorium illud dici, quod præsentia continet vel præterita, & contra veritatem etiā ob quemcunque metum etiam grauissimum, propterea quod (ut supra diximus) debet quis potius mala omnia perpeti, ut habetur in *d. cap. sacris extra quod metus caus.* Promissorium autem illud dici, quod futura comprehendit, ut puta cum quis aliquid se facturum promittit, vel dicturum; & hoc inquit seruandum non esse, ex quo sine peccato seruari non potest: si vero sit peccatum in obseruantia, & tunc diuersas esse opiniones inquit ibidem Abbas, & supra satis late dictum est.

Si vero queratur, an metus obligationem impediat, & inquit Abb. gloss. tenere obligatorium esse, ut ibi per eam, & ibidem tradit Ioan. And. & in *cap. verum*, eodem tit. *extra de iureiuran.* & in *cap. ad audien-*

tiam, extra quod metus caus. videtur velle, ut prædicta opinio in gloss. relata, in foro penitentiali locum habeat, ubi de omnibus creditur confitenti, *cap. significasti, extra de homicid.* Et ideo dicitur, quod si animum obligandi nō habuit, sed temporis tantum redimendi & euadendi: & tunc quod apud Deum non obligetur, cum solum cor hominis respiciat, *cap. si quid inuenisti*, 14. *quest. 5.* sed in foro iudiciali, cum ei non credatur, ut habetur in *cap. tua, extra de sponsalib.* & notat Innocentius in *cap. veniens, extra de iureiuran.* non obligare, & ideo in hoc casu Ecclesia ob iusiurandi reuerentiam statuisset, ut obseruari debeat, non secus ac si obligaret, quasi quo ad hoc vim iuramenti ostendere velit, ut habetur in *d. cap. si vero, extra de iureiuran.* & in *d. cap. verum*, eodem tit. & idem tenet ibidem Hostiensis. Præterea, quod in foro iudiciali liget, tenet Cald. qui refert Beatum Thomam hanc opinionem tenentem in *secunda secunda, quest. 79. artic. 7.* qui videtur velle, ut etiam obliget in foro conscientie, quod tamen intelligit Abb. secundum præcedentem distinctionem. Hanc præterea opinionem tenuit gl. in *c. auctoritatem*, in *cap. humana aures*, 22. *q. 5.* Verum quia iurando peccauit, ex quo nomen Dei sine effectu assumpsit, esse tale peccatum veniale. Subdit deinde Abbas ibidem, id fortasse solum procedere in homine perfecto, in alio vero non ita perfecto nullum peccatum dici posse, cum ratione metus excusetur. Comprobat hanc suam opinionem eo, quod habetur in simili in *cap. ne quis*, 22. *quest. 2.* Aut vero ille, qui iuravit, animum & voluntatem se obligandi habuit: & tunc inquit putare quod si contrafaciat, mortaliter peccet, propterea quod consensus adfuisse negari non potest, sed metus causa ita acriter puniendum non esse, ac si contra iuramentum libere præstitum venisset, argumento *d. c. sacris*, 2. *quest. 1.* & ideo inquit, quod ubi de hoc constaret, quod scilicet animum & voluntatem se obligandi habuerit, de mortali peccato puniendus sit, & si non pœna tam acri, & hoc modo declarando restringit tex. in *cap. verum*, §. *ceterum, extra de iureiuran.* Aut vero, inquit ipse, sumus in dubio, an animum & voluntatem se obligandi habuerit, necne: & tunc inquit in hoc casu loqui tex. in *d. cap. verum*, propterea quod in dubio ut animum se obligandi non habuerit, præsumendum est, argumento text. in *cap. super hoc, extra de renunciat.* & in l. cum de debito, ff. de probation. & ita ait sentire Ioan. And. post Hostiensem in *d. cap. verum*, & in dicto *cap. ad audientiam, extra quod metus caus.* Verum quia fortasse contrarium accidere posset, ac etiam ne Ecclesia de iurandi materiam præbeat, merito in dubio voluit ut tale iuramentum obseruetur, quasi ut se obligare voluerit præsumendum: At ex post facto ratione pœnæ, quæ restringenda est, in mitiorem partem præsumendum esse, & ideo tanquam de peccato mortali puniendum non esse, & præsertim in odium metum inferentis: tum etiam, quia cum Ecclesia in præsumptione fundetur, in pœna ipsa infligenda sententiam temperare debet, ut notauit Innoc. in *cap. quia verisimile, extra de præsumption.* & hunc putat Abbas eo in loco esse verum intellectum illius de quo substatuetur dictum Diui Thomæ, Archidiac. & aliorum, & ex his inquit reddi posse rationem, de qua alias dubitauit: Quare sit ut votum metu factum obligatorium non sit, ut notatur in

cap. Abba. supra relato. & ideo iuramentum sit quoddam votum, merito de eis eodem modo iudicandum est, ut notatur in *cap. debitores*, & in *cap. 1. extra de iureiur.* & ideo inquit iuramentum non esse obligatorium, nisi iurans se obligandi animum & intentionem habeat, & ita præsumendum esse, licet Ecclesia aliter statuerit, ne detur materia allegandi metum, & ex consequenti deierandi, cum iuramentum in actibus humanis frequens valde sit, & ut in maiori reuerentia habeatur, ut absolutio petatur inductum esse. Quæ quidem ratio in voto cessare videtur, cum raro emittatur. Præterea eandem opinionem, quod iuramentum de iure canonico obliget, etiam quod metu extortum sit, tradidit iterum Abbas in *d. cap. cum contingat*, num. 3. *extra de iureiuran.* & si ab ipso iuramento absolutio peti possit, ut ibidem per eum, qui etiam inquit id communiter teneri, & text. in *d. cap. cum contingat*, responderi iuramentum metu extortum ideo effectualiter & absolute non ligare, quia absolutio à iuramento peti potest. Verum ad hanc declarationem seu responsionem ibi replicat Abbas, hanc esse magnam improprietatem, cum ita etiam loquatur textus in *d. cap. 2. & in cap. licet*, eod. tit. lib. 6. Vnde Abbas aliter declarando inquit: Aut iuramentum est metu extortum casu à lege non prohibito, & tunc obligatorium est, & ita procedat, & intelligatur text. in *d. cap. verum*, & in *cap. si vero*, *extra de iureiuran.* aut vero in casu à lege prohibito, & tunc ipso iure non obligare, propterea quod ob legis repugnantiam, ut sponte præsteretur opus est: & hanc inquit esse veram & propriam speciem *d. c. cum contingat*, & *cap. licet*, & *cap. 2.* & optime ad hoc inquit facere text. in *authen. sacramenta puerum*. & si aduers. *venditio*. dum in ea dicitur, metu interueniente nullius esse momenti, & esse subdit singularem limitationem ad iura in contrarium deducta: & hanc declarationem & opinionem tenere reperisse ait Vincetium Mediol. eximium Canonistam, quam dicit Abb. semper tenuisse. Præterea quod iuramentum tunc receptum, ut puta per metum, possit à superiore remitti, voluit iterum Abbas in *cap. verum*, num. 2. *extra de iureiuran.* nec necesse esse, ut recipiens prius illud remittere compellatur, sed recta via superiorem adiri posse, ut ab illo tanquam nulliter recepto absoluat, & de hoc se refert ad ea, quæ dixit in *cap. 1. extra de iureiuran.* & licet loquatur ibidem de absolute à summo Pontifice concessa, idem tamen dicendum esse de ea arbitratur, quæ ab Episcopo conceditur, ut notauit Innocent. in *d. cap. debitores*, *extra de iureiuran.* & Sigismundus in *consil. 12. num. 2. in vol. consil. feudal. diuers.*

Pariter etiam eandem conclusionem, quod iuramentum metu extortum, sit obligatorium, tenuit Felin. in *d. cap. 2. extra de iureiur.* ob id quod metus consensum non excludat. *d. cap. merito*. 15. *quæst. 17. vbi latius id prosequitur.* id quod procedere existimat, quando iuramentum super contractu præstatum à iure non prohibito, ut supra paulo ante ostendimus ab eodem Abba. in *cap. cum contingat*, declarari. & ratio est, quia tunc ipso iure non obligat, cum ob legis repugnantiam, ut sponte & ultro præsteretur opus sit. Et idem dicit si ob nimiam reuerentiam præstitum sit, ut inquit notari in *l. 1. §. quæ oneranda. ff. quarum rerum actio non datur.* Addit etiam eodem in loco Felin. quempiam contra iu-

ramentum metu præstitum, nisi sit talis metus qui caderet etiam in constantem virum, ut dixit Abbas in *cap. cum dilecti*, col. fin. *extra quod met. caus.* & adducit text. in *cap. si vero*, *extra de iureiuran.* vbi text. ponderat grauissimum metum in relaxatione à iuramento. Illud tamē hac in re adnotandum esse subdit ibidem Felin. num. 3. quod in casu, in quo agitur de iuramento mulieris, & metu in eum adhibito minorem metum sufficere quam in iuramento viri, ut dixit gl. 1. in *c. cum locum*, *extra de elect.* & tradit Butrius in *d. cap. cum dilecti*, col. fin. *extra quod met. caus.* & in *cap. consultationi*, *extra de sponsal.* Iterum quod iuramentum de iure canonico vi vel metu extortum obliget, tradit Raphael Fulgos. in *consil. 121. num. 1.* Nam cum concernat periculum animæ, ut supra diximus, iuri canonico standum est, *d. authent. sacramenta puerum*. ibi, nullius momenti, & intelligit, ut diximus, cum effectu, ex quo ita iurantes à iuramento absoluedi sunt, probato metu, & causa cognita, licet Bart. in *d. authent. num. 27. ut supra diximus*, non obligare firmauerit.

Verum prosequendo illud, quod de metu diximus, omittendum non est, Ioan. Cephal. in *consil. 207. num. 70. cum sequen. vol. 2.* hunc metum extendere ad matris & aliorum suasionem, ut si fortasse quispiam eorum suasionibus ad alienandum, seu iurandum compulsus seu inductus fuerit, propterea quod tunc saltem à præstito iuramento absoluedus est: quandoquidem huiusmodi suasiones & importunæ preces voluntatem & animam minus liberum reddunt & spontaneum, prout oportet, *d. authent. sacramenta puerum*, & habetur in *d. cap. vnico. §. item sacramenta*, in tit. de pace iuramen. firmam. in feud. & tradit Matthæus Afflict. in *decis. 69. num. 6.* & facit text. in *l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrup. iuncta l. si superflite. C. de dolo*. Idem præterea de metu (ut aiunt) reuerenti. li. Afflictus eodem in loco, vbi quis eo potius impulsus quam libera voluntate alienat, vel reuerentia ad iurandum impellitur: Nam etiam ob reuerentialem metum iuramentum nihil operatur, ut notat in *l. 1. §. quæ oneranda. ff. quarum rerum actio non datur*. & tradit Gregor. Natia in *cap. quamuis*, col. 11. in 2. limit. de pact. in 6. & inquit Cephal. fuisse dictum Bart. in *d. l. pactum quod dotali*, col. 2. *quæst. 1. C. de collat. vbi Roman. col. 5. versic. item in quantum.* & Corn. col. 1. in 2. limitat. & ibi etiam Castrensis, col. 1. in fin. & sequen. & Trot. in *l. stipulatio hoc modo concepta*, col. 15. *ff. de verbor. obligat.* & Socin. in *reg. 150. limitatione 7.* & Crauer. in *consil. 7. num. 6. versic. cessante*, & subsistente enormissima læsione præsumitur metus reuerentialis, & si minæ vel aliud simile non interuenierit, vbi inquit Socin. senior in *consil. 263. num. 4.* & Ruinus in *consil. 60. num. 19. vol. 3. post Castrenf. de quo ibi per eum*: & ideo dixit Cephal. in *consil. 295. num. 18. volum. 2.* iuramentum, vbi est iustus metus, contractus rescissionem non impedire, ut dixit Crauetta in *consil. 111. num. 12.* & ibi alios refert, si saltem absolutio præcesserit. † Quæ quidem si metus iustus fuerit, concedenda est, ut voluit Butrius in *d. cap. ad aures*, num. 9. *extra de his, quæ vi metusve causa fiunt.* & licet necessarius videatur talis metus, ut supra vidimus, qui cadat in constantem virum: id tamē inquit à ludicis arbitrio pendere: & ideo Cephal. eo in loco timorem extendit, qui à priuatione seu suspensione iudiciorum priuationis lucri seu honoris, † & præsertim cum periculum seu iactura extir-

mationis & dignitatis vitæ comparatur. *l. iusta. ff. de manu. vindic.* quandoquidem non minus honorem nostrum, quam vitam existimamus, ut inquit Alex. *in l. si dictum. num. 2. ff. de re iudic.* & pœna infamiae capitalis dicatur. Vnde sicut vasallus feudum amittit, nisi domini sui vitam defendat: ita etiam si eius famam non tueatur, illud amittit, ut inquit Sicul. *in addit. ad Bald. in c. 1. in princ. in tit. quib. mod. feud. amittit.* & Alciat. *in tract. presumpt. reg. 3. presumpt. fin. num. 11.* Quinimo honestis viris metus honoris in maiori estimatione quam mortis esse debet. *l. isti quidem, prope finem. ff. de eo, quod metus causa.* Quemadmodum igitur ubi agitur de timore cruciatus corporis, pro iusto timore habetur, ad hoc ut absolutio à iuramento concedenda sit, & id omnes admittunt: ita etiam & in casu, in quo de metu honoris agitur, concedenda est, quatenus pertinet ad iustum timorem, Cephal. *in d. consil. 295. num. 11. vol. 2.* ad illud extendit, qui à minis provenit superioris, de quo supra latius dictum est, & provenit à prædictis minis superiorum in officio ad rescindendam transactionem existentium, ut inquit Bart. *in l. interpositas. col. 1. versic. quandoque hac auctoritas. C. de transact. & in d. l. metum. ff. de eo, quod metus caus.* & Abbas *in d. cap. cum dilectus. col. 3. versic. in eadem gloss. extra de his, quæ metus caus. faciunt ea, quæ notat Grammat. in consil. 86. num. 25. & 26. in civilib.* Hæc eadem de re loquens Ceph. *in d. consil. 295. nu. 2. vol. 2.* inquit, quod ubicunque ex ordinatione, edictis, & proclamationibus, nec mors, nec corporis cruciatus imminet, transactio non videatur rescindenda, & sic videtur iustus timor includere mortis timorem & amissionis patrimonii, ut habetur *in dicto cap. 2. extra quod metus caus.* At secus esse, si solum de lucri amissione tractatur, propterea quod tunc pati non dicatur. *l. Proculus. ff. de damno infecto, & l. fin. C. de codic. cum vulg.* Præterea quod nec ob infamiam facti iustus metus inferatur existimat. *l. nec timorem, in princip. cum gloss. ff. quod met. caus.* & ideo infert, quod ubi timor esse non potest, nisi de quadam facti infamia, lucrive amissione, ob amissionem consularis & notariatus suspensionem iustus metus non dicatur, & ideo transactio rescindenda non sit, & licet minor timor quam mortis & corporis cruciatus sufficere videatur ad hoc ut iudicis officium transactio rescindatur, ut voluerunt Bart. & Bald. *in d. l. interpositas. & rursus Bart. in d. l. 1. §. quæ oneranda. ff. quar. rer. actio non det. & notat gloss. in d. cap. cum dilectus. ubi etiam Doct. attamen iure cautum non videtur, ut metus amissionis lucri vel infamiae facti iustus sit, & ideo talis transactio iudicis officio rescindi possit, & præsertim præsupposito ut talis transactio iureiurando confirmata sit, cum in eo casu iudicis officium cessare videatur, ut supra, cum de officio iudicis tractaretur, late dictum fuit, & tradit Abb. per illum tex. *in d. cap. cum dilectus.* Verum prædictis non obstantibus Cephal. eo in loco contrarium verius arbitrat, & concludendo ait talem transactionem rescindendam esse. Mouetur autem ex infrascriptis, & primum ponderando edictum prætoris dicentis, dum inquit, *quod metus causa gestum erit, ratum non habeo.* Quæ verba non solum homines respiciunt, sed etiam Deum; nam vox Dei mediante Prætoris protulit illud edictum, *quod met. caus.* ut inquit Bal. *in rub. de controuers. inuest. in fin. versic. queritur ultimo. & alibi, ubi tradit Boerius, qui alios refert in decis. 110.**

num. 1. vol. 1. & ultimo loco voluit AEmilian. in consil. 2. num. 5. Subdit præterea pro declaratione ibi contentorum, à venerando illo collegio factum fuisse, ut ille de quo ibi non resideret, nec officium consularis exerceret, essetque pariter suspectus in arte notariatus ad ipsius collegii beneplacitum: nec nõ quod contra eum vlterius procederetur, nisi de asserto credito illi satisfaceret: quæ quidem ordinatio in curia palatii sono tubæ fuit publicata, ut hæc omnia ex publicis documentis publice apparuisse ait. Quibus ita in facto existentibus, ut prædictas pœnas euitaret, idem supplicem ad venerandum collegium recurrisse, & cum eo transegisse in suum graue damnum enormemve læsionem, *ut de hoc ibidem latius ipse tradit.*

Præterea quod conclusio nostra etiam ad metum reuerentialem extendatur, & ideo absolutio concedi debeat, tradit etiam Ruin. *in consil. 140. num. 11. vol. 4.* Qui quidē Ruin. *in consil. 170. n. 18. vol. 1. vult,* ut iuramentum per metum reuerentialem extortum non liget. Mouetur autem ex eo, quod ibi ille contractus esset à iure reprobatus, *ut ibi latius ipse tradit.* Dixit tamen And. de Ifern. *in lib. 3. cap. 2. §. fin. num. 12. super vsib. feud. in tit. de pace iuram. firm.* quod metus sit vanus, nõ præbeat ansam impetrandi absolutionem, & ideo subdit iuramentum vi & metu extortum, nullum: & ideo ipso iure non ligare, vel obligare. Præterea Guido Papæ *in consil. 156. num. 2. auctoritate Ioan. And. in cap. 2. de offic. iudic. dicendo illud iuramentum retractandum non esse, sed obseruandum, inquit impetrari officium iudicis à iurante, ut relaxet, & relaxationem obtentam deinde retractari, & idem tenuit Menochius in tract. recuper. possess. in primo remedio, num. 265.* licet Thomàs Gram. *in consil. 97. num. 6.* possit sperni propria auctoritate, ut supra paulo ante dictum est, & si ut inquit Alber. *in l. isti quidem, num. 4. ff. quod met. caus. & Castrensis. in consil. 455. num. 6. vol. 2.* ille, qui timore per iurii soluit, repetere possit.

Non est etiam omittendum, quatenus pertinet ad rem propositam, Matthæum Afflict. *in decis. 322. num. 6.* fecisse differentiam, an ius vel metus detectus sit, & tunc volebat ut absolutio à iuramento requireretur: alioquin secundum conclusionem Canonistarum agere non posse: at secus esse, si de vi & metu legitime constet, prout erat in casu de quo tunc agebatur, propterea quod tunc ex quo constat de vi & metu iudex secularis partem, cui iuratum est, ob eius violentiam & metum illatum ad relaxandum iuramentum, ut est tex. *in l. illicitas. ff. de offic. presid. & tradit Bald. in d. c. vnico. §. sacramenta.* & ideo dixit Abbas *in cap. cum sit generale, extra de foro competen.* quod si agitur ut iuramentum seruetur, vel non seruetur, & constat iuramentum esse licitum, & tunc possit esse iudex laicus, & iudex Ecclesiasticus, & ideo iuramentum forum foro accumulare, *sed de hac accumulatione late suo loco dicetur.* De hoc tamen habetur *in cap. cum laicus, & ibi Domin. à sancto Geminiano, de foro competen. lib. 6.* si vero constet iuramentum esse illicitum, Abbas *in dicto cap. cum sit generale,* valde dubitat, sed tandem potius inclinatur, ut Iudex ecclesiasticus ad eundem sit ad ipsam absolutionem consequendam: sed *in cap. venerabilem, col. fin. extra de elect.* expresse voluit, quod si constat iuramentum esse illicitum, & tunc propria auctoritate contrahere possit, ut habetur *22. q. 4. quasi per totam.* Verum

Verum subdit ibidem Afflict. si constat iniuriam esse exactum, & tunc cognitionem ad solum iudicem Ecclesiasticum pertinere, ut Canonistæ voluerunt, iuxta quam etiam in foro civili iudicandum est. Nec obstare, quod detecta & probata sit vis vel metus, quia fatetur quod in eo casu maritus, posset compelli ad relaxandum iuramentum à iudice seculari. *d. l. illicitas.* sed quo ad illam renunciationem iuramentum quæsitum est ius tertio videlicet ei, cui facta est renunciatio ob vim & metum illatum uxori cui tertius nullam vim vel metum intulit, ideo subdit Afflict. contrariæ opinionis fuisse, ut etiam licet detecta sit vis vel metus, iudex tamen Ecclesiasticus cognoscere debeat, an scilicet constet de vi vel metu, & idem debeat ab ipso iuramento soluere. Nec inquit obstare, quod iuramenta illicita seruanda non sint, quia iuramentum per vim & metum extortum de iure canonico, merito iure obligat, licet absolutio peti possit. Verum quod iudex secularis se intromittere possit, voluit Guido Papæ, in *consil. 175. num. 5.*

Præterea quod absolutio à iuramento peti possit, & præsertim stante metu, tenet Benedictus Capra in *tract. regular. reg. 87. num. 120.*

C A P. CCCXXIX.

A R G V M E N T V M.

De iuramento dolo extorto.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramentum dolo extortum, an obliget.
- 2 Dolus præsumptus idem operatur, quod verus.
- 3 Præsumptiones legum & statutorum sunt liquidissimæ probationes.
- 4 Statutum an super iuramento disponere possit.
- 5 Dolus, an & quando vitiet venditionem.
- 6 Lex cum loquitur de iuramento confirmatorio, requirit ut dolus & metus absit.
- 7 Decreti interpositio in alienatione rerum minorum, non operatur sine causa cognitione.
- 8 Iuramentum & statutum quandoq; in casu ficto verificantur.

Vidimus, iuramentum vi extortum non obligare: super est modo, ut quid de dolo & extorto dicendum sit, inspicimus, qua de re loquens Sebastianus Medices in *tract. de fortuitis casibus, part. 1. quæst. 10. num. 33.* inquit tale iuramentum non obligat, & idem habetur in *decis. Pedemont. 41. num. 3.* dum in ea expresse dicitur, à quocunque iuramento dolum excipiendum esse. *cap. quamuis, de pact. lib. 6.* Item quod iuramentum dolo extortum non obliget, tradit Afflict. in *decis. 220. num. 6.* & quod malitiose præstitum non obliget, tenet etiam Ioan. Lambertatius in *consil. 76. num. 34. vol. 1. consil. ult. volunt. diuers.* & eandem opinionem sequitur Portius in *consil. 19. num. 42.* & rursus idem Portius in *consil. 31. num. 31.* & Natta in *consil. 166. num. 20. vol. 1.* dum inquit, quod si dolus interueniat ex proposito, iuramentum non obligat, ut dixit Paul. Castr. in *d. auth. sacramenta puerum, col. 2.* & ibidem Ias. in *1. notabili. C. si aduers. vendit.* & refert plures ita declarantes, & tenentes ea ratione, quod dolo deceptus consentire non dicatur: & ideo vnum ex substantialibus ad inducendum iuramentum requisitis deficiat: id quod tenuit etiam Soc. senior in *consil. 214. in causa Hono-*

phrii, in fin. vol. 2. & id etiam tunc locum habere arbitratur, qui falsis suasionibus impellitur: Nam iuramentum proculdubio errantem non obligare nec ligat, cum consensus deficere dicatur, sed sic est quod ille, qui aliquid facit falsis suasionibus impulsus vel adactus, probabiliter errare dicitur, ut dixit Bart. in *l. non fateretur. ff. de confess. & in l. error. C. de iuris. & facti ignor.* ergo quod tale iuramentum nullo modo obliget, dicendum est. Comprobatur hæc conclusio ex eo, quod de hominibus rudibus & facilibus & parum expertis dici solet, qui mali, seu sagacis aduersarii suasionibus soluit: nam illud, quod soluit, ut indebite solutum indebiti conditione repetere ac condicere potest, ut dixit Bal. in *l. 1. in prin. C. ne filius pro pat. & Alex. in l. 1. in fin. ff. de condict. indeb.* Præterea hanc conclusionem sequitur etiam Paris. in *consil. 75. num. 19. vol. 3. per text. in cap. licet mulieres, de iureiuran. lib. 6.* & in *cap. cum contingat, extra de iureiuran. & in dicto cap. quamuis eodem tit. lib. 6.* & Petr. de Anch. in *consil. 330. num. 9.* & Corn. in *consil. 221. num. 12. vol. 2.* ubi cum de arbitrio loqueretur, inquit iuramentum tunc non obligare, nec adstringere, si arbitrator ex dolo ex proposito laudet, seu suam sententiam proferat, cum dolus futurus remitti non possit: nam alioquin esset contra bonos mores, & ob id non obligaret, ut est text. in *cap. non est obligatorium, de reg. iur. lib. 6.* & tradit Socin. iunior in *consil. 50. num. 5. vol. 3.* & rursus eandem conclusionem tenuit Socin. iunior in *consil. 3. num. 34. vol. 2.* & mouetur ex eo, quod in illo casu minus dolose ad contrahendum, vel iurandum inductus fuit: Nam in eo casu, ut iuramentum non obliget, dicendum arbitratur, propterea quod alioquin iniquitatis vinculum esset, quod non est villo modo dicendum, cum repugnet *c. inter cetera. 22. q. 4.* & id ultra prædicta satis probabiliter confirmari arbitratur, per text. in *d. auth. sacramenta puerum.* & idem firmat etiam Curt. sen. in *consil. 65. num. 24.* ubi expresse vult, ut iuramentum dolo præstitum non sit obligatorium, & absolutionem non requirere, & loquitur de dolo præsumpto, de quo infra dicitur: nam inquit dolum probari, ubi est enormis læsio, & præsertim quando contrahitur cum minore, cum sit malæ fidei, cum certum sit minorem contrahendo suum consumere, & ideo enormiter lædi, prout est casus in dicta *l. cum sciret, secundum intellectum communiter approbatum. ff. de v. iucap. pro empto.* & dixit Bald. in *consil. 285. punctus talis est, vol. 3.* & tradidit Alexand. in *consil. 89. viso puncto, col. fin. vol. 2.* Ratio autem huius conclusionis est, quia cum constat de enormi læsione & deceptione re ipsa, de dolo constare dicitur, licet præsumpto, qui ab enormi læsione provenire intelligitur. Dolus namque præsumptus, & dolus ex proposito æquiparantur, ut dixit Petr. de Anch. in *consil. 340. visa copia cuiusdam instrumenti, & in cap. canonum statuta.* quia ex enormi læsione, ut diximus, dolus præsumitur, ut dixit Bar. in *l. fin. ff. de prætor. stipulat.* & Bald. in *cap. unico. §. item sacramenta, in rit. de pace iuramen. firman. in feud. & Paul. Castrens. in consil. 216. & in consil. 177. in antiquis. & Roman. in consil. 54. & in consil. 90. & optime probat text. in dicta *l. superstitute, versic. sane. C. de dolo.* cum enim interuenit dolus, iuramentum nullius momenti est, ut voluit gl. & sequuntur Bal. & Salye. in *l. 1. C. si aduers. vendit.* & iterum Bald. in dicto *§. item sacramenta,* & ideo inquit absolutione opus non esse, prout communiter dicunt*

dicunt Doct. & tradit Panorm. in d. c. cum contingat, in 3. notab. & minor dolo ad iurandum inductus sponte contrahere non dicitur, vt est gloss. quam sequuntur Iacob. de Aluarot. in d. §. item sacramenta, & probatur, vt ipse ait, enormi læsione. Præterea eandem conclusionem de dolo ex proposito loquens firmavit August. Berous in consil. 177. nu. 46. & 47. vol. 1. vbi & ipse quoque, vt absolutio à iuramento necessaria non sit, expresse concludit. Præterea eandem conclusionem firmavit Hippol. Riminald. sen. in consil. 102. num. 24. & num. 46. vol. 1. & Alber. in l. ita demum, num. 3. ff. de arbit. vbi loquitur de eo, qui iurauit parere laudo arbitratorum, & concludit tali iuramento non ligari iurantem, si fortasse laudum dolose latum sit, & idem tenuit Soc. iun. in consil. 144. num. 17. vol. 1. & probatur per text. in d. authen. sacramenta puberum. Nam licet de metu loquatur, idem quoque de dolo dicendum est, vt ibi tradunt Doct. & est tex. vbi etiam tradunt Doct. in c. 2. de pact. lib. 6. ibi, nec dolo, & c. & declarat. Corn. in consil. 258. quamquam in hac, in fin. vol. 4. & tradit Socin. in d. consil. 3. idem quoque dicendum esse, si dolus non ex proposito, sed præsumptus interueniat, vt puta (vt supra diximus) quia statutum dolum præsumat, vt puta si statuto caueatur, quod si minor alienet re aliquam immobilem solemnitate non seruata, de qua in eo, contractus sit nullus, etiam quod in eo iusiurandum sit appositum. Ratio autem est, quia statutum in tali casu præsumit minorem dolose tam ad contrahendum, quam etiam iurandum, inductum fuisse: quandoquidem dubium non est, quin legum & statutorum præsumptiones liquidissimæ probationes sint. l. licet Imperator, vbi dicunt Doct. ff. de leg. 1. & l. si quis locuples ff. de manu. testam. & idem operatur, quod veritas, vt tradit Abbas. in cap. is, qui fidem, in primo notab. vbi alii quoque sequuntur, extra de sponsalib. Et in his terminis, quando scilicet statutum contractum annullat dolum præsumendo iuramentum non liget, voluit singulariter Bart. in l. omnes populi, in 2. quæst. 4. quæstio principalis, versic. item si statutum diceret, & c. cum multis aliis similibus relatis, prout voluit etiam Petrus de Anchar. in consil. 330. visis facti narratione, col. 4. inquiring, quod si iuramentum ex præsumptione dolo præstitum dicatur, minori præiudicare non dicatur, vt latius ibi per eum. Hoc idem voluit etiam Alex. in consil. 115. viso themate, col. penult. vol. 7. inquietis hanc statuti præsumptionem pro veritate haberi. Et idem quoque hanc doctrinam commendando dixit Corn. in consil. 135. visis articulis, in 2. & 3. col. vol. 1. & in consil. 121. videtur prima facie, col. 2. & in consil. 99. magnum dubium, in 1. & 2. col. vol. 4. & idem quoque voluit Barb. in consil. 21. & quidam viso puncto, col. 1. vol. 1. vbi pro hoc plura adducit, & inter alia inquit hanc fuisse opinionem Iacobi de Belluio in quadam eius disputatione incipiente, lex Perusina. quem etiam retulit Bart. in d. l. omnes populi. & sic subdit Socin. satis concludenter apparere, hanc esse communem opinionem, & ideo dixit Ias. in d. auth. sacramenta puberum, in col. fin. ab ea vilo modo recedendum non esse in iudicando, & si nonnulli contrarium voluerint, & male, vt fuit Corn. in consil. 7. vol. 2. Rursus hanc eandem conclusionem, quod dolus præsumptus sufficiat, firmavit iterum Socin. iunior in consil. 149. num. 9. & 10. vol. 3. Præterea, quod quando in iuramento concurrit dolus partis, iuramentum non obliget, firmat

etiam Socin. sen. in d. consil. 214. num. 9. vol. 2. & ideo absolutionem necessariam non esse arbitrat, per text. in d. auth. sacramenta puberum. intelligendo, vt etiam de dolo loquatur, & idem voluit Benedictus Capra in d. cap. cum contingat, extra de iureiuran. vbi inquit pluries ita consuluisse. Præterea, quod iuramentum dolosum non sit seruandum, tradit etiam Alexand. in consil. 151. num. 14. vol. 7. & loquitur etiam de dolo præsumpto à statuto addendo, talem statuti præsumptionem pro veritate haberi, per text. in l. siue possidetis, & quod ibi notatur. C. de præscript. & in l. fin. in princ. ff. quod metus causa. & in cap. is, qui extra de sponsalib. & iterum idem voluit Alexand. in consil. 196. num. 4. vol. 6. vbi pariter loquitur de dolo à statuto præsumpto, & inquit stante statuto de ætate legitima iuramentum vti per fraudem extortum non subsistere, & in hoc statutum seruandum esse, vt dixit Bart. in dicta l. omnes populi, in 3. quæst. principali. ff. de iustitia & iure. & Bald. in d. l. non dubium, in 17. oppositione. C. de legib. & Bald. & Salyc. in d. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & Petr. de Anch. in d. cap. canonum statuta, in 11. quæst. principali, extra de constitutione. & in consil. 330. visa facti narratione, & copis testamenti. & Card. Florentinus in d. cap. cum contingat, extra de iureiuran. & Paul. Castrensis in l. fin. ff. qui satisf. cogant. Nam cessat causa peccati, cum à statuto dolus præsumatur vel metus, vt habetur in cap. si vero, extra de iureiuran. & in d. cap. cum contingat, eodem tit. & hanc opinionem subdit Alex. tenere etiam Bald. in d. l. omnes populi, col. 8. licet alia ratione, respondendo tamen Alex. in locis supra relatis ad illam objectionem, quod statutum super iuramento disponere non possit, vt latius per eos. Præterea hanc eandem conclusionem, quod quando contractus celebratus cum minore lege resistente, non obstante iuramento contractus infirmari possit, etiam quod iuratus fuerit, ob id quod dolo extortum dicatur, tradit Butrius in d. cap. cum contingat. Itidem hanc conclusionem sequitur Augustinus Berous in cap. 1. nu. 9. extra de integ. restit. dum vult, quod non obstante iuramento, si interueniat dolus ex proposito, quis contra contractum iuratum venire possit. Præterea hanc conclusionem tenuerunt Raphael Fulgos. & Raphael Raymundus in consil. 180. num. 4. vbi expresse responderunt, iuramentum dolo extortum contractum non conualidare, nec minorem maiorem facere, cum non valeat, vt notat gl. in d. c. vnico. §. item sacramenta, in verbo, querimoniam, in tit. de pace iuram. firman. & ibi Bald. & rationem adducit, de qua supra diximus, quod iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis, vt notat Bart. de iuramento metu interposito, in d. authen. sacramenta puberum, in fin. † Nam licet dolus non vitiet venditionem, nisi causam dolo præbuerit, vt habetur in l. eleganter, in princ. C. de dolo. & in l. dolus. C. de rescind. vendit. attamen iuramentum ipsum saltem ad confirmandum tollit: quia lex † cum loquitur de iuramento confirmatorio, vt dolus & metus absit, expostulat & requirit, quo fit vt cum reperiatur minorem alienasse rem immobilem absque requisita solemnitate ob id quod licet decretum interuenit: ipsa decreti interpositio sine causæ cognitione non subsistit. l. magis puto. §. ne passim. ff. de rebus eorum. & l. minorum. C. de præd. minor. Item quod iuramentum dolo extortum ex proposito contractum & actum non conualidet, firmavit iterum

Ioan. Maria. Riminald. in consilio 222. Præterea quod iuramentum extortum dolo ex proposito contractum non conualidet & actum gestum, tenuit iterum Riminald. senior in consil. 249. num. 25. vol. 2. & si Ruin. in consil. 103. num. 6. vol. 4. voluerit dolum præsumptum ex formæ ipsius statuti omissione iuramentum non tollat, contra ea quæ nos supra deduximus. Item, quod iuramentum dolo extortum iuranti non noceat, firmavit etiam Hippol. Marfil. in consil. 32. num. 23. vol. 1. & Barbat. in consil. 16. col. 8. in princ. vol. 3. col. 2. & si Specul. in lib. 2. de except. & replicatio. §. 3. num. 30. velit ut iuramentum temerarium vel dolo extortum propria autoritate sperni non possit, ut supra dictum est de iuramento vi extorto. Verum August. Berous in consil. 59. num. 7. vol. 1. expresse dicit in iis, in quibus dolo & fraus est iuramentum effectus suos non patere, nec iurantem obligare, etiam quod absque interitu salutis æternæ seruari possit. d. cap. cum contingat. & d. cap. quamuis, de pact. lib. 6. & d. cap. licet mulieres, de iureiuran. eod. lib. & d. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & rursus idem Berous in consil. 177. num. 45. eod. vol. 1. inquit, quemlibet dolum vim iuramenti excludere, ut ibidem latius per eum.

Hæc tamen regula in quibusdam limitatur, ut dixit Sebast. Medices in d. tract. de casib. fortuit. part. 1. quæst. 10. num. 33. Et primo in ignorante, propterea quod ignorans in dolo esse non potest, nec dici ut dolose faciat, ut habetur in d. decis. Pedemont. 51. num. 12. vbi in eis exemplum ponit, qui in ius alterius succedunt. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & l. fin. ff. pro socio, & l. mulier. C. ad senatuscons. Velleian. & cap. cum quis, de reg. iur. in 6. & tradit Corasius in l. 1. §. si stipulanti, in fin. ff. de verb. oblig. vbi distinguit inter ignorantem & scientem.

Secundo limitatur in eo, qui non est proximus pubertati, ut est gloss. in l. hæredibus, versic. pubertate. ff. de dolo. & tradit gloss. in l. impuberem. ff. de furt. & tradit Imola in clem. vnica. num. 5. extra de homic. & tradit etiam Mendocius in tract. de ætate minor. cap. 4. num. 36. & de hoc supra late diximus, cum tractarem, an iuramentum impuberem obliget.

Tertio limitatur in eo, qui vult, propterea quod volenti non fit fraus neq; iniuria, ut dixit gloss. 1. in l. nam & si. ff. de rei vendic. & tradit Vitalis in tract. clausular. in tit. de absolutio. à iuramento, num. 7. & habetur in cap. scienti, de reg. iur. lib. 6.

Prosequendo præcedentem conclusionem, ut scilicet nō solum, quando contractus vere apparet, aut probatur simulatus, sed etiam quādo talis præsumitur, nullam vim det contractui, quia etiam iuramentum in eo casu præsumatur simulatum, tenuit Iac. de Belluis, prout etiam supra diximus de statuto præsumente simulationem in contractu à minore vel muliere sine certa solennitate facto, & sequutus est etiam Bart. qui etiam loquitur de contractu, qui præsumitur dolosus, in d. omnes populi, colum. 8. in 3. quæst. princ. versic. item si statutum diceret quod minoris contractus. ff. de iustitia & iure. & Bald. & Salycet. & recentiores in d. authen. sacramenta puberum. & Bald. in l. 2. col. 37. versic. super quinta quæstione. & iterum col. 42. versic. quartum remedium. ff. de iureiuran. & Ancha. in c. 1. in 9. quæst. princ. extra de constitut. & in c. ead. quæ sunt, col. 12. in 3. quæst. versic. in his etiam casibus, de reg. iur. in 6. & Panorm. in c. cum contingat, col. 12. versic. & primo sciendum. & Socin. qui multos alios deducit con-

cordantes in consil. 66. frustra plenitudini, vol. 6. versic. secundo principaliter, vol. 1. Id quod ex eo confirmatur, quod dicitur iusiurandum sequi naturam actus, v. supra late diximus. Præterea idem Tiraquel. eodem in loco, num. 32. prius firmat regulam generalem, sed illud debet præcedere, ut iuramentum actum simulatum non confirmet, ut voluit gloss. in l. emptio. C. plus valere, quod agitur. vbi inquit, quod sicut non valet contractus simulatus & non subsistit, idem quoq; de iuramento in eo appositum dicendum sit, & ideo talis contractus vim & robur ab ipso iuramento non teneat: quandoquidem & iuramentum quoq; simulatum præsumitur. Eandem gloss. sequitur Bal. & Ang. qui illam inquit singularem, ut notat ibidem Salycet. & Paul. Castren. in l. fin. C. eodem tit. plus valere, quod agitur. & Bart. in l. cum quis decedens. §. Titia, & §. codicillis. ff. de leg. 3. & in l. Seius & Augerius post medium, versic. refert etiam hic. ff. ad legem Falcid. & Bald. in l. 1. col. 1. versic. modo solet dubitari. C. de oper. libert. & in l. ne patronus, col. fin. eodem tit. & in l. rogasti. §. si tibi, col. fin. in 9. lectura. ff. si certum petat. & in l. fin. ff. qui satisfacere cogant. ut declarat ipse Bald. in hoc casu, an opoteat petere absolutionem, seu relaxationem à iuramento, & idem Bald. in rubr. ff. de iureiuran. col. fin. & Angel. in l. 1. in fin. C. de dote causa non numer. vbi etiam illam gloss. inquit singularem, & Cardin. Florent. qui eam dicit notabilem in cap. ad nostram, colum. fin. versic. secundo quaro, vbi etiam Imola, col. fin. versic. an autem iuramentum. & Panorm. in 3. notab. & Barbat. col. 3. & Antonius Bargas, qui id post alios declarat, col. 9. versic. ex tercio notabili, extra de empt. & vendit. & Petrus Anch. in cap. accessorium, col. 6. versic. ex predictis possumus dicere. ibi, similiter non firmat. de reg. iur. in 6. & Ant. de Butrio in d. cap. cum contingat, col. penult. versic. octauo quando lex. vbi etiam Imola, col. 75. in 7. memb. sua distinctionis, versic. iuxta predicta potest esse dubium. & Panor. qui id late declarat, col. 12. versic. adnecto nunc aliud dubium, extra de iureiuran. & Imola in l. nemo potest, col. 21. versic. item aude ei quod tangit, & ibi Alexan. col. 4. versic. sed est dubium, quid si in instrumento. ff. de leg. 1. & l. fin. in consil. 3. versic. tertio principaliter, vol. 1. & Panor. in sua disputatione stante statuto, col. 2. versic. quinto. & Paul. Castren. in l. contra legem, in fin. ff. de legib. & in l. si quis pro eo, col. 3. versic. aade quintum casum. ff. de fideiuss. & in d. consil. 143. col. 1. vol. 1. & in consil. 145. visis his, quæ narrantur, col. penult. in fin. eodem vol. 2. & in consil. 306. quam longa sit, col. 2. versic. item non obstat, quod contractus, vol. 2. vbi id declarat. & Roman. in consil. 44. ex supra narrato themate, col. 2. versic. secundario ratio est, & in consil. 293. præsupposito, in 2. dub. & in consil. 520. circa propositam conclusionem, col. 4. versic. nec refragatur. tex. & Alex. in l. si donatione, col. 3. versic. pro ista opinione etiam. C. de collat. & Capol. in tract. de simulat. contract. in 7. præsumpt. & Corn. in consil. 135. visis articulis, col. 3. in fin. vol. 1. & in consil. 284. in præsentia consultatione, col. vlt. eod. vol. 1. & in consil. 104. circa primum, col. 2. vol. 2. & Maria. Socin. inter consil. Barth. Socin. filii, in consil. 65. circa primam quæstionem, col. antepenult. versic. sed tamen, quicquid sit. & ipsemet Barth. filius, in consil. seq. frustra plenitudini, col. 6. versic. secundo principaliter, vol. 1. & in consil. 155. præstantissime Doctor, col. fin. versic. forte posset dicere, vol. 2. & in consil. 264. visis instrumentis, col. 9. versic. non obstat etiam iuramentum, eod. vol. 2. & Barbat. in d. consil. 60. vol. 19. versic. præterea facit. & iterum col. 22. versic. capio aliud dubium, vol. 3. & in consil. 70. illud in medium

medium referam, col. 14. versic. & si dicatur, eodem vol. 3. & Guido Pape in consil. 180. circa processum declarationis, col. penult. & Ias. qui vbiq. ferme dicit singularem in d. l. non dubium, col. 2. G. de legib. & in auth. sacramenta puerum, col. fin. C. si aduers. vend. & in §. fuerat. versic. illud singularissimum, Instit. de act. & in consil. 36. factum sic se habet, de anno col. 2. vers. dicit etiam magister, vol. 1. & Vitalis Camba. in tract. clausul. in tit. an iuramentum validet contractum simulatum. & Steph. Bertran. in cons. 236. viso processu, in fin. vol. 2. & Hippol. Mars. in cap. at si clerici, num. 169. extra de iudic. & in cons. 125. eterna lucis, num. 37. cum multis aliis concordantibus, qui infra referuntur. Præterea quod iuramentum quando à statuto dolo extortum reputatur, nihil operetur, tradit etiam Ioan. Baptista Bouius in tract. de statut. vrb. præscript. gloss. 24. num. 6. Præterea animaduertendum est, dum Capra in Regul. 87. num. 184. inquit, regulare esse ut concurrente pretii modicitate, & pacto de retrouendendo, contractus simulatus dici potest, & pignoratitius, & ideo tunc de simulatione excipi potest, etiam non petita absolutione à iuramento, ut inquit gloss. notabilis in l. 3. C. plus valere, quod agit. quæ inquit in tali casu iuramentum non obstat, quin de simulatione opponi possit, & licet Capra ibidem dicat id non procedere à supradictis tribus casibus & fallentiis: quarum prima est, quando post contractum & instrumentum ex intervallo à venditore omnibus exceptionibus competentibus renunciatum est, ob id quod tunc simulationem exceptionis opponere non posset, ut dixit Bart. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. per ea, quæ habentur in l. 2. C. quod met. caus. secundum Florian. & Imola in d. cap. ad nostram.

Secundo vero loco fallit prædicta conclusio, quando expresse esset iuratum omnia & singula in instrumento contenta vera esse, propterea quod tunc simulationem allegando iuramentum impugnare diceretur, ut inquit Imola in loco supra relato: & facit illud quod notat Bart. in l. post mortem. ff. de adopt. & Butri. in d. cap. cum contingat, extra de iure iur. ut id clare voluit Nicol.

Tertio fallit, vbi post contractum & instrumentum ex intervallo venditor fateretur venditionem veram & non fictam fuisse, nec simulatam seu pignoratitiam, ut dixit Nicol. in d. cap. cum contingat. & ratio est, quia videmus quod contra præsumptionem iuris & de iure partis confessio in contrarium admittitur, auth. sed iam necesse. C. de donat. ante nupt. & cap. is, qui fidem, extra de sponsal. & facit illud quod voluit Innoc. in cap. quia plerique, extra de immun. eccl. vbi vult, ut contra sententiam quæ transiit in rem iudicatam partis confessio admittatur, iniquitatem detegens, & sic reuocetur: attamen contra hoc dictum Capræ facere videtur illud, quod supra diximus: Namque stante modicitate pretii & pacto de retrouendendo, leges præsumunt talem contractum esse simulatum.

Omittendum præterea non est illud, quod dixit Natta in consil. 28. nu. 9. vol. 1. vbi hanc eandem conclusionem approbando inquit, licet iuramentum contractum simulatum non confirmet, ea ratione & ipsum quoque simulatum censeatur, per ea quæ ultra prædicta dixit Castrensis in l. si quis pro eo, in prin. col. 4. ff. de fideiusso. & ratio est, quia cum huiusmodi iuramentum consensum non habeat, anima carere dicitur. Verum stantibus prædictis querit Natta,

quid de dotis confessione dicendum sit? Et concludit confessionem illam dotis receptæ esse simulatam, & ideo iuramento non confirmari. Ratio autem est, quia non subsistit uti confessio, sed tanquā donatio, quæ sub actu illo confessionis simulatur, & ideo non dicitur simulata, sed vera, cum maritus re vera donare velit, & si sub quadam simulatione donet. Vnde cum sit vera donatio licet iuris præsumptione, ideo iuramento confirmatur cum in ea adfit consensus: & ita rationi, quam adduxit Rom. responderet Bald. nouel. in tract. de dote, in 10. par. principali, col. 5. & ita inquit consuluisse Rom. & sæpe ab aliis quoque consultum fuisse, & sic videtur velle Natta, ut iuramentum licet contractum simulatum non confirmet, firmat tamen illud, quod in tali contractu simulato vere & realiter fit, ex quo in eo consensus utriusque, vel saltem alterius adest, & ita declarando videtur limitanda in hoc casu conclusio supra proposita. Præterea prosequendo eandem conclusionem, quod instrumentum simulatum iuramento non confirmetur, tenet etiam Roland. à Valle in consil. 47. nu. 16. cum sequentibus, vol. 4. & Crot. ultra eos quos supra retulimus, in l. si constante, col. 53. ff. sol. matr. & in consil. 12. num. 23. & Alex. in l. pen. in 3. notab. C. de transact. & ideo Bald. in l. rogasti. §. si tibi, col. fin. ff. si cert. petat. per ea, quæ dixit gloss. in l. si quis pro eo, ff. de fideiusso. quæ voluit, ut si iuramentum super contractu simulato apponatur, rescissione non indigeat. Præterea hanc conclusionem firmat Nicol. Bellon. in consil. 47. nu. 7. Et ideo animaduertendum est, quod ex quo præsupponit in casu suo, quod maritus iurauerit, qui dotem confessus est sibi numeratam fuisse, & insuper omnia contenta in illo instrumento vera esse: attamen tale iuramentum exceptionem simulationis non tollere: & si tollat, exceptionem non numeratæ dotis, ut dixit Ang. in l. 1. C. de dote cauta non num. & ideo in practica notandum esse inquit Ias. in §. fuerat, num. 86. Instit. de action. ut contractus simulatus iuramento non confirmetur, ut ibi per eum, & ideo inquit non obstante tali iuramento simulationem obici posse, nec aliam requiri probationem, cum sit talis simulatio à iure præsumpta. Vnde etiam est, ut probationem, si qua requiratur, in aduersarium reiciat, & ideo debet ipse aduersarius numerationem dotis probare ad elidendam illam præsumptionem, ut notatur in l. si prius. ff. de noui oper. nunc. & ita sentit Alexan. in consil. 142. viso processu, col. 3. versic. fortificantur, vol. 5. Loquitur etiam Bellonus in loco paulo ante deducto de dotis confessione, ex qua oritur donatio, & tamen non concurrat cum Natta in loco paulo ante relato, quod tale iuramentum eam saltem conualidet donationem. At Gozad. in consil. 16. num. 13, pariter loquens de contractu nullo ex dispositione statutorum, pariter inquit talem contractum nullum iuramento non confirmari ea ratione, quod quando contractus simulatus præsumitur, & in fraudem factus iuramento non confirmetur, ut dixit gloss. in l. 3. vbi Bal. C. plus valere, quod agit & Bart. & alii in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falc. ut ibidem latius per eum. Item Gozad. in consil. 69. num. 11. confirmat eandem opinionem, quod contractus simulatus iuramento non firmetur per ea, quæ voluit Angel. in rub. ff. de iure iuran. col. fin. Quinimo subdit ibidem Gozad. iuramentum contractum magis simulatum reddere & suspectum argumento eorum quæ habentur in cap.

super hoc, extra de renunciation. & est gloss. notabilis, & ibi etiam Bart. in l. si quis sub conditione. ff. de condition. instit. Item hanc eandem conclusionem, ut iuramentum contractum simulatum non confirmet, voluit etiam Socin. senior in consil. 61. num. 22. vol. 1. ubi expresse inquit, quod ubi vnum simulatur, & aliud agitur, iuramentum contractum non conualidet: ubi etiam loquitur de statuto mandante, ut in contractibus minorum & mulierum quædam solemnitas ad eorum validitatem adhibeatur, & concludendo inquit ea non seruata, iuramentum contractum non confirmare ob id, quod statutum actus fraudem præsumat, & idem etiam, num. 23. tenet quando esset iuratum omnia & singula vera fuisse, & vult ut eo non obstante simulationis exceptio opponi possit. Item quod iuramentum non confirmet contractum simulatum, firmat etiam Stephan. Bertran. in consil. 219. num. 10. cum sequen. vol. 2. & late Curt. iunior in consil. 53. num. 7. ubi etiam ait ad eum casum accommodari non posse, an iuramentum simpliciter apponatur super contractu simulato, vel iuretur omnia & singula contenta in eo contractu vera esse: & ideo dixit idem Curt. in consil. 141. num. 20. & Socin. sen. in consil. 265. col. 6. ubi refert Fulgosium, consulendo dicere, quod ubi in contractu apponitur dolus præsumatur etiam iuramentum dolo extortum, & ex consequenti in eo iuramento vim fieri non posse. d. cap. quamuis, de pact. lib. 6. id quod comprobatur etiam ex eo, quod notat Bald. in l. si ex cautione, col. 2. C. de non num. pecun. & latius tradit Alex. in consil. 178. visa scriptura. col. 2. vol. 2. & in consil. 89. visopuncto, col. 5. vol. 2. Contrarium vero eorum quæ supra diximus de eo iuramento, omnia vera esse, tenere videtur Augustin. Berous, dum in consil. 165. num. 5. vol. 1. inquit, quod si iuretur omnia & singula vera esse, & illis contrauenire non possit, deinde ita iurans simulationem obicere, nec contractum de fraude arguere, ob id quod in eo consensus deficiat, argum. l. fin. C. de non num. pecun. quandoquidem facit differentiam inter simulationem contractus de seipso ad seipsum, vel de contractu ad alium contractum, propterea quod quando est simulatio de contractu ad alium contractum, ut est quando vere & realiter tacite contrahitur, ut puta pignus vel contractus usurarius: expresse autem emptionis & venditionis contractus appareat, prout declarat Henricus Boich. in d. c. ad nostram, in princ. extra de empt. & vend. & Pau. Castren. in d. l. emptione. nam tunc, ut iureiurando non confirmetur, seu confirmari possit arbitratur: secus vero si iuretur omnia & singula vera esse, quia tunc ut omnino iuramento confirmetur existimat: & ideo iurantem tunc metu periurii venire non posse. prout supra ex Natta de confessione dotis à marito facta diximus. Hanc declarationem ut inquit Berous, tradidit gloss. in d. l. emptione, quam sequitur Imola post Bart. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & optime declarat ita distinguendo Salyc. post Bald. in d. l. emptione, & Ioan. de Imola in d. c. ad nostram. & voluerit recentiores Veroneses in d. tract. in 7. præsumptione, circa finem. subdit tamen Berous ibidem, num. 26. quod in illis casibus in quibus est simulatus, & præsertim ea simulatione quæ fit de contractu ad contractum, de qua supra diximus, iuxta notata ab Henrico Boich. in d. cap. ad nostram. qui ut ipse existimat iuramento ita firmari ut iurans contrafacere vel venire non possit:

contrafacere tamen vel venire licere, si prius ab Episcopo ei iusiurandum relaxetur, vel eum habilem reddat: antea vero iuramento standum esse. c. 1. extra de iureiur. prout declarat etiam Salyc. post Bald. quem alii sequuntur, in d. l. emptione. Eam tamen relaxationem seu absolutionem præcedere inquit debere principalem debitoris intentionem volentis de usuraria prauitate agere, ad eam autem impetrandam satis esse, si usuraria prauitas probetur ad hoc ut postea iurans contrafacere possit. Debet tamen ea absolutio seu relaxatio fieri parte citata, alioquin non procederet, ut latius ibidem per eum. & ideo idem Berous in consil. 51. num. 5. 6. 7. & 8. hanc materiam declarando inquit, quod si ante absolutionem impetratam iurans contraueniat tanquam periurium expellendum esse, argum. l. si quis maior. C. de transact. & si deinde eam petere vellet, non posset nec absolutionem quæ deinde concederetur, quicquam prodesse, ex quo ante concessam absolutionem contrauenisset, & ideo periurus eius fisset, ut voluit Abbas in d. cap. 1. in fin. col. 4. post Federic. de Sen. in consil. 289. Facit etiam ad hoc illud, quod habetur in sequenti conclusione de enormissima læsione, ut omnia quatenus licet in materia ita diffusa conuenienti loco ponantur. Præterea, quod quando iuramentum per dolum ex proposito extortum est, non solum contractum non conualidet, sed iuramentum quoque ipsum nullum sit, & iurantem non liget, firmat iterum Aug. Berous in consil. 177. num. 46. vol. 1. unde Berous ibidem, num. 7. distinguendo dixit huc in modum: Aut enim inquit ipse, quis iurat & promittit nullo interueniente dolo vel metu, & tunc iurans præcisè teneatur iusiurandum adimplere, ita ut nec etiam ratione minoris ætatis contrafacere possit, nec etiam in integrum restitutionem petere: & si petatur, concedendam non esse, & concessa non profit. d. cap. cum contingat, & d. cap. quamuis, & est tex. in d. auct. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & ibidem latius prosequitur Berous. Aut vero dolo saltem re ipsa, vel metu qui cadere possit in constantem virum, quispiam inductus est, tunc si potest iusiurandum seruare, tenetur sine tamen interitu salutis æternæ, vel sui corporis, & id donec absolutio ab Ecclesia legitime concedatur, ut est tex. in d. cap. si vero, cum similibus supra relatis. Vbi Butrius, qui idem dixit in d. cap. cum contingat, in quarto casu principali inquit, quod licet quando enormis læsio interuenit, possit non solum minor absolutione non petita contrafacere, sed etiam maior: atamen si non contrauenire iuratum sit, ratione enormis læsionis contrauenire iurans non potest, nisi obtenta prius absolutione. Vnde Bar. in l. 2. C. de rescind. vend. tenet nullo modo etiam absolutione obtenta contrauenire posse, ut Ant. ibi refert, & ideo diligenter animaduertendum est in extendendo ad alia iuramenta: quia cum sint omnino varia & diuersis modis præstentur, merito quando sint nulla, & quando absolutio necessaria sit, diligenter animaduertendum est. Rursus prosequendo proposita, omitendum non est illud, quod dixit Bald. nouel. in tract. de dote, in 1. parte. quest. 53. num. 3. & 4. dum primo loco firmando conclusionem ut iuramentum contractus simulatos non confirmet, etiam inspecto iure canonico: illud tamē confirmari existimat, quod in veritate agitur, vel ei fomētum præstat, si sit contractus qui iuramento confirmari vel saltem à iuramento

ramento formetum aliquod recipere, etiam quod sit foeneratitius, adeo ut sine absolutione episcopi à iuramento conueniri non possit, ut ibi latius per eum, & loquitur ut supra vidimus ex Nat. & aliis de dotis non numerata confessione: Et ideo concludit quod licet confessio non teneat uti ficta & simulata, cum vere & re ipsa facta non sit, iuramento tamen firmeretur eodem donatio, quae ab ipsa confessione oritur, & dotis numeratione, ob id quod saltem confitendo recepit & numeratam fuisse vere donatio oriatur, & intelligendum sit quod maritus uxori donare voluerit. Abbas autem in d.c. cum contingat, num. 3. extra de iureiuran. inquit, quod respectu doli casus est clarus, si sit talis dolus, ut contractum tollat vel impediatur, iuxta notata per Ioan. And. in c. unico. extra de commoda. Et quatenus pertinet de eo, qui iurauit omnia vera esse, & iuramentum dolo extortum est, quod absolutio necessaria non sit, necne, late disputat Abbas in d.c. cum contingat, num. 18. & multa ex utraque parte deducit: & tandem resoluendo difficultatem, & concludendo plures casus connumerat. Quorum primus sane est, quando simulatio ex utraque parte adest utriusque contrahentis, & actum sit inter partes, ut tam contractus quam iuramenta essent simulata: sed interuenerit simulatio ex iusta causa, ut puta propter iustum timorem, vel debitor anxius mutui reperiendi in forma venditionis pignus receperit ad hoc ut creditor fructus lucraretur: & tunc siue subrogetur in locum alterius contractus, siue non, iuramentum non obligare, ex quo deficit consensus, & iusta fuit causa simulandi, ut habetur in cap. 1. extra quod met. caus. & l. fin. C. de non numer. pecun.

Secundus vero casus est, quando omnia interueniunt, quae in praecedenti casu referuntur: sed simulandi causa fuit iniusta & iniqua, ut puta quia ut fraudaretur gabella, sinxerunt alium contractum & iurauerunt, vel ad deceptionem alterius, & tunc maior suboritur dubitatio: attamen inquit ibi Abbas in eo casu ad formam iurandi animaduertendum esse. Aut enim, inquit ipse, quis iurat singula in instrumento contenta vera esse, & tunc in continenti sit periurus, & si in mente conciperet illa falsa esse, propterea quod intentionis ex iusta causa simulatio non excusat, ut notatur in c. quod interest. 27. distinct. prout accidit in eo, qui prece vel pretio corruptus falsum deponit. c. 1. extra de crimine falsi. & ideo simulationem allegans, ex quo suam turpitudinem fatetur, scilicet periurium. c. inter dilectos, extra de donat. & c. cum super, extra de concess. praben. & tradit Bart. in l. post mortem. ff. de adopt. si vero iuret contra illud quod simulat, & tunc inquit existimare quod licet graniter peccet quo ad Deum iurando in vanum & praesertim ad tertium decipiendum: attamen si transgrediatur in periurium non incidere, propterea intentio se obligandi non adfuit: & ideo respectu Dei absolutio non exigitur, argum. text. in cap. tua, extra de spons. & facit illud, quod notat gloss. in cap. tuarum, extra de priuileg. & Archid. in d. cap. quod interrogasti. 27. distinct. Si vero ad forum contentiosum respiciamus, iuramentum seruare compellendum esse, quatenus in eius praedicium versum est, nec imminet animae periculum, propterea rerum ordinem confundere non debuit, & praesertim spiritualium, & iuramento abuti, & praesertim ad tertium decipiendum: & ideo huiusmodi tur-

pitudinem allegans audiri non debet, ut habetur optime in text. & in d. cap. quod interrogasti. & illud, quod ibi notatur, & illud etiam quod notat gloss. in d. cap. tua, extra de sponsalib.

Tertius autem casus est, quando simulatio ex parte utriusque interuenit, & iuramentum super eo contractu praestitum fuit tacite vel expresse, ut iurans non contrafaciat illi contractui, sed conseruetur contractus verus, ut puta pignoratitius, & tunc inquit Abbas iurantem proculdubio non petita absolutione contra contractum illum ire non posse, & in hoc casu arbitratur procedere illud, quod dixit Ang. post Feder. de Sen. & ratio est, quia hoc iuramentum utriusque inspecta intentione obligat, ad hoc ut simulatio non detegatur, & ut verus contractus, ut puta pignoratitius, seruetur, & sub hoc velamine fructus usurarum loco accipiat: & ideo perinde est, ac si usuras soluere iurasset, quo casu non petita absolutione contrafacere non licet, ut habetur in cap. 1. & in cap. debitores, extra de iureiuran. & hic casus, ut Abbas ibi arbitratur, dubium non habet, si iuramentum ad hoc praestitum fuisse appareat, videlicet ut contractus ille simulatus seruetur, ut apparet, & simulatio non detegatur. Verum dubium aliquod facit, si iuramentum simpliciter praestitum sit, nec quid de iuramento apparet, & de hoc tradit in sequenti casu & videbimus.

Quartus casus est, quando contractus est simulatus, & iuramentum est in eo praestitum: & quamquam de contractus simulatione constare possit, non tamen constat de simulatione iuramenti, & tunc inquit Abbas hunc casum satis dubium existimare, & pro decisione dicendum esse ad observationem talis contractus, iurantem non obligari. Et ratio est, quia praesumi non debet quod in continenti ob iuramenti interpositionem contractum subsistere voluerit, de quo ut non valeret actum erat, nisi ex intervallo iurasset, ut in simili dixit post Bart. supra in argumento. Quo vero ad ipsius contractus, ut apparet, obseruantiam: donec seruetur illud, quod tacite inter contrahentes actum fuit, putat in foro animae intentioni ipsius iurantis standum esse, ut notat Innocent. in cap. veniens, extra de iureiuran. & facit text. in d. cap. significasti, extra de homicid. In foro autem contentioso, in quo fit interpretatio secundum iuris dispositionem, & ex variis circumstantiis, ut notat Innocent. in d. cap. veniens, extra de iureiuran. & tunc inquit Abbas arbitrari iuramentum subsistere & obligare; propterea quod praesumendum est, ut iureiurando abuti voluerit, argum. text. in cap. estote, extra de reg. iur. tum etiam, quia iuramentum habet vim clauulae, si non valet quod ago ut ago, valeat ut valere potest, ut supra late dictum fuit in conclusione praedicta. & subdit ad hoc facere etiam illud, quod notat Cyn. in l. si ex cautione. C. de non num. pecun. ubi concludit iurantem non opponere exceptionem non numeratae pecuniae obligari, & si simplex renunciatio non subsistat: merito in proposito inquit Abbas, si iuramentum ad omnimodam obseruantiam non obligat contractus simulati ob conditionem.

Quintus casus est, quando simulatio est de vno contractu ad alium contractum, qui sine interitu salutis aeternae, vel animae seruari non potest, vel est contra bonos mores, ut puta si agatur contra

simoniacus, vel aliquid simile concipitur, & iuratur, & tunc tali iuramento non obligatur, nec ad observantiam totius contractus, prout est conceptus, tenetur, & ratio est, quia ipsa observatio peccatum continet: Nam licet tunc iurando peccaverit, non tamen peccat contraveniendo, ut habetur 22. *quest. 4. per totum. & facit text. in cap. fin. extra de pact.*

Sextus & ultimus casus est, quando simulatio ex parte iurantis tantum intercessit, ut puta quia gerebat aliud in corde, aliud in ore, vel usus est verbis duplicibus callide iurando: & tunc intelligitur secundum intentionem iurantis: nam ita Deus illud recipere videtur, ut est text. in cap. *quacunq. arte. 22. quest. 5. & §. ex his omnibus.*

Verum redeundo ad propositam questionem & conclusionem, ut iuramentum actum & contractum simulatum non confirmet, tradit Riminald. *sen. in consil. 407. nu. 28. vol. 3. & iterum in consil. 249. nu. 25. vol. 2. & si Ruin. in consil. 70. nu. 10. vol. 3. voluerit, iuramentum super contractu simulato appositum obligare, quod tamen nec iuribus, nec rationibus probat, & limitat, si favore tertii annullatur, licet de hoc etiam, prout de precedenti dictum est, velit Imola auctoritate Bart. differentiam faciant inter ius canonicum & civile, & dicant de iure civili non ligare, ut notat gloss. singularis in d. *l. emptio. C. plus valere, quod agitur.* At de iure canonico servandum esse, ut est text. in d. *cap. cum contingat.* Ioannes vero de Imola ad iuramenti formam se refert, & ideo inquit quod si partes in instrumento exceptioni simulationis renunciaverunt, & deinde iurant non contravenire, exceptionem simulationis obijci non posse: & ratio est, quia tunc iure iurando contrafacerent, ut notat Bart. in d. *l. fin. C. de non numer. pecun.* Si vero ei exceptioni renunciatum non sit, & tunc animadvertendum esse: quia aut iuratur omnia in instrumenta contenta vera esse: & nulla ex parte facere, vel venire, & tunc pariter exceptionem simulationis obijci non posse ob id, quod tunc contra iuramentum fieri quatenus est iuratum omnia in instrumento contento vera esse: Aut vero iuramentum simpliciter interpositum est, videlicet non contravenire, & tunc videatur iuramentum illud simplex ad partium intentionem ac voluntatem referendum esse, ut habetur in dicta *l. fin. C. de non numer. pecun. & l. fin. ff. qui satisfacere cogant. & cap. quem admodum, extra de iure iuran.* & sic sufficere videtur, si ei non contrasit, quod vere gestum est, & ex consequenti de simulatione obijci posse; & praesertim per ea, quae habentur in dicta *l. fin. C. de non numer. pecun.* Praeterea hanc eandem conclusionem, quod iuramentum in actu simulato appositum illum non confirmet, nec convalidet, voluit Alexand. in dicta *l. si donatione, num. 7. C. de collation. & sequitur Afflict. in cap. si quis obtulerit, num. 113. in tit. de feudo dato in vitium l. commissio. & Marfil. in consil. 125. num. 37. & Ias. in dicto §. fuerat, num. 87. Instit. de action. inquit iuramentum super actu simulato interpositum eum non convalidare, nec iurantem obligare: & ideo etiam voluit relaxationem necessariam non esse, & iterum idem voluit Ias. in dicta *authent. sacramenta puberum, num. 64. C. si advers. vendit. & rursus Ias. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. & iterum Ias. in l. si ex falsis, num. 2. C. de transact. ubi idem etiam verum esse arbitrat, ubi falsitas aliqua interuenit. Praeterea***

quod iuramentum super contractu simulato actum non convalidet, nec obliget, tradit iterum Marfil. in *singul. 327.* qui pariter concludit, absolutionem necessariam non esse: id quod voluit etiam Thomas Grammat. in *decis. 76. num. 16. 17. & 21. de renunciatione loquens*, & inquit eam quoque non minus ac contractum ipsum vitari, per text. in *l. doli vero. ff. de novation. & praesertim cum dolo futuro renunciari minime possit: & ita consulendo inquit tenuisse Bart. in consil. 9. in fin. versic. quarto insurgit dubium, & l. fin. §. idem quasit. ff. de condition. indebit. per quem ipse subdit huiusmodi notariorum renunciations parum operari. Vnde subdit Thomas Grammaticus, quod licet fortasse posset de hac Bart. opinione dubitari, stante non levi opinionum ipsarum varietate: attamen obiectio in illis locum habere potest, in quibus fragilitas non attenditur, sed ubi obligatio ex fragilitate annullatur, ut sunt illae mulierum & minorum, hanc dubitationem locum non habere, propterea quod eadem ratio est illius qui renunciat, quae est illius qui simpliciter contrahit, ut est text. in *l. si iudex circumvento. ff. de minor.* propterea quod renunciens hanc suam fragilitatem amovere & tollere non potest, ut dixit Aret. in *l. si quis cum aliter. ff. de verborum obligat. quem ibi refert & sequitur Ias. & Calcan. late in consil. 25.* Pariter etiam iuramentum non ob stare dicendum est, cum ultra intentionem iurantis extendi non debeat: & num. 21. inquit stante simulatione contractus iuramentum in eo appositum nullum esse, ut supra late diximus in ea conclusione. Et Grammat. quoque eodem in loco subdit, in tali casu necessariam non esse absolutionem à iuramento. Item hac de re inquit Corn. in consil. 258. num. 12. vol. 4. iuramentum contractum simulatum non confirmare, ut voluit etiam Iacob. Butrig. in d. *l. emptio. ne, col. 3. C. plus valere, quod agit.* Praeterea pro clario re huius materiae declaratione omittendum non est, quod dixit Imola in cap. *ex parte tua, num. 4. extra de cler. non resid.* ut scilicet iniurandum non solum in casu vero, sed etiam in ficto locum habeat: & ideo inquit in eo casu plus iuris obtinere iuramentum, quā statutum, cum statutum in eo casu, seu actu ficto locum non habeat. *l. 3. §. hac verba. ff. de neg. gest.* Vnde est quod absens legitima de causa ad utilitatem Ecclesiae vel dignitatis vel particularis beneficii rescidere fingatur, ad hoc ut fructus & redditus beneficiorum in ipsa absentia percipere possit. Ad illud tamen animadvertendum est, quod etiam statutum quocumque in casu ficto verificatur, ut habetur in c. *cū dilectus, extra de cler. non resid. & in c. ad audientiam, eo. tit.* Quod autem iniurandum in casu ficto locum habeat, tradit etiam Abb. in c. *ex parte, nu. 3. extra de cler. non resid.* sed ideo ibi dicitur id verum esse, quia ibi clericus iurauerat residere: attamen dicitur non minus servare iniurandum, si absit pro negotiis Ecclesiae: quia censeri debet tunc residere, licet id videatur contra text. in d. *c. ad nostram, il. 1. extra de iure iur.* ubi secundum communem lectionem habetur iniurandum in forma specifica verificari debere: non autem in casu ficto, ut ibi latius per eum. De hoc autem nos supra late diximus, & etiam infra dicitur. Vnde iterum Ias. in consil. 36. num. 3. vol. 1. inquit alienationem simulatam & fictam prorsus nullam esse, ut iuramentum in ea interpositum ipsam convalidare non possit, ut ibidem ipse latius persequitur.*

CAP. CCCXXX.

ARGVMENTVM.

Iuramentum an validet actum non
obstante læsione enormissima.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramentum non conualidat illum actum vel contra-
ctum, qui continent enormissimam læsionem.
- 2 Scienti & consentienti dolus, vel iniuria non fit.
- 3 Iuramentum appositum in contractu, vbi quis gra-
uissime læditur, tres comites requisitos habere non
dicitur.
- 4 Læsiō enormissima à iuramento & renunciationibus
excepta.
- 5 Dolus à quocunque iuramento excipitur.
- 6 Iuramentum non petendi restitutionem aduersus e-
normissimam læsionem, inducit contractus vsura-
rii præsumptionem.
- 7 Iurans contractum venditionis, an si legatur vltra
dimidiam, ad pretium tantummodo agere possit.
- 8 Iuramentum non firmat actum, quem lex, vel statu-
tum pro suspecto habet de fraude.

PRæterea prosequendo ea, quæ proposita sunt,
omittendum non est, † iuramentum non con-
firmare actum vel contractum à iure reprobaturum,
ex eo quod enormissimam læsionem contineat, vt
inquit Durans in tract. de arte testan. in tit. 11. de acquir.
vel repud. hered. dum inquit, quod post factam re-
missionem, ex qua mulier enormiter læsa sit, ad-
uersus tale iuramentum remedium esse, vt in pri-
mis petat absolutionem à iuramento, quæ plane
concedenda est, ne iuramentum iniquitatis vincu-
lum sit. c. & si Christus, & c. quanto, extra de iureiur. &
tradit glos. in auth. quod eis. C. de nupt. & Doct. in c. cum
contingat, extra de iureiuran. & Paul. Castren. in consil.
175. contra superius, volum. 1. cum iis quæ deduxit Alex.
in consil. 213. visis; volum. 7. & Curt. in consil. 44. super
contingentia. in si. ex enormi namque & euidenti læ-
sione dolus præsumitur, etiam quod cessio patri
facta esset. l. superstiti. C. de dolo cum iis, quæ refert So-
cin. in d. consil. 263. colum. 1. cum sequen. subdit tamen
ibidem adnotandum esse: quod si in instrumento
dicatur, quod mulier hæreditatis æstimationem &
vim sciens sponte & ex certa scientia cessit, &c. mu-
lierem contra pactum vti deceptam facere nō pos-
se, † ob id quod scienti & consentienti dolus vel
iniuria non fit. l. cum donationis. C. de transact. & ita
tenet Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta. colum. 3. per
ea quæ notauit Barr. in l. 2. C. de rescind. venditio. & præ-
sertim si iurauerit non contrauenire ob enormissi-
mam læsionem, vt dixit Butrius in d. cap. cum contin-
gat, & Alexan. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, pro-
pterea quod in eo casu nec etiam minori subue-
niendum est per relaxationem à iuramento, prout
communiter teneri ait Curt. in d. consil. 43. colum. pe-
nult. Quam quidem sententiam amplecti debemus,
quando non subsunt verisimiles coniecturæ, quod
mulier sponte donare voluerit, prout communis
est conclusio, vt patet ex iis, quæ retulit Dec. in con-
sil. 379. requisitus, in si. vt ibi latius per eum. Vnde quæ-
situm fuit in decis. 41. num. 1. Pedemontana, an non
obstante iuramento remedium ex capite enormis-
simæ læsionis competere possit, vel saltem ex capi-
te d. l. 2. Et quo ad enormissimam læsionem, quod

quidē à multis tractatur, satis esse visum fuisse hanc
crebriorem sententiam referre, quæ determinat hu-
iusmodi remedium competere posse iureiurando
non obstante, & renunciationibus illis sub eo iura-
mento omnia contenta in instrumento vera esse,
& ea obseruare velle, nec vllō modo contrauenire
velle repudiando dispositioni d. l. 2. & omni legum
auxilium. Mouentur autem prædicti Domini de
Rota in ea Decisione, ex eo † quod quando iuramentū
est appositum super contractu, in quo quis grauif-
sime læditur, non dicitur habere comites requisi-
tos, vt puta veritatem, iudicium & iustitiam. c. ani-
maduertendum. 22. q. 2. & c. & si Christus, extra de iure-
iuran. cum similib. Deficit enim veritas ob dolum par-
tis, & iudicium id est discretio iurantis, ac etiam ius-
ticia eius, quod iuratur propter enormissimam læ-
sionem, ergo non obligat, & ideo contraueniri po-
test, non obstante iuramento, etiam si promiserit
non contrauenire, ac vt supra renunciauerit, cum
eiusmodi † enormissima læsiō à iuramento & re-
nunciationibus ipsis excepta teneatur, vt dixit De-
cius in cons. 31. num. 2. & in cons. 38. & in cons. 139. & in
cons. 176. & in cons. 80. & in cons. 181. & in cons. 183. & in
cons. 203. & in cons. 216. & in cons. 479. col. fin. & in cons.
551. col. 2. post Antonium de Butrio in c. 1. artic. 2. extra de
constit. & Federic. de Senis, Calder. & Butr. ab eo relator,
& Guido Papa in quest. 519. & Curt. iun. in consil. 441.
num. 8. & Castiada. in decisio. vnica de emptio. & vendit.
& las. in cons. 133. num. 8. versic. item paria. & num. 9. &
col. antepenul. vol. 4. & Bened. Et. Capra in suis regul. c. 87.
num. 126. & sequen. & Didac. Conar. c. 4. num. 5. varia.
resolutio. vbi refert & sequitur Castiada, qui dicit ita
Romæ iudicatum, & in Regno Granatæ si preto-
rio, & in 3. parte relectionum c. quamuis. §. quartus, num.
3. & 5. de pact. lib. 6. & Afflict. in decis. 80. num. 5. 6. & 7.
& Cagnol. in repetitio. l. 2. num. 98. C. de rescind. vendit.
concludens post multos ibidem relatos, absolutio-
nem à iuramento necessariam non esse, id quod vo-
luit etiam Neuizan. in consil. 21. num. 5. & 15. versic. se-
cundo potest responderi, multos alios referens idem te-
nentes, & eam defendit in consil. 22. num. 18. & multos
alijs sequentib. & ibi contrariis & Socin. iunior in consil.
98. num. 20. 25. & sequentib. volum. 2. & tradit etiam Al-
ciat. in c. cum contingat, num. 77. versic. quarto inferitur,
num. 85. in fine. & sequentib. & Alba. in consil. 81. nu. 90.
& quinque sequen. quamplures ad hoc referens & Thom.
Grammat. in decis. 76. num. 12. & sequen. & Baptista &
Villalobos in suis communibus conclusionib. in verbo, iu-
rumentum, num. 137. & sequentibus. ex quibus omni-
bus manifeste apparet hanc crebriorem esse opi-
nionem & magis communem. Ratio autem (vt
prædicti inquirunt) duplex est. Prima, quia iurans in
tam enormi læsione consentire non præsumitur,
Et hanc rationem refert Didacus post alios, in d. §.
4. num. 5.

Secunda vero est, quia † à quocunque iuramen-
to dolus excipitur. d. c. quamuis, de pact. lib. 6. & quo
ad rescissionem contractus æquiparantur, prout
magis communis est sententia, dolus re ipsa & do-
lus ex proposito, vt concludunt supra relati Doct.
Quibus additur Cagnolus in d. l. 2. n. 81. & Aqueus, de
feud. in ti. qui feud. dare poss. col. 3. in 4. ampliat. & ibidem
latius habetur, & ideo dixit Dom. à S. Gem. iuramen-
tum de non petendo restitutionē ratione læsionis
† contractus vsurarii præsumptionē inducere. Vnde
de quæsiuit etiā ipse Didacus † an ille qui iuramentū

posuit in instrumento venditionis, tantummodo ad precium agere possit, vel contractum rescindere, si sit deceptus ultra dimidium iusti precii. Vnde dixit Crot. vt supra etiam retulimus, in l. nemo potest, num. 40. ff. de leg. 1. f. iuramentum actum vel contractum non firmare, quos lex, vel statuta pro suspectis habent. Hanc præterea conclusionem sequitur Portius Imol. in consil. 101. num. 33. inquit eam maiorem autoritate probari: qui & legendo & ex facto respondendo hanc sententiam verissimam esse censuerunt, & casum enormis læsionis à canonis ipsius dispositione exceptum intelligi, vt omnes tradunt, & præsertim Butr. in d. c. cum contingat, versic. octauus casus, post alios quos adduxit, & Abb. & alii recentiores, & Anch. in d. c. canonum statuta, versic. ego quoque consului, extra de constit. & in c. accessorium, nu. 16. de reg. iur. in 6. & Dec. in c. in presentia, n. 18. Vbi etiam Aug. Berous, n. 181. qui plures etiam alios referunt, qui hanc conclusionem prosequendo tutantur, extra de prebat. & Cald. in consil. 8. Dux puella, in tit. de iurciuran. & Butr. id consil. 45. rigor. & Anch. in consil. 39. pro clariori. & in consil. 82. visis. & in consil. 180. visa, & in consil. 341. & in consil. 376. & Fulgos. in consil. 237. finis, & Abb. in consil. 8. sria, num. 6. & in consil. 107. num. 7. in princ. & Aret. in consil. 95. viso. & Corne. in consil. 6. in princ. & in consil. 11. & in consil. 124. & in consil. 188. volum. 3. & Decius in consil. 180. & in consil. 181. num. 7. & in consil. 551. num. 3. & Gozad. in consil. 9. num. 64. & Curt. iunior in consil. 141. & Paris. in consil. 1. num. 107. & in consil. 218. & in consil. 97. & in consil. 98. volum. 1. & Socin. iunior in consil. 98. num. 6. volum. 2. & Ripa in consil. 15. num. 9. & 10. & Alba in consil. 81. num. 51. & in consil. 82. & pro hac opinione plures extant decisiones, vt inquit Afflictus in decis. 12. & in decis. 222. & in decis. 267. Cappel. Tholosana. Vbi & Aufserius in additione tradit. & Castiada. in decis. 1. de empt. & vendit. ex quib. omnibus inquit Portius satis aperte apparere ab hac sententia vti crebrioribus calculis recepta, nullo pacto recedendum esse, vt est text. in l. ibi, & sane crebrior, vbi Bar. & Alberi. ff. de offic. quest. & c. ne innitaris, extra de constitut. vbi omnes tradunt, & in cap. Cappellanus, vbi Butr. & Abb. num. 3. extra de feri. cum aliis multis, quæ deducit Dec. in consil. 415. Præterea hanc eandem conclusionem sequitur Menoch in consil. 24 numero 5. & Rolan. à Valle in consil. 7. num. 43. volum. 3. qui ex eo mouetur, quod tunc re ipsa vere dolus est ob id quod lex ita præsumit, & ideo iuramentum ob ipsam doli præsumptionem non obest, vt dixit Anch. in cap. 1. quest. 11. extra de constitut. & Corne. in consil. 11. colum. 5. volum. 3. & in consil. 72. colum. 3. & in consil. 124. colum. 1. & 2. eodem vol. & Cuman. in consil. 180. & Barbat. in consil. 55. colum. 5. volum. 2. & Paris. in consil. 89. colum. penult. in fi. volum. 1. & Crauet. in consil. 192. colum. 2. & in consil. 99. num. 20. in eodem volum. Ratio autem est: quia vbi est enormis læsio, dolus re ipsa interuenire dicitur. L. omnes §. Lucius. ff. qua in fraud. credit. qui quidem, vt supra diximus, dolo ex proposito comparatur, vt dixit Decius in consil. 180. colum. 3. & 4. vbi inquit hanc esse communem opinionem, & ideo iuramentum, mulierem & rusticum non obligare, quibus plurimum ob personæ qualitatem iura subuenire conantur. Quod sane cum ratione factum videtur, vt dixit Corn. in consil. 189. colum. 1. volum. 1. à minori plane a tate facillime dolus arguitur & præsumitur, vbi læsio est euidentis. I. superflite. C. de dolo. ibi, læsa est in modice. Et hanc

communem esse opinionem asserunt Decius in consil. 180. col. 4. vbi inquit ab ea in iudicando recedendum non esse, nec cōsulendo, & etiam in consil. 349. num. 7. & in consil. 379. colum. fin. & in consil. 403. num. 21. & Socin. in consil. 47. num. 43. volum. 3. & Socin. iunior in consil. 84. num. 24. volum. 1. & num. 27. & in consil. 53. per totum. & in consil. 77. nu. 132. & in consil. 144. num. 21. in eod. vol. & in consil. 47. colum. fin. in princip. volum. 3. & Ripa in responso 15. colum. 4. versic. sexto facit. in 3. parte. & Socin. iunior in consil. 53. num. 1. volum. 1. Præterea, quod iuramentum non repugnet stante enormissima læsione, vel enormi, ac etiam doli præsumptione, voluit Alba. in consil. 89. num. 6. & Paris. in consil. 12. num. 65. volum. 2. & iterum Paris. in consil. 12. num. 70. cum sequenti. volum. 1. vbi id etiam inquit locum habere non solum, si interueniat enormissima læsio, sed etiam enormis, propterea quod stante ea text. in d. c. quamuis, de pact. in 6. locum non habet, cum similibus vt dixit Petr. de Anch. in c. accessorium. de reg. iur. in 6. in versic. pro declaratione prædictorum. & in consil. 38. pro clariori declaratione. & latius ibi tradit Paris. & rursus idem Paris. in consil. 20. num. 105. eodem vol. 1. Præterea, quod iuramentum non obliget, quando interuenit enormissima læsio, tradit iterum Paris. in consil. 75. num. 19. volum. 3. arguendo à dolo ex proposito ad dolum re ipsa, ex quo dolus re ipsa, dolo ex proposito, æquiparatur, vt habetur in l. si quis cum aliter ff. de verb. oblig. & in l. 2. ff. de except. doli. & tradit Anch. in consil. 82. visis diligenter, col. fin. & in consil. 331. visis facti narratione. & in d. c. canonum statuta, in 11. quest. princ. & tradit Butrus in d. c. cum contingat, extra de iureiur. inquit quod vbi est enormis, nedum enormissima læsio, iuramentum non obligare, vt dixit Imola in consil. 81. num. 2. & Cassa. in consil. 60. num. 17. cum sequen. loquendo de diuisione inter fratres facta, inquit renūciationem de qua ibi, nullam esse, ob id quod ex ipso contractu costabat tam ex proposito quam re ipsa dolum interuenisse ob illam excessiuam læsionem, cum esset in totū de tota successione, pro qua nihil habuerat. & quod læsio valde enormis contractū nullum reddat, ita vt rescripto Principis opus non sit, late ibidem ipse prosequitur. Hanc præterea opinionem, quod stante enormissima læsione iuramentum non obliget, firmavit etiam Alciat. in d. consil. 97. n. 2. & 7. & loquitur de puella renūciante, & inquit magis communem opinionem eam esse, & vult quod propter enormissimā læsionem renūciatio etiam iuramento vallata nō teneat nec obliget. Nam cum quis dolo decipitur, certum est iuramentum non tenere: nec suam fraudem ei, qui illud recipit prodesse, vt latius ibidem prosequitur Alciat. & nos supra firmauimus. Vnde idem quoque dicendum esse arbitratur, si enormis læsio resultet, cum vt diximus, æquiparentur dolus ex proposito, & dolus re ipsa. Eandem conclusionem firmavit Corn. in d. consil. 189. num. 15. & 22. vol. 1. vbi inquit, iuramentum ad enormem læsionem nō trahi, prout est illa, quæ dimidium iusti precii excedit. Et Corn. iterum in consil. 167. n. 12. vol. 2. qui loquitur de valde enormi læsione. & iterum idem Corn. in consil. 258. n. 4. & 12. vol. 4. & quod iuramentum ad enormem læsionem non trahatur, dixit Socin. iun. in consil. 47. n. 41. vol. 3. & subdit eam opinionem Rub. Alexand. in consil. 81. plura dubia, col. penult. sub num. 8. & Stephan. Beryan. in consil. 236. multa sunt, col. 5. in princ. vol. 1. & in consil.

in *conf. 177. ex processu cause, num. 6. & 7. vol. 2.* Præterea hanc conclusionem, quod iuramentum non comprehendat enormem læsionem, tenuit etiam Felin. in *d. c. presentia, colum. 5. vers. adde primum, extra de probatio. & Curt. iun. in d. conf. 141. habita diligenti, col. 4. sub num. 16. & Socin. sen. in conf. 263. & iterum voluit Socin. iun. in conf. 50. num. 5. in eod. vol. 3. vbi etiam inquit, dolum ex proposito, & dolum re ipsa, æquiparari. & idem ait voluisse Bart. Capol. in *conf. 19. in valle Lendei, col. 5. nu. 13. inter ciuilia.* vbi etiam inquit paria esse dolum probari, vel quod quis læsus reperiatur, vel in totum damnum passus, aut in maiori parte, prout etiam voluit Fabian. de Monte in *3. q. 8. quæst. princ. in tract. de emptio. & vendit. & idem voluit Socin. iun. in conf. 67. num. 2. vol. 2. & iterum idem Socin. iun. in conf. 77. num. 132. vol. 1. dum inquit, quod si accidat, quempiam enormiter lædi. & præsertim si sit minor, iuramenti vires impediri, vt puta ex tali læsione re saltem ipsa dolum interuenisse dicatur, vt dixit Feder. de Senis in *conf. 199. queritur an domina Margarita, & alii quibus idem ipse adheret.* Item hanc conclusionem, quod stante enormissima læsione iuramentum non obliget, tradit etiam Io. de Ana. in *conf. 56. num. 6. & loquitur de reductione laudi ad arbitrium boni viri: & ideo ibid. num. 5. inquit, quod licet antiquitus etiam diu & valde dubitatum fuerit, an possit reductionis pacto renunciari, vt per Dyn. in *c. scienti, de reg. iur. lib. 6. & voluit Bar. in l. 1. §. si quis ante ff. quib. appell. non lic. & iterum tradit Bar. in l. quidam cum filium, & in l. qui Roma. §. duo fratres. vbi etiam tradit Ang. ff. de verb. oblig. & Guliel. de Cun. in l. si seruus. §. illud ff. de pact. & Cyn. & Iac. de Butrig. & Bal. & alii recentiores Scribentes in l. cum ante. C. de arbit. & in d. auth. sacramenta puerum. C. si aduers. vend. & Io. Cald. in sua disputat. quam reassumpsit Io. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de arbit. §. fin. & incidit illa additio, ad prius meus. & c. & Federic. de Sen. in *conf. 125. & in conf. 141. & late tradunt Scribentes antiqui & recentiores in c. Quintauallis, & in c. cum contingat, extra de iureiuran.* Præterea animaduertendum est, quatenus Berous in *conf. 22. num. 67. & 68. vol. 2. sibi ipsi contradicens, vt paulo infra in contraria conclusione apparebit, eis quæ paulo infra dicentur exitis contradicere, n. 66. quod etiam in maiore enormissima læsione iuramentum impediat, vt dixit Abb. in d. c. cum contingat, post Butrium & plures alios, quos ipse refert, col. 14. dum inquit, hanc conclusionem esse veriore & æquiorē: & id voluit Bal. quem sequuntur Castr. in l. patrum, q. 1. C. de collat. & ita post Anch. in d. c. canonum statuta, in 11. quæst. prin. extra de constit. & expresse tenuit Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta, in 3. limit. ff. de verb. oblig. dum vult, minorem cum effectu proprio iureiurando non ligari: & ideo inquit petita absolute contrauenire posse, sibi autem ex eo contradicit, n. 67. quod tex. in d. auth. sacramenta puerum, & in d. c. cum contingat, & in d. c. licet, & in d. c. quauis, doli casum excipiant. & ideo inferri, vt si iurans sit enormiter læsus, propterea quod saltem re ipsa dolo deceptus dicitur: & ex prædictis infert enormiter læsum non obstante iuramento ei contrauenire posse, etiam si compromittentes per verba satis repugnantia laudo stare, & illi non contrauenire iurauerint. Et ideo rursus idem Aug. Bero. in *conf. 39. n. 17. in eod. vol. 2. eandem firmavit conclusionem, vt iuramentum non obliget stante enormissima læsione: id quod dixit etiam in maiore locum habere,******

ex quo dolum ex proposito, & dolum re ipsa, æquiparantur. Præterea quod iuramentum non obliget, nec seruandum sit, vbi est enormis læsio, licet non enormissima, voluit Io. Maria. Riminal. senior in *d. conf. 222. nu. 3. vol. 2. & idem Riminal. in conf. 102. nu. 55. vol. 1. & iterum in conf. 249. num. 23. 24. & 25. cum seq. vol. 2. item eandem conclusionem, quod iuramentum non obstat stante enormissima læsione, tradit Cephal. in *conf. 210. num. 87. & 88. vol. 2. Item hanc eandem conclusionem sequitur Franciscus Turzanus in tract. suarum commun. opinio. conclus. 159. num. 21. & 3. vbi expresse vult, huiusmodi iusiurandum minorem non obligare, vel mulierem vel rusticum enormiter læsos, propterea quod ex tali enormi & enormissima læsione dolum ex proposito etiam arguatur, & paria sint quod adsint dolum ex proposito, vel re ipsa, vt ibidem latius ipse prosequitur, id quod procedit etiam vt ipse arbitratur, si simpliciter iuretur non contrauenire. Præterea quod stante etiam enormi læsione iuramentum non obliget, firmavit Portius in *d. conf. 19. num. 47. & Neuiza. in d. confil. 12. num. 5. vbi late ipse prosequitur.* Contrariam vero opinionem, quod imo iuramentum locum habeat, tenuit Alexan. in *confil. 125. num. 9. versic. non obstat, quod dolum, volum. 1. cum videatur approbare contrariam opinionem, quam firmavit in eodem confil. num. 1. & inquit, dolum ex proposito, & dolum re ipsa, in omnibus non æquiparari, cum pro dolo ex proposito in contractu stricti iuris actio datur. d. l. si quis cum aliter, cum ibi notatis. ff. de verborum obligatio. Ergo? Et ideo Imola in *d. cap. Quintauallis, charta penult. extra de iureiuran.* inquit, quod tex. in d. cap. quauis, & in d. cap. cum contingat, in verbo, dolo, de dolo ex proposito intelligitur, non autem re ipsa: alioquin illa iura verbis imposita dicendum esse, non autem rebus, si ob læsionem re ipsa absolute à iuramento peti possit, quod quidem dicendum non est. l. 2. in fi. C. commun. de legat. & cap. commissa, de electio. lib. 6. vt ibi latius per eum, qui concludit, communem opinionem esse videri, vt ibi interuenerit iuramentum, nec apparent dolum, fordes, vel gratia arbitratoris, nec læsio sit enormissima aut maxima, posito etiam quod non fuerit parua vel magna, enormis vel enormior: dum tamen, vt diximus, non sit enormissima, vt puta si sit de toto, reductio peti non possit, & renunciatio subsistat, vt voluit Angel. in sua disputatione, quæ incipit, duo litigantes. & Anchar. in quæst. sua, quæ incipit, cum clericus, & ita inquit esse communem opinionem, à qua in consulendo & iudicando nullo modo recedendum est, vt inquit Butr. in l. vnica. C. qui pro sua iurisdictione. & tradit Bart. in l. fina. C. de pæn. iudic. & Ioan. Andr. in cap. 1. & cap. ne innitatis, extra de constit. & in clem. ne Romani, extra de electio. Præterea hanc conclusionem, quod iuramentum non substat actui, in quo est enormis læsio, tenuit Curt. iun. in *confil. 53. num. 10. vbi in primis eos referens, qui contrariam opinionem tenuerunt, vt iusiurandum enormem & enormissimam læsionem tollat & obliget: tandem concludendo inquit, quod licet in d. c. quauis, ponatur species, quando iuramentum dolose interponitur, & intelligatur de dolo ex proposito, non autem de dolo re ipsa subdit tamen eam, quod iuramentum non tollat enormem & enormissimam læsionem, esse magis communem opinionem.****

opinionem, prout etiam dixit Alexan. in *consil.* 53. *visis*, *column.* 3. *vol.* 3. vbi eam latissime prosequitur, & eandem conclusionem etiam sequutum esse inquit Curt. senior. in *consil.* 43. *super contingentia*. & ideo subdit idem Curt. iun. semper existimasse, ac etiam tunc existimare; prædictam esse veriorum & magis communem opinionem, vt scilicet iusiurandum enormissimam læsionem non tollat, & ex consequenti, *d. c. quamuis*, in enormissima læsione locum non habeat. Pro qua, quicquid alii dixerint, subdit ipse esse text. inuitabilem in *d. c. quamuis*, dum renunciationem dolosam excludit ab enormissima læsione emanantem, vt concludunt omnes in *d. l. si quis cum aliter*. ff. de verb. oblig. & ibidem latius Curt. ipse prosequitur. Præterea hanc conclusionem sequitur August. Berous in *consil.* 49. *num.* 9. *vol.* 1. vbi eam limitat in fœmina maiore annorum 18. cum ibi, vt Pisis extaret statutum vel Florentiæ, & de renunciatione loquitur. Idem quoque tenuit August. Berous iterum in *consil.* 50. *num.* 2. *cum sequentibus*, *volum.* 1. itidem de renunciatione loquens à muliere facta, & in primis inquit iuramentum iurantem non obligare, deinde vero, *num.* 25. tenet contrarium in muliere maiore & congrue dotata, & vult mulierem ætatis legitimæ & competenter dotatam suo iuramento prætextu enormissimæ læsionis contrafacere non posse, per ea quæ habentur in *l. cum post*. §. *gener*. ff. de iure doti. & in *l. si filia*. ff. de lega. 3. Præsupponitur enim in eo casu, vt filia competenter dotata esset, & fortasse ultra illud quod loci consuetudo, conditio personarum, facultates & numerus filiorum exposcerent: & ideo concludit, contrariam opinionem in filia minore locum habere. & subdit Dd. qui hanc conclusionem sequuntur, potissimum moueri per text. in *d. c. quamuis*, vbi Domin. à sancto Geminiano, Anch. Arch. Io. Andr. & alii recentiores expresse tenent, ac etiam Domini de Rota in *deci.* 850. in antiquis. & Ang. in *l. si quis pro eo*, vers. item adde. ff. de fideiuss. & Bart. in *l. stipulatio hoc modo concepta*, *column.* 2. ff. de verb. oblig. per text. in *d. c. quamuis*, & in *c. licet*, de iureiuran. in 6. & Alex. in *consil.* 211. *visa facti* narratione, *column.* 2. *volum.* 2. & in *consil.* 69. *viso instrumento*, *volum.* 1. & in *consil.* 39. *viso statuto*, *volum.* 4. & in *consil.* 42. *super præmisso*, *column.* penult. in ult. *verbis*, *vol.* 1. qui facit differentiam inter maiorem & minorem, & ita substat dictum ipsius Petri de Anchar. substatineri. Idem Alexand. in *d. consil.* 53. *column.* 7. *cum sequenti*, *volum.* 3. & Curt. senior in *consil.* 43. *super tali contingentia*. & Paul. Castren. in *consil.* 216. *præsupposito sine præiudicio*, *column.* 2. & in *consil.* 416. *viso puncto*, *column.* 1. *volum.* 1. qui in terminis filia maioris loquitur, quæ ob dotis receptionem bonis maternis & paternis cum iuramento renunciauit. & pro hac parte inquit consuluisset etiam in *consil.* 418. vbi optime loquitur. & Paul. Castren. & recentiores repetentes in *d. auth. sacramenta puerum*, & Imola in *d. c. cum contingat*, & in *cap. si vero*, extra de iureiuran. & in *cap. venerabilem*, extra de elect. & Roman. in *consil.* 438. in casu proposito. in fi. & Alex. in *consil.* supra relato, & præcipue in *d. consil.* 42. *volum.* 1. dum inquit, quod licet text. in *d. cap. quamuis*, casum excipiat, in quo filia dolo vel metu inducitur, intelligendum tamen esse de vero dolo & ex proposito, non autem de præsumpto, qui à deceptione vel læsione re ipsa descendit ac provenit: quandoquidem talis dolo non proprie & vere dolo dicitur *l. i. §. dolum*. ff.

de dolo, vt ibi latius per eum. Et si plures ex supra relatis contrarium teneant, intelligendo. *d. c. quamuis*, etiam de dolo re ipsa per enormem vel enormissimam læsionem, vt dixit Curt. iunior in loco paulo ante relato, & ideo ad hoc diligenter animaduertendum est.

Hæc autem conclusio, vt stante enormissima læsione iusiurandum iurantem non liget, limitatur, vt inquit idem Augustinus Berous in *consil.* 50. *num.* 34. 35. & 36. *vol.* 1. vbi in renunciatione mulierum, quæ fieret patri, iudicis præsentia interueniat ac consanguineorum, paternæ affectio, quæ quidem omnem doli, vis & metus præsumptionem tollit. *l. in transactione*, vbi Bart. & alii omnes. *C. de transact.* & est, vt ipse arbitrat, optimus text. in *l. i. §. qua oneranda*, cum ibi notatis à Bar. ff. *quar. rer. actio*. non dat. & Innoc. & alii in *c. causa matrimonii*, extra de offic. delega. & Bart. in *l. ad inuidiam*, per illum text. & in *l. si per impressionem*. ff. *quod met. caus.* & in *l. fin. versic.* item *quæro*. ff. *si quis aliquem testari prohib.* Item etiam ex *d. l. in transactione*, colligitur, quare fit, vt per locorum statuta in contractibus minorum & mulierum sæpe inducatur, vt iudex & consanguinei seu tales interesse debeant. Ea enim ratione id introductum est, vt doli ac metus præsumptio cessare videatur: quæ sane allegari posset, vt habetur in *l. i. & ibidem Bart. C. de præd. curial. lib.* 10. & Salic. Castren. & Ias. in *l. pacta nouissima*. *C. de pact.* & tradit Alexand. in *consil.* 80. *vol.* 5. vbi plura deducit, & Bal. in *tract. scisma*. quem posuit sub rub. *C. si quis aliquem testa. prohib.*

C A P. CCCXXXI.

Argumentum est in Summariis.

S U M M A R I A.

- 1 Iuramentum ob nimiam reuerentiam non obligat.
- 2 Metus à reuerentia proueniens non præsumitur, nisi minime præcedant.

Conclusiones supra firmatæ ampliantur etiam & procedunt, † vbi inquit quis ob nimiam reuerentiam ad renunciandum vel actum, aut contractum quempiam faciendum, inducitur, vt dixit Corne. in *consil.* 258. *num.* 11. *volum.* 4. quandoquidem tunc ob nimiam reuerentiam iuramentum relaxatur & iuranti efficaciter non obest, *argumento l. 2. §. qua oneranda*. ff. *quar. rer. actio non dat.* & *l. fin. C. de furt.* secundum Bal. in *l. pactum*, quod dotali, in 1. *questio*. subdit tamen Corneus, quod melius adduxisset text. in *l. eo autem tempore*. ff. *solutio matrim.* & in *l. si patre cogente*. ff. de ritu nuptia. & illud, quod late notat Bart. in *l. interpositas*. *C. de transactio*. & Bal. in *l. fideiuss.* §. *pater Sei.* ff. de pigno. Præterea hanc conclusionem sequitur Ruin. in *consil.* 140. *num.* 11. *volum.* 4. vbi de renunciatione loquitur ei facta, à quo regitur, & eius bona administrantur, & erga quem verosimiliter reuerentiam habebat, vt sæpe inquit consultum vidisse ab excellentissimis viris, & præsertim à Socino, Felino, & aliis huiusmodi, iuramentum eis relaxandum esse, prout dixit etiam Petr. de Anchar. in pluribus consiliis, & præsertim in *consil.* 180. *visis diligenter*, & c. & in *consil.* 331. *visa presenti narratione*. & in *consil.* 441. *visa copia*. & in *consil.* 366. in prædicta quietatione, & in *consil.* 383. *retento ordine dubiorum*, & Butrius in *consil.* 45. *Domina honorabilis*, & c. & Calder. in *consil.* 8. *duæ puella*, in tit. de iureiuran. & Federic. de Senis in *consil.*